

فهرست مطالب

۲	سر مقاله / در گستره قلمرو بهار اداره مجله
۳-۶	آیا دولت د خلکو په چارو کې... لومړی برخه مولوی عبدالملک حمیدی
۷-۹	پیدا و پنهان روزه ماه مبارک رمضان مولوی عبدالناصر رقیب
۱۰-۱۱	تحقیق سن بلوغ و تکلیف شرعی ... مولوی عنایت الله شریفی
۱۲-۱۵	بهار فصل کشت و کار استاد محمد شریف رباطی
۱۶-۱۸	د اسلام مفهوم او پیلامه پیژندنه استاد محسن حنیف
۱۹-۲۲	توبه از دیدگاه قرآن و سنت / قسمت اول استاد هدیت الله هدفمند نی پور
۲۳-۲۵	بیع (خرید و فروش) از دیدگاه اسلام / قسمت اول محبیب الرحمن افضل
۲۶-۲۸	ساختار اداری / قسمت چهارم و آخر ناصرالدین دریز
۲۹-۳۰	قیام اللیل محمد همایون رائف
۳۱-۳۴	متوسل شدن به برخی ... / قسمت اول دوکتوب عبدالباری حمیدی
۳۵-۳۷	پیامبر رحمت عطاء الله طالع
۳۸-۴۱	تبیین اضرار فساد در جوامع و ... قاری کفایت الله حیدری
۴۰-۴۱	جایگاه شورا از دیدگاه اسلام احمد صابر رزمیار
۴۲-۴۴	بہی او ناوړه پایلی یې د اسلام له نظره سیف الرحمن حبیبی
۴۵-۴۸	اهمیت محیط زیست از نظر اسلام مولوی عبدالحمید نیازی
۴۹-۵۰	ماشوم او د هغه خلافت محمد ابراهیم همت
۵۱-۵۳	فريضة زکات نصیر احمد هدایت
۵۴-۵۸	فلسفه ماه مبارک رمضان استاد زین العابدین کوشان
۵۹-۶۰	نظافت محیط زیست در پرتو اسلام الحاج مولوی غلام محمد جویا

قُلْ هَلْ مِنْ شُرَكَائِكُمْ مَنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ
قُلْ اللَّهُ يَهْدِي لِلْحَقِّ أَفَمَنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ
أَحَقُّ أَنْ يُتَّبَعَ أَمَّنْ لَا يَهْدِي إِلَّا أَنْ يَهْدِيَّ

دیني، علمي، ادبي، تحقیقي او اجتماعي
مياشتنۍ خپرونه
دامتياز خاوند: د ارشاد، حج او اوقافو
وزارت
د تاسیسی نېټه: ۱۳۳۱ لمريز کال

مدیر مسوول

مولوی عنایت الله شریفی

سکرتر مسوول

سید مسلم شاه اسدی

هیأت تحریر

محترم فضل محمد حسینی
استاد غلام الدین کلانتری
استاد محمد شریف رباطی
مولوی عبدالملک حمیدی
استاد محسن حنیف

دور دوم، سال هجدهم، شماره اول
ماه حمل ۱۳۹۹ هجری شمسی
شعبان المعظم - رمضان المبارک
۱۴۴۱ هجری قمری

در گستره قلمرو بهار

﴿ إِنَّا جَعَلْنَا مَا عَلَى الْأَرْضِ زِينَةً لِّمَن يَبْلُوهُ إِنَّهُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا ﴾

(در حقیقت ما آنچه را که در زمین است زینت و زیور برای آن قرار دادیم تا بدین وسیله اهل آن را بیازماییم که کدامیک از ایشان نیکوکارترند.) توسعه جنگلها، کاشتن درخت و ایجاد فضای سبز، و مهمتر حفاظت از محیط زیست وظایف اسلامی و اجتماعی هر مسلمان محسوب می شود و تبیین مبانی اصیل اسلامی آن برای مردم از جمله وظایف مبلغین دینی و مسئولان مربوط به اداره ملی حفاظت محیط زیست و ریاست سرسبزی شاروالی می باشد. تنها در امررویش، رشد و نموی درختان و سبزه زارها کار ما انسانها بذر افشانی، آبیاری و حفاظت مناسب و به موقع است، اما کسی که حیات را در دل این بذر آفریده و به نور آفتاب و قطرات حیات بخش باران و ذرات خاک فرمان می دهد تا این دانه را برویاند، فقط خداوند متعال است. قرآن کریم ضمن اذن به بهره گیری از نعمات نهفته در زمین به انسان، او را از سرکشی و بهره گیری غیر اصولی و طغیان نهی نموده است. طغیان در نعمت ها آن است که انسان به جای این که از آنها در راه سعادت خویش و جامعه استفاده بجا کند، آنها را وسیله ای برای گناه و ناسپاسی، مورد بی مهری قرار ندهد. چنانچه دیده میشود طی سالیان متمادی طبیعت این وطن به قدر کافی صدمه دیده که عمق زیان ناشی از تخریب جنگلات، پارک های طبیعی و مراتع به هیچ صورت جبران نمی شود. قرآن کریم می فرماید: ﴿ ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ لِيُذِيقَهُمْ بَعْضَ الَّذِي عَمِلُوا لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴾؛ یعنی به سبب آنچه دستهای مردم فراهم آورده فساد در خشکی و دریا نمودار شده است تا [آسزای] بعضی از آنچه را که کرده اند به آنان بچشاند، باشد که بازگردند. قطعاً یکی از مصادیق افساد در زمین تخریب، قطع و سوزاندن منابع طبیعی از جمله درختان گیاهان، جنگل ها و یا بهره گیری غیر اصولی و غیر عادلانه است که سبب از بین رفتن دفعی و یا تدریجی آنها می شود. از نظر اسلام، طبیعت متعلق به همه موجودات بخصوص انسان و او امانتدار این نعمت الهی برای نسلهای بعدی است، لذا کسی که اقدام به تخریب محیط زیست کند، به این امانت، نسل حاضر و به نسلهای بعد خیانت کرده است. بدون شک کفران نعمت ها و تخریب طبیعت، عقوبت الهی را در پی خواهد داشت و معضلاتی که بعنوان اثرات ناشی از آلوده نمودن محیط زیست در زندگی انسانها بوجود آمده، در واقع نتیجه کفران این نعمت است. در منابع اسلامی آمده است که انبیای الهی علیهم السلام به کشاورزی و درختکاری ارج می نهادند و خود پیوسته به آن اشتغال داشتند. به طور کلی، همه انبیا به گونه ای در عصر خویش، در ایجاد سرسبزی و حفظ آن کوشا بوده چنانچه فرموده اند: « ما بعث الله نبیاً، الا زراعاً »؛ خداوند هیچ پیامبری را مبعوث نکرد، مگر این که به زراعت می پرداخت. پیشوایان دینی، خود مربی و الگوی کامل تربیت اسلامی و انسانی اند و بیشترین افراد در انجام کارهای نیک و شایسته می باشند؛ از این رو، در انجام این امر مقدس، خود پیش قدم بوده اند. براساس آموزه های دینی، انسان مسلمان باید خود را به این صفت بیاراید و خود را در هر مکان و موقعیتی که قرار دارد نگه دارنده و پاسدار امانت ها و نعمت ها از جمله محیط زیست انسانی بداند. پیشگیری از نابودی و تلف شدن طبیعت نیز با رعایت امانت داری و حفاظت آن امکان پذیر است. در فرهنگ اسلامی، طبیعت گهواره و زمینه ساز پرورش و کمال انسان معرفی شده است. از این رو، هر کس که به این عامل، آسیب و زیان رساند و آن را برای رشد دیگران ناامن سازد، مورد توبیخ و سرزنش قرار می گیرد. نظام طبیعت، بر اساس حکمت آفریده شده و همه عناصر آن از ابر و باد و مه و خورشید و فلک در کارند، تا اینکه ما با طریق استفاده درست از این نعمات، مسیری که حق ماست پیموده به شایستگی خود را به کمال مطلوب برسانیم. به هر حال، فصل بهار فصل تجدید حیات، آبستن و بارور شدن زمین ماست، فصل نشاط و خرمی زمین است، فصلی است که زمین در شرایط تازه و جدیدی قرار می گیرد و مستعد می شود که بزرگترین موهبت های الهی یعنی حیات و زندگی، به او افزوده می شود.

ایادولک د خلکو په چارو کې مداخله کولی شی؟

لومړۍ برخه:

د مولوی عبدالملک حمیدی لیکنه

انسان که هر څومره پیاوړی او د قوی متو او زور خاوند هم وی بیا هم نشی کولای چې یوازې پخپله د خپل ژوندانه ضروریات پوره کړي، ځکه احتیاجات متعدد او متفاوت دي، له همدې کبله باید په ټولنه کې ژوند غوره او له گوښه نشینۍ او انعزالی ژوندانه څخه ډډه وکړي، دا چې وایی: انسان یو مدنی او اجتماعی موجود دي. «۱»

الله پاک د انسانانو مواهب او استعدادونه متفاوت پیدا کړي او ددوی غوښتنې یې هم ددوی د حاجاتو او ضرورتونو په اندازه سره متفاوتې کړي دي او د هرې ډلې لپاره ئې د کار او کسب عوامل برابر کړي او هرچاته ئې دا خپله دنده او مشغولتیا ورگرانه او خوښه کړزولی، ترڅو هریو په شوق او رغبت او دخپلو فطری استعدادونو مطابق خپلې دندې سرته ورسوي او په دې سره وکولی شي یوله بل سره مرسته او تعاون وکړي او یو دبل خدمت او مرستې ته وروډانګي، همدا رنگه عمومی مصلحت د ټولنې په مجموع کې بیا دهمدغو افرادو د مصلحت او بشپړتیا په موخه کارکوي.

الله پاک دغه حقیقت په ډیر ښکلی انداز سره د قرآن عظیم الشان په معجزه او بلیغه ژبه دا رنگه بیانوي: ﴿ثُمَّ قَسَمْنَا لِيَنَّهُمْ مَعِيشَتَهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِّيَتَّخِذَ بَعْضُهُم مِّنْ بَعْضٍ مَّحْرُومًا ۚ وَرَحْمَتُ رَبِّكَ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُونَ﴾^{الزخرف: ۳۲}

امام فخرالرازی په التفسیر الکبیر کې د پورتنۍ مبارک آیت په ژباړه او تفسیري وائی:

« موږ د خپلو بندگانو منځ کې دا توپیرونه په قوت او کمزورۍ، علم او جهل، ځیرکې او تنبلۍ، شهرت او ناپېژندۍ کې ویشتلې دي، موږ دا کار ددې لپاره کړي چې که چېرې ټول انسانان په ذکر شویو څیرونو کې سره برابر وي، نو یو د بل خدمت او چوپړ ته ئې بیا ملا نه ټیټیده چې په پایله کې به د نړۍ دکارونو خرابیدو او د نظام د فساد لامل ګرځیده»^{۲»}

د اسلام مقدس دین خلکو ته د کار او کسب آزادی ورکړې خو په دې شرط سره چې دا کار نیک، مشروع او د بل چا په ضرر نه وي، الله تعالی فرمائي:

﴿وَأَعْمَلُوا صَالِحًا﴾^{المؤمنون: ۵۱}

یعنی نیک کارونه ترسره کړي.

همدا رنگه فرمائي:

﴿وَأَقْعَلُوا الْخَيْرَ﴾^{الحج: ۷۷}

یعنی د خیر کارونه وکړي.

د یوه کار او دندې نیکي او د خیر معیار دا دی چې هغه د افرادو او ټولنې لپاره ګټور تمام شي او ګټه ئې یا خو افراد او یا هم ټولې جامعې ته متوجه وي، که څه هم هغه نیکه خبره، موعظه او یا هم یو عمل او کړنه وي، ځکه ښه انسانان هغه دي چې نورو ته ئې خیر او ګټه او بد هغه دي چې نورو ته ئې ضرر او زیان رسېږي.

دا چې کار او فعالیت دژوند یوه برخه او د پرمختګ، سوکالۍ او دژوند د چارو د سمون یوه مهمه وسیله ده. یو انسان چې هر څومره زیات زیارکښه، کاریګر او تکلیف منونکی وي، په هماغه اندازه به دخپل خان، خپلې کورنۍ

او ټولنې لپاره ګټور واقع کېږي، سستی او تنبلۍ، بیکاری او کسالت د اسلام په قاموس کې شتون نلري.

اسلام کار او کسب ډیر غوره کار بللی او پدې سره ئې مسلمانان هڅولی، ترڅو کار وکړي، زحمت وباسي او خپل وخت بیخايه ضایع نکړي، الله تعالی فرمائي:

﴿وَأَن لَّيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَىٰ وَأَنَّ سَعْيَهُ سَوْفَ يُرَىٰ﴾^{النجم: ۳۹ - ۴۰}

ژباړه: د انسان لپاره نه ښائی مګر دا چې زیاروباسی او کار وکړي او دا چې د خپلو کړنو پایلې به ئې په دنیا او آخرت کې وويني داسلام له نظره کسبګر او کاري انسان د خدای دوست بلل شوي.

په نبوی مبارک دور همدا رنگه د راشده خلفاو په زمانه کې څوک د یوه ټاکلې کار په کړلو او یا مخصوص دندې په اجراء کولو نه مجبوریده او دا کارته څه اړتیا هم نه لیدل کیده، ځکه الهی وحی او دنبوت دپوه بله وه

او د صدر اسلام مسلمانانو ټولو په ډیر قلبی جوش، ایماندارۍ او پاک زړه سره خپلو دندو او کارونو ته دوام ورکاوه، کله به چې دکومې ستونزې سره مخامخ شول، نو د الله پیغمبر

موجود ؤ، وحی او دهغه ارشادات د خلکو دستونزو حل او د سوالونو ځواب ؤ.

همدا رنگه د خلفای راشدینو دوره چې د خیرالقرون په ډله کې راځي، صحابه کرام ټول هغه شخصیتونه و

اول

حل سال ۱۳۹۹

۳

چې د نبوت په مدرسه کې تربيه او (رضی الله عنهم ورضوا عنه) سپېڅلی مهال ئې درلود، نو کارونه په ډیر ښه تدبیر سره پرمخ روان ؤ.

نو کله چې دخلکو ورځنۍ چارې او کارونه په ښه ډول سرپرمخ ځي او کومه ستونزه نه وي، نظم او دسپلین موجود دي نو دولت يا ولی الامر ته ضرورت نه ده چې د چا په کار کې مداخله وکړي او دوي ديوه ټاکلی کار يا دندی په انجامولو سره مجبور کړي ځکه اسلامی شريعت خلک آزاد بللی او هېچاته اجازه نه ورکوي چې د يوه کار او کسب يا دنی د ټاکلو يا غوره کولو په اړه دچا په وړاندې خنډ شی مگر د شرعی مصلحتونو په رڼا کې.

په دی اړوند مصلحت يا مصالح مرسله په نظر کې نیول کېږي يعنی هغه دلایل چې د شريعت له لوري ورته د تاييد او منلو جواز ورکړل شوی او د حکم د اثبات لپاره د ثابتوونکو دلايلو له مجلې نه گڼل کېږي.

نوکله چېرې مصلحت دا غوښتنه کوله چې بايد افراد آزاد پریښودل شی ترڅو دخپلې خوښۍ کارونه او دندی په خپله خوښه او رضا کارانه ډول سره غوره کړي، نو په داسی حال کې دولت بايد مداخله ونکړي او بايد دخلکو آزادی دکارونو او دندو د انتخاب او غوره کولو په اړه مقیدی نکړي. خوکه چېرې مصلحت دا تقاضا درلوده چې ددوي دا رنگه آزادی د مقیدی شی او د اقتصادي، ټولنيزو يا سیاسي شرعی موخو په هدف دا کار خویا واجب او يا هم روا دي چې ولی الامر د دا رنگه چاری تنظیم او عمومي مصلحت د په نظر کې ونیسی. په حقیقت کې مصلحت يا مصالح مرسله د اسلام شريعت د مقاصدو يا پنځه گونو کلیاتو يا اصولو ته ویل کېږي چې د شريعت عمومي مقاصد گڼل کېږي.

امام غزالی وایی: (د انسان له پیدایښت نه د اسلامی شریع موخې دا پنځه شیان دي: د دین ساتنه، د نفس ساتنه، د عقل ساتنه، د نسل عرض او آبرو ساتنه او د مال ساتنه ئې) "۳"
نود پورتنی تسلسل مطابق هر هغه کار يا شی چې د پورتنیو پنځه گونو اصولو د حفاظت او ساتنې لامل کېږي، هغه ته مصلحت ویل کېږي او

الله پاک د انسانانو مواهب او استعدادونه متفاوت پیدا کړي او ددوی غوښتنی یی هم ددوی د حاجاتو او ضرورتونو په اندازه سره متفاوتی کړی دي او د هرې ډلې لپاره ئی د کار او کسب عوامل برابر کړي او هرچاته ئی دا خپله دنده او مشغولتیا ورگرانه او خوښه گرزولی، ترڅو هریو په شوق او رغبت او دخپلو فطری استعدادونو مطابق خپلې دندی سرته ورسوی او په دی سره وکولی شی یوله بل سره مرسته او تعاون وکړي او یو دبل خدمت او مرستی ته ورودانگی، همدا رنگه عمومی مصلحت د ټولنې په مجموع کې بیا د همدغو افرادو د مصلحت او بشپړتیا په موخه کار کوي.

کې راشی، نو ضروری مصلحت ته په حاجی مصلحت باندې ترجیح ورکول کېږي، ځکه په معکوس ډول سره ورباندې عمل کول دواړه له منځه وړي، يعنی نوموړی مصلحت په کلی توگه له منځه ځي، ځکه ضروری مصلحت خواصل دی او حاجی يا حیاتي مصلحت ئی فرعه، نو کله چې اصل له منځه ولاړ شي، بیا هېڅ امکان نلری چې فرعه ئې د باقی پاته شي.

همدا رنگه که چېرې د فرد مصلحت، خصوصي منفعت، دټولنیز مصلحت سره په یوه مرتبه يا د یوه مقصد په ترڅ کې سره په تعارض کې واقع شي، نو هلته ټولنیز مصلحت ته په فردی او خصوصي مصلحت يا منفعت باندې ترجیح ورکول کېږي، ځکه هغه ضرر چې ټولنې ته متوجه کېږي، نو دغه فرد چې د نوموړی ټولنې غړي دي، ده ته به هم رسیږي او ور څخه به په امن کې نه وي.

د شخصی او ټولنیز مصلحت تعارض په صورت کې د دولت مداخله:

که چېرې هغو کارونو ته وگورو چې خلک ئې سرته رسوی او ترڅپړنی او غور لاندې ئې ونیسو نو دا به راته جوتنه شی چې ځینی داسې کارونه دي چې د ټولنې د ضروری مصالحو د تأمین لامل کېږي او ځینی نور بیا د ټولنې حاجياتی او کمالياتې برخه تشکیلوی خود کمالياتو د تأمینولو په حدودو کې دولت کولای شی دخلکو د آزاديو په برخه کې مداخله وکړي او دوی وهڅوی ترڅو دوی د تولید او توانمندی

مرخه چې د پورتنیو لوړو مقاصدو د ټولو او يا یوه یی د له منځه تلویا خرابیدو لامل کېږي، د شريعت په ژبه ورته «مفسده» او ناروا عمل ویل کېږي.

پورتنی لوړ مقاصد يا اصول له خانه نور وسایل لری چې د هغو حفاظت او ساتنه کوي، چې دریو مختلفو مرحلو او درجوتو تقسیم شوي دي:

دا درجې يا مرحلې يا خوبه د ضروریاتو په مرحله کې قرار لري، چې پرته د هغې له شتون او تحقق نه ژوند ناشونی يا ډیر ستونزمن کېږي نو ددغه اهمیت له وجی دا ډله به لومړۍ مرتبه کې قرار لري.

او يا خودا چې د حاجیانو په مرحله کې وي، چې له هغې پرته د ژوند چارې خو پرمخ ځي مگر خلک به د هغو په فقدان کې له ستونزو سره مخامخ کېږي، نوله دي امله په دوهمه مرتبه کې دا ډله قرار لري.

او يا خودا چې نوموړی مصلحت د تحسیناتو او يا کمالياتو له جملی نه وي چې نه شتون ئې په ضروریاتو يا حاجياتو چارو کې څه خلل نه واردوی، نو ځکه په درېیمه مرحله کې قرار لري.

نودهمدغه عمومی قاعدی پربنا په هره اندازه چې مصلحت د لومړۍ مقصد- د دین ساتنې- په محور ولاړ وي او د نورو مصالحو سره په تعارض کې واقع شي نولومړۍ مقصد ته چې د دین نه دفاع يا ساتنه ده په نورو ټولو مصلحتونو باندې ترجیح ورکول کېږي.

په همدی ډول سره که چېرې ضروری مصلحت د حاجياتی مصلحت سره په تعارض

لورته ورشی خو ددغه کار پایله دا وه چې دا ډول مداخله- د افرادو اجبار دیوۀ ټاکلی کار په انجامولو سره- د افرادو د آزاديو سلب او له منځه يوړل شول چې دا هغه مصلحت دی چې د حاجياتو په سطحه کې قرار لري او باید حاجياتی مصلحت تر تحسینی او کمالياتی مصلحت قربان نشی.

خوکه چیرې حالات داسې ؤ چې باید ځینی اعمال د ضروری یا حاجياتی مصالحو د تحقق په موخه سرته ورسیري نو په دی اړه لږ څه تفصیل ته اړتیا ده.

د ضروری مصالحو په اړه باید یوه ډله خلک موجود وي چې هغه کارونه سرته ورسوی او هر هغه کارونه چې د خلکو ژوند ورباندی تړلی وی هغه کارونه د ضروریاتو له ډلی نه دي او کفائی فرض گڼل کېږي او ټول ملت دهغو په اجراء کولو باندی مکلف دي او مسؤولیت لری، هغه څوک چې د نوموړو کارونو د انجامولو توانایی لری نو هغوی په مستقیمه توگه باید هغه کارونه سرته ورسوی او هغه کسان چې د کولو توان یی نلری، باید دنورو سره مرسته وکړی او کاری زمینی ورته تیاری کړی، نو د شارع خطاب دلته ولی الامرته متوجه دی چې د دولت نه استازیتوب کوی او مسؤولیت په لومړی درجه کې په تاکید سره ورته متوجه دی چې په دی اړوند باتدبیره سیاست غوره کړي.

د مثال په توگه د مسلمانانو او کفارو د جنگ پرمهال که چیرې د مسلمانانو په ډله کې داسې کسان وي چې په جنگی تکنیکونو او یا اسلحې په جوړولو کې مهارت ولری او مسلمانان په دی حالت کې فنی او باتجربه کسانو او یا جنگی وسایلو او سلاح ته شدید اړتیا ولری ترڅو د دښمنانو په وړاندی ورڅخه کار واخلي، نو پدی صورت کې په فنی او تجربه لرونکو کسانو او سلاح جوړوونکو باندې فرض عین گرځی ترڅو دا کار ترسره کړي، خوکه چیرې ددوی نه یوی ډلی دا کار کولای شوی نو په دی حالت کې په دوی باندې کفائی فرض دی ترڅو سلاح جوړه کړي.

الله تعالی فرمایي:

﴿وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ

وَمِنْ رَبَائِلٍ أَلْحِلْ تَرْهَبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ...﴾^{۶۰} الانفال

ژباړه: او د دښمن سره د مقابلې او جگړې لپاره جنگی قوت آسونه برابر کړي ترڅو په هغه سره د الله او ستاسو دښمنان وویږی.

نو په دی ډول سره هغه ډله باید د اسلحې جوړولو نه مخ وا نه روی او داسې ونه وایی چې دکار او دندی په انتخاب کې موږ آزاد یو او څوک حق نلری چې موږ مجبور کړی چې هغه کار وکړو. که چیرې یی له دغه کار انکار وکړ نو باید ولی الامر ددوی یوه ډله دغه کارته مجبوره کړی چې اسلحه جوړه کړی، ځکه ولی الامر په دی سره ملزم دی څو داسې تدابیر ونیسی چې د ملت مصلحت په کی نغښتی وی او د شریعت له روح او مقاصدو اصولو سره په ټکر کې قرار ونلری.

همدارنگه که چیرې ملت یوی ډلی خلکو لکه بزگر، خټگر، اوبدونکی، تاجر او یا نوروته اړتیا ولری، نو ولی الامر کولی شی دوی په دغو کارونو کولو باندی مجبور کړی. ځکه ټولنیز مصلحت پر شخصی او فردی مصلحت باندی مقدم دی، همدا رنگه یوه فقهي کلی قاعده ده چې وایی:

(یتحمل الضرر الخاص لدفع الضرر العام) یعنی باید خاص ضرر د ټولنیز ضرر د دفع کیدو په لار کې وزغمل شی. همدا رنگه بله فقهي قاعده وایی: (الحاجة العامة تنزل منزلة الضرورة الخاصة). یعنی عمومی حاجت د خصوصی ضرورت او حاجت ځای نیسی.

او دا چې یوه ډله په یوه خاص کار باندې د مجبوریت له امله متضرره کیږی او ورباندی ممکن گرانه تمامه شی، خو دهغه لوی ضرر چې ملت ته متوجه دی په مقایسه او پرتله سره ډیر وړوکی او ناچیزه دی، له بله پلوه دغه افراد هم ددغې ټولنې بلل کیږی او هغه ضرر چې یې ټولنې ته متوجه دي، دوی به هم تری نه خوندي پاته نشی.

له بله پلوه خاص ضرر غالباً به تعویض (معاوضه) باندی جبرانېږی.^{۶۱}

همدا رنگه دولت باید د اوسیدو کورونو، روغتونونو، پلونو او نورو عام المنفعه ځایونو جوړولو لپاره داسې کسان چې ددغو کارونو توانایی لري (ساختمانی انجینیران او مهندسان) وي، مجبور کړي چې د هلاکت نه د ژغورلو او ضرورتونو د رفع کولو په موخه دا کارونه ترسره

کړي.

دولت باید داسې خلک چې کاری وړتیا، تخصص یا صناعتی بلدتیا ولری او مصلحت دا ایجابوی مجبور کړی ترڅو خپل استعدادونه په کار واچوي، همدا رنگه د نورو اختصاصونو او ځانگو ترمنځ مخکینی تدابیری پلانونه ولری، ترڅو دهیواد ترقی، پرمختیا، آبادی او سوکالۍ په موخه خپل استعدادونه منظم، معقول پلانونه، استراتیژی او طرز العملونه پکار واچوي.

بنا پر دی دولت باید د ښوونیزو اختصاصی مراکزو جوړولو کې اقدام وکړی او دا مرکز ښه تمویل کړی، مرسته ورسره وکړي ترڅو د خلکو ضرورتونه رفع شي، دا کار هله شونی دی چې دولت د ژوند ټولو برخوته توجه ولري او د علومو مختلف ډولونه چې انسانی ژوند ورسره مخامخ دي او ورته ضرورت لري، ورته توجه وکړي ترڅو په دی سره د هیواد ضرورتونه پوره او نورو هیوادونو او ملکونو له احتیاجه خلاص شی، خاصتاً هغه استعماری ملکونه چې د مرستی او علومو ترمنځ خپل بدنام، ناوړه او فاسد فرهنگ هیوادونو ته صادروی.^{۶۲}

دولت باید ځینی خلک چې د کامل ذکاوت او هوښیاری استعداد لري، وگوماری چې شرعي علوم زده کړي، ځکه که چیرې له شرعي علومونه څنگ وشي نو هله به حق له باطله، حلال له حرامو، عدالت له ظلمه څه توپیر وشي او په ټولنه کې به د جهالت او بربریت بعر خورشي.

لکه چې جوته خبره ده د دولت لومړی مسؤولیت دا وی چې د دین نه حراست او ساتنه وکړي او دا کار هله شونی دي چې دعوتگران او علماء وروزل شي، ځکه دا کار د دوی په واسطه سرته رسی.

دولت باید د تشویق او ترغیب نه کار واخلي او د ضرورت په وخت کې کولی شی د تهریب نه هم کټه واخلي، ځکه که چیرې خلک د ضروری کارونو له کړنې نه لاس واخلي، نو ټولنه به له جدی ستونزو سره مخامخ شی، ځکه

تولنه هردول علمی او فنی وکړی ته چې د علم، سیاست، طبابت، انجنیرۍ او تخنیک، امنیتي ځواکونو چې دهیواد نظم وساتي او د سرحدونو او.... نه څارنه او ساتنه وکړي او.... هر ډول فني شخصیت ته ضرورت لري. دولت باید خلک مفت او خوشی په کاروا نه چوی، بلکه د هردول دندی اجراء کولو په مقابل کې مناسب او عادلانه مزد ورته په نظر کې ونیسی، چې په دې سره نه ټولنه او نه هم کارگران متضرر شي.

د دولت لخوا د خلکو د مالونو منافع اخیستل:

انسان طبیعتاً د مال سره مینه لري او تل دا تمه لری چې زیات مال لاسته راوړي، الله تعالی دغه حقیقت په ډیرو قرآني آیتونو کې څرگند کړي، له هغه جملې نه:

﴿زَيْنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِنَ النِّسَاءِ وَالْبَنِينَ وَالْقَنَاطِيرِ الْمُقَنْطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِصَّةِ وَالْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَالْأَنْعَامِ وَالْكَرْبِ...﴾ آل عمران: ۱۴

ژباړه: د خلکو لپاره د مرغوبو شیانو سره محبت لکه بشې، اولادونه، د سرو زرو او سپینو زرو نه ذخیره شوی انبارونه او اخیل نېشانی شوي آسونه (اخیل آسونه) او څلور بول اور (کېست او زراعت لپاره مناسبه) جايداد ښایسته ښکاره شوی دي.

همدارنگه فرمایي: ﴿وَإِنَّهُ لِحُبِّ الْخَيْرِ لَشَدِيدٌ﴾ العاديات: ۸

ژباړه: او بې گمان انسان د مال سره ډیره مینه لري.

له همدې کبله زیات کوشن کوي ترڅو ډیر مال راټول او ترې ګټه واخلي.

الله پاک ﷻ خپلو بندګانو ته اجازه ورکړي، ترڅو مال لاسته راوړي، خو په دې شرط سره چې د حلالې لارې نه وي. او په ډیرو نورو آیاتونو کې الله پاک له انسانه غواړي، ترڅو مال لاسته راوي او ورڅخه استفاده وکړي او مال یې له خپلو خاصو نعمتونو نه بللی چې الله پاک یې انسان ته ورکوي، الله پاک فرماني:

﴿هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ ذَلُولًا فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِن رِّزْقِهِ وَإِلَيْهِ

الشُّورُ﴾ المک: ۱۵

ژباړه: او الله هغه ذات دي چې ځمکه یې تاسې ته مسخره کړي. ترڅو په هغې باندې وګرزی، یوې بلې خواته ولاړشي او له هغه روزی نه وخوړی چې الله ورکړي او دهغه لورته بیرته ورتلل دي.

په بل مبارک آیت کې فرماني: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلَالًا حَلَالًا...﴾ البقرة: ۱۶۸

ژباړه: ای خلکو! له هغو شیانو نه چې په ځمکه کې دي، حلال او پاک وخوړی.

الله پاک د انسان لاس خلاص پرېښی، چې د ځمکې په عمران او آبادی کې ونډه واخلي او هغه ونډه چې الله ورسپارلې، سرته ورسوی، الله تعالی فرمایلي:

﴿وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَكِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً...﴾ البقرة: ۳۰

ژباړه: او یاد کړه هغه مهال چې ستا رب پرېښتونه وویل چې زه می خپل ځای ناستی په ځمکه کې پیدا کوم...

همدا رنگه فرماني: ﴿هُوَ أَنشَأَكُم مِّنَ الْأَرْضِ وَاسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا﴾ هود: ۶۱

ژباړه: او هغه ذات- الله ﷻ- تاسې له ځمکې نه را پیدا کړي او تاسې ته یې په کې ژوند درکړ ترڅو هغه آباده کړي.

الله پاک د انسانانو مالونه او دارایی مصوٰنی بللی او هیچاته اجازه نه ورکوی چې له حقه پرته د بل مال ته لاس ور اوږد کړي الله تعالی په دې هکله فرماني: ﴿لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُم بَيْنَكُم بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَن تَرَاضٍ مِّنْكُمْ﴾ النساء: ۲۹

ژباړه: ای مؤمنانو! مه خوری پخپل منځ کې یو د بل مالونه په ناحقه سره، مګر دا چې پخپل مو سوداګریزه راشه درشه وی او یو د بل په خوښه سره دا کار کولی شی.

رسول الله فرماني: (لا یحل مال امرئ مسلم الا بطیب نفس منه)

ژباړه: یوه مسلمان ته د بل مسلمان مال خوړل روا ندی مګر د هغه په خوښه او اجازه سره.

یو انسان چې څومره مال لاسته راوړي، هغه باید ددی ترڅنګ چې دا مال له کومې لارې لاسته راوړی او باید له حلالې او

مشروع لارې وي، همدا رنگه دغه ټکی ته متوجه وي چې په دغه مال کې ټولنه هم حق لري. او الله تعالی د زکات په مشروعیت سره چې په مختلفو مالونو کې لازم ګرځولی، دا غواړي ترڅو دغه حق د دوي له مالونو نه د دوی په خوښه او رغبت سره له دوی نه واخلي او د نه ورکولو په صورت کې دوي مجبور شی، ترڅو دا حق ورڅخه په زور واخیستل شي یعنی د زکات په ورکولو باندې ورباندې اجبار راوړی، ځکه دا د غریبانو، بی وزلانو، مسکینانو حق دي چې ولی الامر باید دا کار وکړي.

(تؤخذ من اغنيائهم وترد علی فقرائهم) د ټولنې د بډایانو نه راټولېږي او پر فقیرانو باندې ویشل کیږي.

همدا رنگه لکه الله پاک چې فرماني: ﴿وَالَّذِينَ فِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ مَّعْلُومٌ لِّلسَّائِلِ وَالْمَحْرُورِ﴾ المعارج: ۲۴-۲۵

ژباړه: او ددوی په مالونو کې ټاکلی حق وي د سوالکرو، مسکینانو او بی وزلانو لپاره.

انسان باید پخپل مال کې داسې تصرف ونکړي چې د ټولنې مصالح او منافع ترپښو لاندې او یا د خطر سره نې مخامخ کړي او پداسې حالاتو کې اولوالامریا دولت کولی شی د مختلفو مصالحو ترمنځ د توازن په موخه کله چې یو له بل سره په تصادم کې واقع شی، مداخله وکړي... نوربیا...

اخځلیکونه:

- ۱- د ابن خلدون مقدمه، ۴۸ صفحه.
- ۲- التفسیر الکبیر للامام فخرالدین الرازی ج ۲۷، ص: ۱۸۰.
- ۳- المستصفی، ج ۱، ص: ۲۸۶.
- ۴- الحق و مدى سلطان الدولة فی تقيده/ دوکتور دریني، ص: ۱۲۷.
- ۵- الاحکام السلطانية/ الماوری، ص: ۲۹.
- ۶- صحیح مسلم د نووی شرحه، کتاب الحج، باب حجة النبی - صلی الله علیه وسلم - حدیث شمیره: ۲۹۴۱، ج ۸، ص ۴۱۲.

پیدا و پنهان

روزه ماه مبارک رمضان

مولوی عبد الناصر (رفیق)

ثنا و ستایش بر ذات اقدس متعال، که بنده گان مؤمن اش را مورد احسان و انعام عمیم خویش قرار داده و راه هائی از اثقال گناه هان را به ایشان ار زانی نموده است، تا باشد، تن های که از بار معصیت، خمیده و یا بر زمین افتاده است دو باره استوار و رسا گردیده، مهبط تجلیات و انوارات خاصه ئی قرار گیرند در حالیکه استعداد آن تجلیات در هیچ نوع از مخلوقات به جز انسان سراغ نمیشود، میتوان در فهرست آنها (راه های، رهائی از اثقال گناه هان) ماه مبارک رمضان را دریافت و به وسیله آن خود را از تاریکی های ضلالت رهانید، چنانکه رسول اکرم ﷺ ارشاد نموده اند: عن جابر ﷺ قال: قال رسول الله - صلی الله علیه وسلم - : أَتَانِي جَبْرِيلُ فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ مَنْ أَذْرَكَ أَحَدَ الْوَلَدِيَّهِ، فَمَاتَ، فَدَخَلَ النَّارَ، فَأَبْعَدَهُ اللَّهُ، قُلْ آمِينَ، فَقُلْتُ: آمِينَ، قَالَ: يَا مُحَمَّدُ مَنْ أَذْرَكَ شَهْرَ رَمَضَانَ، فَمَاتَ، فَلَمْ يَغْفَرْ لَهُ، فَأُذْجِلَ النَّارَ، فَأَبْعَدَهُ اللَّهُ، قُلْ آمِينَ، فَقُلْتُ: آمِينَ، قَالَ: وَمَنْ ذُكِرَتْ عَنْدهُ فَلَمْ يُصَلِّ عَلَيْكَ، فَمَاتَ فَدَخَلَ النَّارَ، فَأَبْعَدَهُ اللَّهُ، قُلْ آمِينَ، فَقُلْتُ: آمِينَ.

سوم: نزول صحف و کتب آسمانی: مطابق به روایات دینی، صحف ابراهیم در اوایل ماه مبارک رمضان، تورات در ششم ماه رمضان، انجیل در سیزدهم ماه رمضان، زبور داود ﷺ در هژدهم ماه رمضان و قرآن عظیم الشان در شب قدر که در ماه رمضان است بطور مجموعی به بیت المعمور و بعداً در بیست و سه سال بر پیامبر اسلام حضرت محمد ﷺ نزول یافته است.

چهارم: مطابق به روایات دینی و شواهد تاریخی: اولین فیصله میان حق و باطل (غزوه بدر) هم در ماه مبارک رمضان صورت گرفته است. و قرآن عظیم الشان این غزوه را بنام «یوم الفرقان» مسمی نموده است.

پنجم: جهت بیان عظمت شان این ماه میمون و مبارک آن را الله متعال در حدیث قدسی به ذات اقدس خود تخصیص داده فرموده است: «عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: " يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: الصَّوْمُ لِي

والدینش را زنده یافت و سپس مرد و داخل دوزخ گردید (چون خدمت او را درست انجام نداد) خداوند او را گم کند، بگو: آمین گفتم: آمین و نیز گفت: ای محمد هر کس ماه مبارک رمضان را دریافت و گناهانش مغفرت و آمرزیده نشد، خداوند او را گم کند، بگو آمین، گفتم آمین، باز هم گفت ای محمد هر کس که نام ترا شنید و بر تو درود نفرستاد آنگاه مرد و داخل دوزخ شد، خداوند او را گم کند بگو آمین، من گفتم آمین. منظور این است که ماه مبارک رمضان، ماه عفو و غفران الهی است بر بنده گانش، قسمیکه رسول اکرم ﷺ فرموده است: مَنْ صَامَ رَمَضَانَ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ (متفق علیه) کسی که از روی ایمان و امید کسب اجر و پاداش، ماه رمضان را روزه بگیرد گناهان (صغیره) گذشته او بخشوده می شود هنگامی که گناهان صغیره محو شد سپس تخفیف کبایر به وجود آمده بالاخره کبایر به صغائر مبدل گردیده در معرض نابودی قرار میگیرد.

ماه مبارک رمضان و روزه داشتن در آن دارای فضایی است که به برخی از آنها اشاره می شود.

اول: ماه مبارک رمضان ماهی است، که از جانب شارع ﷺ، معیار اداء رکن

از حضرت جابر ﷺ روایت است که رسول اکرم ﷺ فرمودند: جبریل نزد آمد و گفت: ای محمد هر کس یکی از

(طبرانی)

اول

سال ۱۴۰۹

۷

وَأَنَا أَجْزِي بِهِ، يَدْعُ شَهْوَتَهُ وَأَكْلَهُ وَشَرِبَتِهِ مِنْ أَجْلِي، وَالصَّوْمُ جُنَّةٌ، وَلِلصَّائِمِ فَرْحَتَانِ: فَرَحَةٌ حِينَ يُفْطِرُ، وَفَرَحَةٌ حِينَ يَلْقَى رَبَّهُ، وَلِخُلُوفِ فَمِ الصَّائِمِ أَطْيَبُ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ رِيحِ الْمِسْكِ. (موطأ امام مالک رحمه الله)

از ابوهریره رضی الله عنه از پیامبر صلی الله علیه و آله روایت شده است که فرمودند: خداوند متعال می فرماید: روزه از آن من است و من پاداش آن را می دهم؛ [روژه دارا] ارضای تمایلات جنسی و خوردن و آشامیدنش را به خاطر من ترک می کند. روزه سپری در برابر آتش دوزخ است و روزه دار، در دو موقعیت شاد می شود: زمانی که افطار می کند و زمانی که پروردگارش را ملاقات می کند و همانا بوی دهان روزه دار، نزد خدا، از بوی مُشک، خوش بوتر است. بدون شک میتوان گفت روزه ماه مبارک رمضان اکسیری است که میتوان بوسیله آن مس جان ها را طلا ساخت، پنهان نباید گذاشت که روزه دارای مراتب زیر است

۱- روزه عوام: عبارت از باز داشتن نفس است از خوردن، نوشیدن و هم بستر شدن در طول روز.

۲- روزه خواص: آنست که شخص روزه دار چشم، زبان، دست، پا، گوش و سایر اعضا بدن خویش را از ناملازمات و گناهان دور داشته و هیچ گاه به آنها نزدیکی نمی کند.

۳- روزه خاص الخواص: همانا باز داشتن قلب است از قصد نمودن امور دنیا که سبب دوری او از فیضان رحمت، الله متعال صلی الله علیه و آله میگرددیده باشد. باید کوشید که خود را به بالاترین مرتبه آن که روزه خاص الخواص است رسانید، درجات عالیه ئی را نصیب گردیده و از بادیه مهلک اتباع نفس اماره بالسوء به ساحل نجات خویشتن را رسانید. روزه، دارای فواید ذیل است.

اول

۱۳۹۹ سال

۸

ماه مبارک رمضان، ماه عفو و غفران الهی است بر بنده گانش، قسمیکه رسول

اکرم صلی الله علیه و آله فرموده است: مَنْ صَامَ رَمَضَانَ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ (متفق علیه)

کسی که از روی ایمان و امید کسب اجر و پاداش، ماه رمضان را روزه بگیرد گناهان (صغیره) گذشته او بخشوده می شود هنگامی که گناهان صغیره محو شد سپس تخفیف کبایر به وجود آمده بالاخره کبایر به صغائر مبدل گردیده در معرض نابودی قرار میگیرد.

الف- بشارت و مژده به دخول بهشت، برای روزه داران: عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -، قَالَ: إِنَّ فِي الْجَنَّةِ بَابًا يُقَالُ لَهُ: الرِّيَّانُ، يَدْخُلُ مِنْهُ الصَّائِمُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، لَا يَدْخُلُ مِنْهُ أَحَدٌ غَيْرُهُمْ، يُقَالُ: أَيْنَ الصَّائِمُونَ، فَيَقُومُونَ، لَا يَدْخُلُ مِنْهُ أَحَدٌ غَيْرُهُمْ، فَيَاذَا دَخَلُوا أُغْلِقَ فَلَمْ يَدْخُلْ مِنْهُ أَحَدٌ [رياض الصالحين] یعنی: سهل رضی الله عنه گوید: پیغمبر صلی الله علیه و آله فرمود: بهشت دری دارد که به آن (ریان) گفته می شود. در روز قیامت روزه داران از این در وارد بهشت می شوند، و به جز روزه داران کسی دیگر حق ندارد از این در وارد شود و با صدای بلند اعلام می نمایند، روزه داران کجا هستند؟ آنوقت روزه داران از جای خود بلند می شوند (و از این در وارد بهشت می گردند) و کسی دیگر اجازه ورود به بهشت را (از این در) ندارد، و همینکه همه آنان داخل شدند این در بسته می شود و دیگر کسی از آن داخل نمی گردد.

ب- روزه نیکی بزرگی است که قوه ملکیت که در وجود انسان به ودیعت گذاشته شده، تقویت نموده و نفس حیوانی که همکار شیطان است تضعیف می کند، و برای صیقل کردن وجه روح، و مغلوب کردن طبیعت از آن بالاتر چیزی نیست. چنانکه الله متعال صلی الله علیه و آله فرموده است:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَكُمْ مَنَّاتٌ مِنَ اللَّهِ بَلْ أَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾ (البقرة: ۱۸۳)

ای اهل ایمان، بر شما هم روزه واجب

ج- روزه دوا (دارو)، بسیاری از امراض است: چنانکه چهارده قرن قبل پیامبر اسلام حضرت محمد صلی الله علیه و آله اعلام داشت: صُومُوا تَصِحُّوا «روزه بگیرید تا صحتمند شوید». پیغمبر اسلام فرموده است: «معدة محل هر درد است: از پر خوری و خوردن غذا نا مناسب جلوگیری کنید. این عمل شما شفاء بخش همه درد ها و امراض بشمار می رود. طبق روایات تاریخی روزه نه تنها در بشریت مروج و معمول است، بلکه علمای حیوان شناسی بر این عقیده اند که: حتی حیوانات هم از روی غریزه

خدادادگی برخی از اوقات روزه می گیرند. از جمله حیوانات درنده از قبیل شیر و پلنگ و ببر، علما می گویند که: این حیوانات در هفته یک روز از خوردن هر گونه غذا خود داری می نمایند. طب بشری امروز بعد از چهارده قرن متوجه شد که روزه بسیاری از امراض را تداوی و معالجه می نماید، بدین اساس در بسیاری از کشور ها آغاز به تأسیس کلینیک های روزه داری نموده اند. روزه نه تنها بر روح و روان و اخلاق انسان تاثیر می گذارد بلکه موجب زیبایی جسمی انسان هم می گردد. طب قدیم هم در زیاده تر از اوقات مریضان خویش را، از پر خوری منع نموده و به این امر معتقد بود که تقلیل در پر خوری مانع دفع بسیاری از امراض در وجود انسان می گردد. طب جدید هم بر این امر معتقد است که امساک و روزه در جلوگیری بسیاری از امراض مؤثر است صرف نام آنرا (رژیم غذایی گذاشتند) که ما مسلمانان آنرا به روزه مسمی نموده ایم. در رساله زیر نام رمضان و فضائل آن نظریات اطباء را چنین بر شمرده است: دوکتوران روزه را یکی از بهترین عوامل صحت مندی بشری شمرده اند. ۱- پروفیسور دوکتور پوشر دانشمند فرانسوی می گوید: (روزه بهترین وسیله برای صحت و سلامتی وجود انسان بشمار می رود) روزه برای صحت انسان است، روزه برای استراحت معده، روده و منظم کردن ترشحات معدوی و در نهایت برای منظم ساختن هاضمه مفید و مؤثر می باشد. روزه معالجه و تداوی است که از آن فقیر و سرمایه دار بطور مساویانه می تواند استفاده بعمل آرد. ۲- داکتر الکسیس کارل می گوید: (با روزه گرفتن قند در جگر می ریزد و چربی هایی که در زیر پوست ذخیره

شده اند، پروتئین های عضلات و غدد، و سلولهای کیسه صفرا، آزاد شده به مصرف تغذیه می رسند). ۳- داکتر ژان فروموزان: (معالجه با روزه را به شتشی احشاء تعبیر نموده و می گوید: در آغاز روزه، زبان انسان کمی سنگین و بو دار است ... که بعد از سه الی چهار روز بوی زبان بر طرف می گردد. اسید اوریک ادرار کاهش می یابد، و در نتیجه برای انسان روزه دار احساس سبکی و خوشی خارق العاده رخ می دهد و همه وجود انسان بسوی استراحت می رود). ۴- داکتر تومانیانس: می گوید: «فایده بزرگ کم خوری و پرهیز از صرف غذاها، در یک مدت کوتاه، آن است که، چون معده در طول مدت یازده ماه مرتب پر از غذا بوده و در مدت یک ماه روزه داری مواد غذای شکم خود را دفع می کند و همین طور (کیسه صفرا) که برای حل و هضم غذا مجبور است که مواد صفراوی خود را مصرف کند، در مدت سی روز ترشحات صفراوی را صرف در حل و هضم غذای باقی مانده و جمع شده در معده بمصرف می رسند. جهاز هاضمه بدن در نتیجه کم خوری استراحت نموده، و به رفع خستگی می پردازد. روزه یعنی کم خوردن و کم نوشیدن در مدت معینی از سال است و این بهترین راه برای سلامتی وجود انسان بشمار می رود. هم طب قدیم و هم طب جدید بر اهمیت این امر صحه گذاشته است. روزه برای تداوی امراض جهاز هاضمه، گرده، کبد (کیسه صفرا) که بسیاری از امراض این بخش را حتی با دوا ها نمی توان معالجه کرد، می توان آنرا به روزه تداوی و معالجه نمود. روزه بهترین معالجه و تداوی برای امراض سوء هاضمه بوده، مرض مخصوص کبد (کیسه صفرا) که موجب «یرقان» (زردی) می گردد بهترین معالجه آن همین روزه است

بخاطر اینکه این مرض زیاده تر اوقات به واسطه فعالیت بیش از حد کبد بوجود می آید و موجب خستگی کبد گردیده که به اثر آن کیسه صفرا از فعالیت مافتد و نمی تواند صفرا را از خون بگیرد. - داکتر گوئل پا می گوید: ؟ تعدادی زیادی از امراض روده که به اثر تخمیر غذا در روده ها بوجود می آید نه به اثر دوا بلکه به اثر روزه بر طرف می گردد. داکتر عبد العزیز اسماعیل پاشا دانشمند مشهور مصری در حالاتی ذیل برای معالجه از روزه استفاده نموده است:

۱: هنگام زیاد شدن وزن که به اثر پر خوری و تقلیل حرکت بوجود می آید، روزه با رعایت اعتدال در غذا، افطار و اکتفاء به آب هنگام سحر نسبت به هر معالجه مفید تر و مؤثر تر است.

۲: جلوگیری از مرض شکر.

۳: جلوگیری از فشار خون.

۴: جلوگیری از التهاب حاد و مزمن گرده ها که مقرون با ترشح و تورم باشد.

۵: جلوگیری از امراض قلب که توام با تورم باشد.

۶: جلوگیری از التهاب های مزمن مفاصل، بخصوص که توام با امراض چاقی باشد که اغلباً در بین زنان در سنین چهل سالگی بوجود می آید.

تجارب نشان داده است که با

گرفتن روزه درجات این مرض نسبت به سایر معالجه های

برقی، خونی و استعمال دواها، و

استعمال تخنیک های پیشرفته

(اول) طب جدید، در وجود انسان

تقلیل و تخفیف می یابد.

درود و صلوات بی پایان بر

روح سردار کائنات ﷺ که قرن ها

قبل فرمودند: صوموا تصحوا

تحقیق سن بلوغ

و تکلیف شرعی از دیدگاه فقه اسلام و اسناد بین المللی حقوق بشر

مولوی عنایت الله شریفی

مقدمه.

بدیهی است که در قوانین و مقررات وضعی کنونی با فقه معاصر اسلامی با تفاوت بسیار کم از دیدگاه اسلام موجود که قابل بیان است. یعنی در فقه و اسناد حقوق بشر سن تکلیف تفاوت های وجود دارد لذا بنده اینجا سن تکلیف تفاوت های شرعی را با حقوق بشری بررسی نموده با وضوح و روشنی تبیین خواهد شد.

زیرا تکلیف شرعی بر سن بلوغ مبتنی است و همه قوانین منوط به مکلفین است مگر قانون تخلفات اطفال و بعضی قوانین مربوط به آنها لذا ایجاب میکند تا طفل تعریف شود تا جایگاه احکام مبتنی بر آن مشخص شود.

طفل: طفل کسی است که سن ۱۸ را تکمیل نکرده مگر اینکه آثار بلوغ قبلاً در وی ظاهر گردد.

این تعریف شامل فتوای امام ابوحنیفه رحمه الله که سن ۱۷ و ۱۸ را برای دختر و پسر سن بلوغ تعیین نمودند و فتوای جمهور: امام مالک، امام شافعی، امام احمد، امام محمد و یک روایت از امام ابوحنیفه رحمه الله که اکمال سن ۱۵ سالگی برای هردوی شان میباشد: شامل است. علت مخالفت امام اعظم با جمهور علیهم السلام اینست که بلوغ در مناطق

سرد سیر با گرم سیر فرق دارد و امام نهایت عمومی را هم معتبر دانستند و اگر اینکه علامات بلوغ قبل از ۱۷ و ۱۸ سالگی ظاهر شد ابداً مخالف نیستند که روایت موافق شان با سایر ائمه بیانگر اوست.

اساس سن بلوغ آیه مبارکه ۵۹ سوره نور ﴿وَإِذَا بَلَغَ الْأَطْفَالُ مِنْكُمُ الْحُلُمَ فَلْيَسْتَأْذِنُوا كَمَا اسْتَأْذَنَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ (۵۹)﴾ می باشد که اطفال محتلم را حکم رجال داده است (ابن کثیر ج ۳ ص ۳۰۸ و تفسیر قرطبی ج ۱۲ ص ۳۰۸، آیات احکام صابونی ترجمه فارسی ج ۲ ص ۲۳۲ و علی سانس ج ۳ ص ۱۷۶) {حلم} را به احتلام تفسیر نموده اند.

و نیز احادیث آتی الذکر احتلام را حال تکلیف تعیین نموده است.

عن معاذ بن جبل رضی الله عنه قال بعثني رسول الله صلى الله عليه وسلم الى اليمن فامرني ان اخذ من كل اربعين بقرة ثيه ... و من كل حالم و حالمة ديناراً.

عن ابن عباس قال مر علي بن ابي طالب رضي الله تعالى عنه بمعني عثمان قال اوما تذكران رسول الله صلى الله عليه وسلم قال رفع القلم عن ثلاثة عن المجنون المغلوب على عقله حتى يفيق و عن النائم حتى يستيقظ و عن الصبي حتى يحتلم قال: صدقت قال فخلي عنها.

حدیث فوق به ارتباط زن مجنونه که زنا شده بود و آنرا خدمت سیدنا عمر فاروق آوردند و سیدنا عمر رحمه الله بعد از کسب مشوره امر رجم دادند و حضرت سیدنا علی از محل رجم میگذشت گفت: باز گردید و بعد خدمت امیرالمؤمنین آمده گفت آیا ندانستی اینکه از سه شخص: از

دیوانه تا بعقل آید و از خواب تا بیدار شود و از طفل تا احتلام شود قلم برداشته شده است پس این زنا چه شده است که رجم می شود؟ سیدنا علی رحمه الله گفت چیزی بروی نیست بعداً عمر فاروق رحمه الله گفت آنرا رها کنید و رها شد. و سیدنا عمر فاروق رحمه الله جهت شکران تکبیر گفت. این قضیه را کتب ذیل هم روایت کردند:

بخاری کتاب الحدود باب ۲۲ و کتاب الطلاق باب ۱۱، دارقطنی ج ۳ ص ۱۳۹ ح ۱۷۳، بیهقی باب دفع الحد ۱۷۲۱۲، ۱۷۲۱۰ و ۱۷۲۱۱ وقت فرضیت صوم ۸۰۳۷ و غیره

این احادیث که وقت همه تکالیف شرع را بیان میدارد از فقیه مجتهد سیدنا امیر المؤمنین علی کرم الله وجهه و از سیدتنا فقیهه مجتهده، ام المؤمنین عائشه صدیقه رضی الله عنها روایت شده، صراحتاً احتلام را معیار تکلیف در همه امور شرع انور معرفی نموده است.

بیان وقت احتلام و بلوغ

حدثنا عبيد الله بن سعيد حدثنا ابو اسامه قال حدثني عبيد الله قال حدثني نافع قال حدثني ابن عمر رضي الله تعالى عنهما ان رسول الله صلى الله عليه وسلم عرضه يوم احد وابن اربع عشرة سنة فلم يجوزني ثم عرضني يوم الخندق وانا ابن خمس عشرة سنة فاجازني قال نافع فقدمت علي عمر بن عبد العزيز وهو خليفة فحدثته هذا الحديث فقال ان هذا لحد بين الصغير والكبير وكتب الي عماله ان يفرضوا لمن بلغ

اول

سال ۱۳۹۹

۱۰

خمس عشرة.

عبد الرزاق باب الفرض ۵ / ۳۱۰ رقم ۱۹۷۱۶ احمد رقم

۴۶۶۱، بخاری باب بلوغ الصبيان و شهادتهم رقم ۲۶۶۴،

مسلم باب بيان سن البلوغ ۴۷۲۰.

نتیجه گیری:

می بینیم که سن ۱۵ سالگی در زمان خلافت عمر بن عبد العزیز رحمه الله در سال ۱۰۰ هجری قمری فرمان و قانون بوده است.

بناءً فقهاء به استناد احادیث فوق این طور استدلال میکنند:

۱- چه وقت انسان به حد بلوغ می رسد؟

۲- علامات و نشانه های سن بلوغ چیست؟

صاحب شرح المجله در ماده ۹۸۶ می نویسد: ابتداء سن بلوغ در مرد ۱۲ سالگی و در زن ۹ سالگی است و اما انتهاء سن بلوغ در زن و مرد ۱۵ سالگی میباشد (۵۵۰ سلیم رستم باز شرح المجله)

در تنویر الابصار و درمختار آمده است که علامات بالغ شدن مرد احتلام، احبال یعنی حامله دار ساختن زن، انزال می باشد لیکن اصل در این مورد انزال است و اما علامت بالغ شدن دختر احتلام، حیض (بیماری ماهوار)، حبل (حامله دار شدن) و اگر هیچ یک از این علامات در هر دو پیدا نشود پس صبر کرده شود تا اینکه هر یک از ایشان سن ۱۵ سالگی را مکمل کنند و به این قول فتوی داده میشود چون عمر های اهل این زمانه بحد کافی کوتاه است.

شارح درالمختار در شرح کلمه (و به یفتی) می نویسد: این فتوی صاحبین {امام ابویوسف و امام محمد} و یک روایت از امام اعظم صاحب است و سه امام دیگر {امام شافعی، امام مالک و امام احمد بن حنبل علیهم الرحمة} نیز به این فتوی موافقت نموده اند (رد المحتار ج ۹ ص ۲۶۰، بحر الرائق ج ۸ ص ۱۵۳، فتح باب العنايه ج ۴ ص ۴۱۴، منتقى الابحر با دو شرح آن درالمنتقى و مجمع الانهر ج ۴ ص ۶۰ و الفقه الحنفی فی ثوبه الجديد ج ۲ ص ۲۹۲) لیکن در یک قول دیگر از امام اعظم رحمه الله نقل شده است که ایشان فرموده اند که در صورت فقدان

علامات فوق الذکر صبرشود تا مرد ۱۸ سال و دختر ۱۷ سال خویش را تکمیل کنند. (رد المحتار) امام ابویوسف و امام محمد می فرمایند: زمانی که پسر و دختر ۱۵ ساله خویش را تکمیل کردند پس ایشان بالغ هستند و امام برهان الاثمه برهانی می فرماید به همین قول فتوی داده میشود ونسفی میگوید که به ۱۵ سالگی فتوی بلوغ هردو داده می شود.

و صدر الشهدی اضافه میکند که اگر علامت بلوغ مثل حیض احتلام، حامله دار شدن ظاهر نشد پس صبر میشود تا اینکه پسر و دختر ۱۵ سال خویش را تکمیل نمایند و به همین قول فتوی داده میشود و ابوالعباس احمد ابن علی البعلبکی در شرح خویش میفرماید که قول امام ابو یوسف و امام محمد که یک قول از امام اعظم رحمه الله نیز است فتوی بر همین قول است. (التصحیح والترجیح ۲۴۳-۲۴۴)

لیکن قول اول (۱۵ سال) راجح است چون تمام دلیل هامویداین قول است از آن جمله: ۱. در جنگ احد پیغمبر خدا حضرت عبد الله بن عمر رضی الله عنهما را به خاطر سن خوردش نپذیرفتند درحالی که ۱۴ سال عمر داشت و یک سال بعد در جنگ خندق وی را پذیرفتند چون ۱۵ سال خویش را تکمیل کرده بود.

۲. به خاطر اینکه این عمر عادت اغلب اهل زمانه ما و معلوم است که عادت نیز یکی از حجت های شرعی درجائیکه نص صریح وجود نداشته باشد؛ میباشد و بر همین قول تصریح کرده است. (شمی و غیره) (رد المحتار ج ۹ ص ۲۶۰).

در ماده ۴۲ شرح المجله آمده است (العبرة للغالب الشائع لاللنادر) یعنی یک چیز اغلب و منتشر شده مورد اعتبار است نه یک چیز نادر و از شروط آن اقلیت و اتفاقی مورد اعتبار است بناءً فقهاء سن بلوغ را ۱۵ قرار داده اند چون در این سن اولاد ها بطور اقلیت بالغ میشوند و اما کسی که از این قاعده و قانون تجاوز میکند یک چیز نادر و کم پنداشته شده می باشد. حکم کردن و فتوی صادر نمودن به قول مرجوح جهل و از بین بردن اجماع میباشد (تنویر) و مذهب احناف مانع فتوی

به قول مرجوح است بخاطر اینکه قول مرجوح منسوخ است. (رد المحتار ج ۱ ص ۱۷۵ و در جای دیگر از این کتب آمده است: بلکه پیروی از ترجیحات در هر واقعه بالای مفتی لازم است. التصحیح والترجیح و تنویر و در المختار ج ۸۶)

خلاصه بحث: اجماع فقهاء امت اسلامی بر این است که سن بلوغ تمام ۱۵ سال میباشد و سن ۱۸-۱۷ نادر و خیلی کم می باشد و اما سن ۱۵ احادیث صحیحه و عادت غالبی تمام بشریت و مفتی به فقه حنفی و قول همه مجتہین مذاهب و اهل ترجیح شان میباشد. و برای اینکه فتوای دیگر امام ائمه الفقهاء {سن ۱۸-۱۷} نادر را هم با فتوای جمهور که به آن هم امام ابو حنیفه رحمه الله موافقه دارند جمع نموده و در نتیجه، قاطبه اطفال را در قانون شامل نموده باشیم، طفل را اینطور تعریف می کنیم: طفل کسی است که سن ۱۸ را تکمیل نکرده مگر اینکه آثار بلوغ قبلاً در وی ظاهر گردد.

این تعریف شامل فتوی امام ابوحنیفه رحمه الله که سن ۱۷ و ۱۸ را برای دختر و پسر سال بلوغ تعیین نمودند و فتوی جمهور: امام مالک، امام شافعی، امام احمد، امام ابویوسف و امام محمد و یک روایت از امام ابوحنیفه علیهم الرحمة که بلوغ اکمال سن ۱۵ سالگی برای هردوی شان میباشد؛ شامل است. که در این صورت عادت اغلبی و نسبی قلیل هر دو در تعریف گنجانیده شده و اقلیت نسبی را هم شامل می باشد و باید قانون جامعیت و شمولیت داشته باشد.

علت مخالفت امام اعظم با جمهور علیهم الرحمة اینست که بلوغ در مناطق سرد سیر با گرم رحم سیر فرق دارد زیرا اطفال مناطق سرد سیر دیرتر به بلوغ می رسند و امام نهایت عمومی را هم معتبر دانستند و اگر اینکه علامات بلوغ قبل از ۱۷ و ۱۸ سالگی ظاهر شود که می شود امام اعظم رحمه الله ابداً مخالف نبوده و روایت دیگر {سن ۱۵ سالگی} ایشان که با سایر ائمه موافق اند بیانگر اوست.

بهار

فصل کشت و کار

استاد محمد شریف "رباطی"

سینه ی آن باید سوار شد، پس حیوانی که بتوان بر دوشش سوار شد بسیار مطیع، منقاد و مسخر می باشد، لذا فرمود: زمین را چنان برای شما مسخر گردانیدیم که شما می توانید، بردوشش بالا روید، خداوند **عَلَّامُ الْغُیُوبِ** چنان به زمین قوام داده است که نه مانند آب سیال و روان است، و نه مانند گل ولای فرو رونده می باشد، زیرا اگر زمین چنین می بود، سکونت در آن غیرممکن می شد، و نیز زمین را مانند آهن و سنگ سخت و مستحکم نیافریده است، چراکه در چنین صورتی رویدن درخت و زرع در آن، ممتنع می بود، و کندن چاه و نهر در آن ممکن نمی بود و امکان نداشت که آپارتمان های بلند، برافراشته شود، و با چنین قوامی آن را ساکن ساخته است که ساختمان ها بتوانند در آن پا بر جا بمانند، و راه روندگان در آن سر نخورند. در مورد قوله: **﴿وَلَكُمْ فِيهَا رِزْقٌ وَسَعَةٌ﴾** نخست به سیر و سیاحت در اطراف زمین هدایت نمود، سپس فرمود: از رزق خدا دادی بخورید، می تواند به این مطلب اشاره داشته باشد که رزق خدا شامل مسافرت های تجاری، صادرات و واردات میشود، و در باره قوله **﴿وَلَكُمْ فِيهَا رِزْقٌ وَسَعَةٌ﴾** نشان داد که اجازه دارید فواید خوراکی و نوشیدنی، سکونت و اقامت را از زمین به دست بیاورید، ولی از مرگ و آخرت غافل نباشید که سرانجام

رأباً غرس نهال های مثمر و غیرمثمر و سهم فعالانه در سرسبزی، شادابی و زیبای محیط زیست در تهیه و تدارک مواد ارتزاقی هموطنان خویش حتی المقدور سعی و کوشش به خرج داده به کمک و همکاری یکدیگر هیچ گوشه زمین، دشت، کوه و صحرا و تپه های کشور را بدون کشت و زرع باقی نگذاشته و در خودکفایی ملت و کشور بکوشند.

خداوند قدوس و لایزال در این راستا می فرماید: **﴿هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ ذُلُولًا فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِن رِّزْقِهِ وَإِلَيْهِ النُّشُورُ﴾**
الملك: ۱۵ (۱)

یعنی: "الله آن ذاتی است که زمین را رام گردانیده (در اختیار) شما قرار داده است، در اطراف و جوانب آن راه بروید، و از روزی خدا داد (داشته های زمین) بخورید، و بسوی آن ذات است بازگشت شما." آری!

حضرت علامه مفتی محمد شفیع عثمانی دیوبندی **رحمته الله** در ذیل به تفسیر آیه کریمه چنین می نگارد: "ذلیل به معنی منقاد و مطیع است، و به آن حیوان ذلول گفته می شود که به هنگام سوار شدن بر آن، سرباز نزند، "مناکب" جمع منکب است که به دوش گفته می شود، و دوش هیچ حیوانی جای سوار بودن بر آن نیست، بلکه بر کمر و

انسان های عاقل و خردمند، کسانی اند که همواره بخاطر حفظ کرامت انسانی و عزت نفس در هر برهه از زمان دست به کار و فعالیت شده و جهت امرار حیات سعادت مند و با افتخار توأم با عمران و بازسازی میهن عزیز خویش سعی مبذول داشته و با کار و تلاش شباروزی در سدد آینده درخشان، پر رونق و کشور مرفه و خودکفاء می اندیشند.

بدون اغراق و مبالغه افغانستان، از یک سو بداشتن آب های جاری و فراوان همانند کاریزها، جویبارها، دریاچه ها، آبشارها و دریاهای خروشان و سرشار، افزون بر آن نزول باران رحمت الهی و بارش برف های پی هم و ازسوی دیگر بداشتن کوه های پربرف و چشمه زار ها، زمین های زراعتی، دشت و صحرا، و تپه های حاصل خیز و پرمفعت و مردم زحمتکش و زراعت پیشه می توانند مایحتاج ملت خویش را تهیه و از واردات کشورهای بیگانه مستغنی و در راستای خودکفایی خویش گام های متین و مثبتی را بردارد.

دهاقین محترم و زمینداران عزیز میهن ما بایست از این نعمات فوق الذکر الهی با کشت و زرع زمین های للمی و آبی، صحرا، تپه و سرزمین خویش

اول

۱۳۹۹ سال

۱۲

بازگشت همه به سوی اوست.^(۲)

شیخ محمد علی الصابونی خدمتگذار قرآن و سنت در ذیل تفسیر این آیه کریمه می نگارد: ﴿هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ ذُلُولًا﴾ خداوند متعال ذاتی است که زمین را برای شما رام و مسخر گردانیده ﴿فَاتَّبِعُوا فِي مَنَاكِبِكُمْ﴾ در اطراف و جوانب آن راه بروید.^(۳) ابن کثیر رحمته الله در معنی این آیه کریمه می نویسد: "در اطراف زمین به گردش و سیاحت بپردازید و بخاطر تجارت و کسب و کار در اطراف و نواحی آن آمد و شد کنید."^(۴)

علامه آلوسی می گوید: "بیشتر از سود بردن و بهره جستن تعبیر به خوردن می شود، چرا که مهم و عام است. این آیه دلالت بدان دارد که بایستی انسان اسباب را به کار بندد و کارگیری اسباب منافی با توکل نیست. سیدنا عمر فاروق رضی الله تعالی عنه از کنار گروهی گذشت و فرمود: "شما کی هستید؟ گفتند: ما کسانی هستیم که به الله عز وجل توکل داریم. سیدنا عمر فاروق رضی الله تعالی عنه در جواب ایشان فرمود: نه، شما متوکلین نیستید بلکه مفت خوار و باردوش جامعه هستید. و متوکل آنست که دانه را در بطن زمین زرع کند، ورشد و نموی آن را به الله عز وجل بسپارد."^(۵)

توضیح: کم و زیادی رزق و روزی هر کس به دست خداوند متعال است، خداوند عز وجل روزی هر کس را بخواهد وسیع، و روزی هر کس را بخواهد محدود می سازد. اما این سخن به آن معنی نیست که بعضی از کوتاه فکران و جاهلان پنداشته اند که باید دست از فعالیت و کوشش کشید و در گوشه ای نشست تا آنچه مقدر و مکتوب خداوندی است برساند. این افراد از دونکته غافل اند:

یکی اینکه: خواستن و مشیت الهی واراده ی خداوندی که در آیات به آن

اشاره شده است، یک مسئله ی دلخواه و بی حساب و کتاب نیست، بلکه مشیت و خواست خداوند از حکمت او جدا نیست و همیشه روی حساب لیاقت ها و شایستگیها است.

علاوه از این، این مسئله به معنی نفی عالم اسباب نمی باشد، چراکه عالم اسباب نیز خواست خداوند متعال و مشیت تکوینی خدا است. از این رو اراده ی خداوند متعال در زمینه ی وسعت و تنگی روزی، مشروط به شرایطی است که بر زندگی انسانها حکمفرما است، و تلاشها و کوششها، و اخلاصها و فداکاری ها، و برعکس سستی و تنبلی، و بخل و آلودگی نیتها، نقش تعیین کننده ای در آن دارد. به همین خاطر خداوند عز وجل انسان را در گرو سعی و کوشش و تلاش و فعالیت خود شمرده و بهره ی او را از زندگی به میزان سعی و تلاش می داند.

باید دانست که خداوند دوست دارد: یکی سنت رزق و روزی رسانی، و دیگری سنت اجرای امور از طریق اسباب و وسایل، بنابر این رسیدن به رزق و روزی، منافات با قانون تلاش انسانها در بدست آوردن روزی ندارد، چرا که خداوند متعال همانطور که مسببات را مکتوب فرموده، اسباب را هم مکتوب و مقرر داشته است، و همانطور که نتایج امور را مقدر فرموده، مقدمات آنها را نیز مقدر فرموده و ثبت نموده است. و به کارگیری اسباب و وسایل با مکتوب ازلی خداوند متعال منافاتی ندارد، بلکه اسباب و وسایل نیز از جمله ی مقدرات به حساب می آیند، بنابراین ایمان به قضا و قدر الهی در باره ی رزق و روزی، به هیچ وجه با کار و تلاش وسیعی و کوشش در جهت دستیابی به مصالح و رفع مفاسد، منافات ندارد و نباید اشخاص تنبل و بیکار، بارسنگین مشکلات و اشتباهات و فقری و تنگدستی خود را بر دوش مکتوب ازلی خداوند متعال پیرامون رزق و روزی بپندارند که چنین کاری دلیل بر ناتوانی و فرار از مسئولیت است.

برخی از افراد سست و بی حال و تنبل و بیکار و عاطل و باطل، به اتکاء تعبیراتی همانند این آیه که ﴿وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا﴾^(۶) یعنی: "هیچ جنبنده ای در زمین نیست مگر اینکه روزی او بر خدا است." فکرمی کنند لزومی ندارد که انسان برای تهیه ی معاش زیاد تلاش کند، چرا که روزی مقدر است و به هر حال به انسان می رسد و هیچ دهان بازی بدون روزی نمی ماند!

ولی باید این افراد نادان و جاهل و بی خرد و تنبل بدانند که رزق و روزی هر کس مقدر و ثابت است، ولی در عین حال مشروط به تلاش و کوشش و کار و فعالیت می باشد و هرگاه این شرط حاصل نشود، مشروط نیز از میان خواهد رفت.^(۷)

مسلماً کار و تلاش از نظر اسلام، بر همه کسانی که توانایی آن را دارند واجب است، و به هیچ وجه انسان مسلمانی حق ندارد به بهانه ی فراغت پیدا نمودن برای عبادت و یا توکل به خداوند قدوس و لایزال، کار و تلاش اقتصادی را ترک نماید، بخصوص دهاقین، زمینداران، باغداران و سایر مردم زراعت پیشه ما، زیرا قرار نیست از آسمان آرد و گندم، جو و جواری، انگور و میوه جات حتی پول و طلا ببارد، همین گونه هیچ کس حق ندارد به اتکاء به کمک و یاری دیگران -

در حالی که خود توانایی و مجال کار را دارد - کار و تلاش را کنار بگذارد، زیرا پیامبر گرامی صلی الله علیه و آله اسلام در این رابطه می فرماید:

(اليد العليا خير من اليد السفلى وابدأ بمن تعول، وخير الصدقة ما كان عن ظهر غنى، ومن يستعفف، يعفه الله ومن يستغن، يغنه الله)^(۸)

یعنی: "دست بالا بهتر است از دست پائین. و نفقه را از شخصی شروع کن که نفقه و سرپرستی

(اول)

شهر سال ۱۳۹۹

۱۳

او بدوش توانست. و بهترین صدقه آن است که بعد از دارائی باشد و کسیکه عفت و پاکي بجويد خداوند جل جلاله او را عفيف و پاک می گرداند و کسیکه استغناء کند، خداوند متعال او را مستغنی می گرداند."

مقصد از دست بالا دست صدقه دهنده و نفقه کننده است. و مقصد از دست پائین دست گیرنده است و مقصد از استعفاف آن است که از سوال کردن و صدقه گرفتن اجتناب و خود داری کند.

افزون بر آن مقصد این است که بلندترین دستها، دست نفقه کننده است و سپس دست کسیکه از گرفتن و سوال اجتناب میکند و بعد از آن دستی که بدون سوال، اگر چیزی برایش داده شود می گیرد؛ و پست ترین دستها دستی است که سوال می کند و می گیرد.^(۹)

همچنان اسلام با چشم احترام به کار و تلاش اقتصادی نگاه می کند، گاهی آن را جزو عبادات و گاهی آن را نوعی جهاد در راه خداوند به شمار می آورد، به شرطی که قصد و نیت نیک داشته باشد، با صداقت و درستکاری آن را انجام بدهد.

همواره رسول الله مردم را به کار و فعالیت تشویق و ترغیب و از تگدی، سؤال و دست دراز کردن به سوی دیگران شدیداً بازداشته و منع فرموده است: (لأن يأخذ أحدكم أحبله، ثم يأتي الجبل، فيأتي بحزمة من حطب على ظهره، فيبيعها، فيكف الله بها وجهه، خير له من أن يسأل الناس، أعطوه أو منعوه)^(۱۰)

یعنی: "به خدا قسم اگر یکی از شما ریسمانش را برداشته و به کوه رفته و با همین ریسمانش پشته ای از هیزم را بر پشت خود نهاده و آورده و بفروش برساند، الله بواسطه

اول

سال ۱۳۹۹

۱۴

همین کارش، آن شخص را عزت و وقار می بخشد، و این کار بسیار بهتر است برایش از تگدی و سوال از مردم که آیا آنان به او چیزی کمک بکنند و یا خیر."

همچنان نبی مکرم اسلام میفرماید: (لأن يحتطب أحدكم حزمة على ظهره، خير له من أن يسأل أحداً، فيعطيه أو يمنعه)^(۱۱)

یعنی: "به خدا قسم است اگر یکی از شما دسته پشته و یا پشته ای از هیزم را چیده و بر پشت اش بیاورد، برایش بهتر است از اینکه سوال کند که آیا برای او چیزی میدهند یا منع میکنند."

هكذا میفرماید: (كان داود عليه السلام لا يأكل إلا من عمل يده)^(۱۲)

یعنی: "حضرت نبی الله داود علیه الصلاه والسلام چنان بودند، بجز از عملکرد دست خود نمی خوردند."

حضرت داود علیه السلام پیشه آهنگری داشت که خداوند متعال آهن را در دست او مانند موم نرم می کرد و در پهلوی پیغمبری مقام پادشاهی را هم داشت و با آن هم از ثمره و محصول دست خود نان می خورد و به حساب دیگران زندگی نمی کرد.

هكذا میفرماید: (كان زكريا عليه السلام نجاراً)^(۱۳)

یعنی: "حضرت نبی الله زکریا علیه السلام نجار بود."

کسب و کار مروت و شخصیت انسان را بلند می برد، نه اینکه آن را پائین بیاورد طوریکه بعضی از مردم در این فکراند واز کار کردن خود داری میکنند و از حدیث معلوم می شود که نجاری پیشه محترم و آبرومندی است که پیامبران به آن مشغولیت داشتند و این حدیث دلیل فضیلت حضرت زکریا علیه السلام است که پیشه ور و صنعتگر بود.

هكذا می فرماید: (ما أكل أحد طعاماً قط خيراً من أن يأكل من عمل يده، وأن نبی الله داود عليه السلام كان يأكل من عمل يده)^(۱۴)

یعنی: "هیچ کسی هیچ طعامی بهتر از عملکرد دست خود نخورده است و یقیناً

پیامبر خدا حضرت داود علیه السلام بود که از مزد دست خود تغذیه می نمود."

این حدیث و حدیث پیشتر دلیل فضیلت حضرت داود علیه السلام است که بدست های مبارک خود کار می کرد و خود را بار دوش دیگران نمی ساخت. این احادیث هم دلیل روشن و چراغ هدایت برای امت حضرت بهترین عالم سیدنا محمد مصطفی صلی الله علیه و آله است که باید ایشان از خصلت و طرز زندگی پیغمبران پیروی و متابعت نمایند.

بناءً در صورتی که انبیاء علیهم الصلاه والسلام هر کدام به سهم خویش حرفه های خاص داشتند با اجرا و انجام آن امرار معیشت نموده واز مزد دست خویش تغذیه می نمودند، پس من و تو به کدام دلایل شرعی از انجام کار و فعالیت مشروع خود داری نموده و دست زیر الاشه نشسته و منتظر کمک و یا واردات کشور های بیگانه باشیم، بلکه چون شیر باید شکار کرد و شیر گونه باید زیست.

پس ای دهاقین گرامی، کسب کاران عزیز و سایر برادران مؤمن و متدین افغان! برخیزید با کشت و کار در زمین های زراعتی و حاصل خیز خویش و غرس چند اصله نهال در سرسبزی و شادابی محیط زیست توأم با خود کفایی در تمام عرصه ها بویژه مواد ارتزاقی و مایحتاج هموطنان عزیز خویش بکوشید و خاطر نشان باید ساخت که فرق نمی کند که آن کار به امور کشاورزی، نجاری، گل کاری، خیاطی، صنعتی، تجاری یا دیگر مشاغل و حرفه های کوچک و بزرگ مربوط شود. بلکه کار کاری ساده و عادی باشد یا کاری سخت و طاقت فرسا، در آمد فراوانی از وراء آن کسب شود، یا درآمد متوسط یا اندکی باک ندارد، بایست کار کرد، کارا! بهر حال من و تو و هر هموطن با احساس بر همین اساس معتقدیم که

عنصر و رکن مهمتر و اساسی تر در روند خود کفایی، کشت و کار است. این کشت، کار و فعالیت خستگی ناپذیر است که خیر و نعمت های فراوانی ببار آورده و مورد بهره برداری قرار می دهد و من و تو می توانیم به آسانی منافع و نتایج مطلوبی را از آن بدست بیاوریم، در صورت کار و تلاش! دانشمندان عقیده بر آنند که کار و تلاش میوه درخت دانشند و در میراث فکری داریم که: علم بدون عمل، مانند درخت بدون ثمر یا ابر بدون باران است. همچنین عمل، دست آورد ایمان صحیح است. زیرا ایمان بدون عمل ایمان نیست و اعتباری ندارد.

عمل و تلاش مطلوب به معنی بکار گیری آگاهانه همه استعداد ها در جهت تحقق مقاصد و اهداف شریعت در ارتباط با انسان در روی کره زمین است. این مقاصد و اهداف همچنان که قرآن به آنها اشاره می نماید در چهارچوب سه موضوع معین گردیده و امام راغب اصفهانی در کتاب (الذریعة إلى مکارم الشریعة) به آنها اشاره نموده است:

۱- **عبادت:** خداوند متعال می فرماید: ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْإِنْسَانَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾ (الذاریات: ۵۶) (۱۵)

یعنی: "جن و انسان را جز برای عبادت نیافریده ام."

۲- **خلافت:** در این رابطه خداوند متعال می فرماید: ﴿إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً﴾ (البقرة: ۳۰)

یعنی: "من در زمین جانشینی را قرار می دهم."

۳- **عمارت:** در مورد سازندگی و آباد سازی همچنان که خداوند متعال می فرماید: ﴿هُوَ أَنشَأَكُم مِّنَ الْأَرْضِ وَاسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا﴾ (هود: ۶۱)

یعنی: "او از زمین شما را پدید آورد و آبادسازی و سازندگی را به شما

سپرد."

این سه موضوع و محور در ارتباط تنگاتنگ با هم قرار دارند و لازمه یکدیگر اند، زیرا کار عمارت و آباد نمودن چنانچه همراه با قصد و نیت باشد، بخشی از عبادت به حساب می آید و بخشی از ادای مسئولیت خلافت بشمار می رود و عبادت به معنی عام و فراگیری شامل خلافت و عمارت نیز می گردد، زیرا بدون عبادت و عمارت، خلافتی تحقق نخواهد یافت.

کار اقتصادی با توجه به همه بخشها و زمینه های گوناگونش چنانچه با نیت نیکو و با روشی علمی و درست انجام پذیرد و حدود خداوند در آنها مورد توجه قرار گیرد، از بهترین و زیباترین اسباب نزدیکی به خداوند به حساب می آید. به ویژه کار های تولیدی مانند: کشاورزی و صنعت و معدن و... اما رسول خدا آنها را توجیه فرمود که هرگونه کار و حرفه ای هرچند کم و بی ارزش هم باشد، از دست دراز نمودن و درخواست کمک از دیگران بسیار بهتر و محترمانه تر است.

در ارتباط با تشویق مسلمانان به کار کشاورزی و باغداری می فرماید: (ما من مسلم یغرس غرساً إلا کان ما أكل منه له صدقة، و ما سرق منه له صدقة و لا یرزؤه أحد إلا کان له صدقة) رواه مسلم و فی روایة له (فلا یغرس المسلم غرساً، فیاكل منه إنسان، و لا دابة، و لا طیر، إلا کان له صدقة إلى يوم القيامة) و فی روایة له: (لا یغرس مسلم غرساً، و لا یزرع زرعاً، فیاكل منه إنسان و لا دابة و لا شيء الا كانت له صدقة) (۱۶)

یعنی: "هیچ مسلمانی نیست که چیزی را در زمین غرس کند، مگر اینکه هرچیزیکه از آن خورده میشود، برای شخص غرس کننده صدقه است و هرچیزی که از آن دزدی شود هم برای وی صدقه است و هیچ کس از آن چیزی را کم نمیکند مگر اینکه برای آن کس صدقه حساب می شود. و در روایت دیگر مسلم اینطور است که مسلمان نهالی غرس نمیکند و نه زراعتی را کشت می کند که از آن انسان، حیوان و یا کدام چیزی دیگری بخورد مگر اینکه آن

چیز خورده شده برای وی صدقه است. این هم یکی از جمله زیباترین سخنان رسول الله در مورد ارزش کار و غرس نهال است که فرموده: (..... إن قامت الساعة و فی ید أحدکم فسيلة فإِنَّ استطاع ألا تقوم الساعة حتی یغرسها) (فلیغرسها).

یعنی: "هرگاه زمان قیامت فرا رسید و در آن لحظه نهالی را در دست داشتید و فرصت داشتید که آن را در زمین بکارید، این کار را انجام بدهید."

این فرموده های رسول الله نشانگر آن است که: ذاتاً کار و تلاش امر مطلوب و مفید است و لازم است انسان تا آخرین ثانیه های زندگی بر روی زمین از کار و تلاش دست بردار نشود. کار عبادت و مایه قربت خداوند است. چه مردم از ثمرات آن بهره مند گردند یا خیر. چنانچه مسلمانان به اهمیت این رهنمود ها آگاهی می یافتند و توجه کافی می نمودند، خیر و برکات آسمانها و زمین بر آنان باریدن می گرفت و دور و برشان را نعمت و خیرات فرامی گرفت.

منابع و مأخذ:

- ۱- المک: ۱۵
- ۲- تفسیر معارف القرآن جلد ۱۴ صفحه ۱۳۷
- ۳- تفسیر ترجمه فارسی صفوة التفاسیر جلد ۴ ص ۲۶۹
- ۴- مختصر ابن کثیر جلد ۳ ص ۵۲۸
- ۵- آلوسی جلد ۱۵ ص ۲۹ و تفسیر کبر ص ۷۰ بحواله ترجمه فارسی صفوة التفاسیر جلد ۴ ص ۲۶۹
- ۶- هود: ۶
- ۷- فهرست موضوعی آیات قرآن ص ۲۲۷
- ۸- رواه البخاری
- ۹- ریاض الصالحین ص ۳۲۰
- ۱۰- رواه البخاری
- ۱۱- متفق علیه
- ۱۲- رواه البخاری
- ۱۳- رواه مسلم
- ۱۴- رواه البخاری
- ۱۵- الذاریات: ۵۶
- ۱۶- رواه البخاری و رواه مسلم عن حذیفه رضی الله عنه
- ۱۷- دورنمای جامعه اسلامی با تغییر اندک.
- ۱۸- ارزشها و اخلاق در ارتباط با اقتصاد اسلامی با تغییر.

د اسلام مفهوم او پيغام پيژندنه

ليکوال: استاد محسن حنيف

اسماعيل، اسحق، يعقوب او د اسرائيل قبيلو پيغمبران يهوديان يا نصرانيان ول؟ ووايه: آيا تاسو ښه پوهېږئ كه الله ښه پوهېږي (چې هغوی يې مسلمان معرفي كړي)؟ او ترهغه چا څوك ډېر غټ ظالم دی چې د الله لخوا ورسره شته شاهدي پټه كړي او الله ستاسو له كړنو څخه ناخبره نه دی.

دغه آيت ښيي چې د اهل كتابو منحرفينو هڅي كولې چې پخواني پيغمبران هم خپل په څېر يهوديان يا نصرانيان وښيي. خو حقيقت داسي نه دی، بلكي د پيغمبرانو ﷺ اصلي امتيان هم مسلمانان وو؛ هغه جادوگران چې د موسى ﷺ په وړاندي يې تازه ايمان راوړ او فرعون د وژلو گوت څندنه ورته وكړه. هغوی هم داسي دعا وكړه: ﴿رَبَّنَا أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَتَوَفَّنَا مُسْلِمِينَ﴾ ^{الأعراف: ١٢٢}

ژباړه: اې زموږ رب! موږ ته ډېر صبر راكړه او مسلمانان مو وفات كړه.

د اهل كتابو صالحين خلك چې د قرآن كريم زماني ته را رسېدلي، هغوی هم ويلي چې موږ د قرآن تر راتگ مخكې هم مسلمانان وو؛ په دې اړه الله تعالى ويلي: ﴿الَّذِينَ آمَنَتْهُمْ أَكْثَرُ مِنْ قَبْلِهِمْ هُمْ بِهِ يُؤْمِنُونَ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُ آيَاتِهِ إِذْ آمَنُوا بِهِ إِنَّهُمْ لَكَاكِلٌ مِنَ رَبِّنَا لَمَّا كَانُوا مِنْ قَبْلِهِمْ مُسْلِمِينَ أُولَئِكَ يُؤْتُونَ أَجْرَهُمْ مَرَّتَيْنِ بِمَا صَبَرُوا وَيَذَرُونَ بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ﴾ ^{القصاص: ٥٢ - ٥٤}

ژباړه: هغه خلك چې تردې د مخه مي كتاب ور كړی په دې قرآن ايمان لري (٥٢) او كله چې قرآن پر ولوستل شي وايي: موږ په دې قرآن ايمان راوړی دی؛ دا يقيناً زموږ د رب د لوري حق دی، موږ يقيناً د دې تر مخه هم مسلمانان وو (٥٣) دې خلكوته

ځواب دی چې تشرېح به يې نژدې راشي. درېيمه مسأله هغه خلكو ته كلكه سزا ياده شوې چې په مسأله كي د الله تعالى له آيتونو سترگي پټوي.

كومه پوښتنه چې دلته يې ځواب شوی هغه دا ده چې هر كله دين اسلام دی، نو ولي ديني ډلي دومره ډېري دي؟ ولي ځانونه په نورو نومونو يادوي؟ ولي څوك ځان يهودي گڼي، څوك نصراني او څوك بل څه؟ ولي يې په لفظي او معنوي ډول د الله له دغه صريح حكم پر ضد اختلافونه شروع كړي دي؟

دغه پوښتنه داسي ځواب شوې چې د يادو ډلو اختلافات په دا وجه نه دي را منځ ته شوي چې دين سم واضح شوی نه وو، بلكي د دين په اړه د پوهي ورته را رسېدو سره يې په مختلفو نومونو گوندونه او ډلي جوړي كړي او له پوهېدو وروسته يې د اختلاف وجه د دوی په خپلو كي يو پر بل برلاسي غوښتل وو؛ تر څو هر ډله د دين په نامه يو څه خلك پر ځان را ټول كړي او د دين له نامه ناوړه گټه پورته كړي؛ لكه زموږ په معاصر دور كي چې ځينو گوندونو او ډلو په يوه او بل نامه دغسي كارونه وكړل، په دې اړه سورة الجاثية: ١٦ - ١٧ وكوړه.

د پخوانيو امتونو منحرفينو په دې هم بسنه ونكړه چې يوازې يې خپله له دين سره مخالفت وكړ، بلكي د پيغمبرانو په هكله يې هم دعوه وكړه چې هغوی هم پردغه لاره روان ول چې موږ ورباندي روان يو. قرآن كريم يې په رد كي ورته وايي: ﴿أَمْ تَقُولُونَ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطَ كَانُوا هُودًا أَوْ نَصَارَى قُلْ أَنْتُمْ أَغْلَمُ أَمْ اللَّهُ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ شَهِدَتْ بَيْنَهُمْ عِنْدَهُ مِنَ اللَّهِ وَمَا اللَّهُ بِغَفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ﴾ ^{البقرة: ١٤٠}

ژباړه: او كه تاسو دا وياست چې ابراهيم،

له ډېرو خلكو اورم چې د اسلام دين يوازي آخري محمدي شريعت ته ځانگړی او يوازي محمد ﷺ د اسلام پيغمبر گڼي. د دوی دغه ويناوي دا پوښتنه پيدا كوي چې نورو پيغمبرانو ﷺ د كوم څه پيغام خلكو ته رسوی؟ آيا هغوی نامسلمانه ول؟

په همدې خاطر دلته دا خبره څېړو چې اسلام څه ته ويل كېږي؟ او له كومه وخته پيل شوی دی؟

اسلام په لغت كي د تسليمېدلو په معنی دی او د الله دين ته ځكه اسلام ويل كېږي چې په دې كي هغه الله تعالى ته بشپړه تسليمي ده چې وړتيا يې لري؛ لكه دا آيت چې وايي: ﴿وَأَمْرًا نَأْتِيهِمْ لِيُسَلِّمُوا إِلَيْهِ﴾ ^{الأنعام: ٧١} **ژباړه:** موږ په دې امر شوي يو چې الله رب العالمين ته تسليم شو.

په اصطلاح كي اسلام هغه دين دی چې الله تعالى پر خپلو پيغمبرانو نازل كړی دی. الله تعالى ويلي:

﴿إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ وَمَا اخْتَلَفَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمْ بِالْهُدَى بَعَثْنَا بَيْنَهُمْ رُسُلًا يَكْفُرُ بَيْنَهُمْ﴾ ^{آل عمران: ١٩}

ژباړه: بې شكه چې دين د الله په حكم كي اسلام دی او د اهل كتابو اختلاف خو په خپلو كي د ضد او تېري په وجه، د هغه وروسته وو چې علم يې ورباندي راغی او څوك چې د الله په آيتونو كافر شي، نو يقيناً چې الله ډېر ژر حساب كوونکی دی.

دلته يوه دا مسأله بيان شوې چې د الله په حكم كي دين يوازې اسلام دی. دويم په دې اړه د يوې پوښتنې

اول

١٦

دوه ځله خپل اجر ورکول کېږي په دې وجه چې دوی صبر کړی او بدي په نیکي دفع کوي او دهغه مال څخه چې ما ورکړي نفقه (لگښت) کوي.

دلته د اهل کتابو صالحینو په صراحت ویلي: مونږ د قرآن تر راتګ مخکې هم مسلمانان وو.

اسلام له کومه دوره پیل شوی دی؟

له اوله تر وروستي پېغمبر د ټولو دین اسلام دی؛ الله تعالی ویلي دي: ﴿شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ اللَّهُ يَجْتَبِي إِلَيْهِ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي إِلَيْهِ مَنْ يُنِيبُ وَمَا تَفَرَّقُوا إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَعْيَاهُمْ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ إِلَى أَجَلٍ مُسَمًّى لَفُضَّي بَيْنَهُمْ وَلَئِنْ الْآدَمُ الْأَوَّلُونَ لَكَتَبَّ مِنْ بَعْدِهِمْ لَمَنْ شَاءَ مِنْهُمْ مُرَبِّ﴾ (الشورى: ۱۳ - ۱۴)

ژباړه: تاسو ته الله هغه دین لاره جوړه کړې ده چې د هغه وصیت یې نوح ته کړی او هغه دین چې تاته می وحی کړی او هغه دین چې ابراهیم، موسی او عیسی ته می دهغه وصیت کړی دا چې دین سم سیده کړی او مه په کي ډلي ډلي کېږی، پر مشرکینو هغه څه دروند تمامېږي چې تاسو یې بلنه ورته کوئ، الله خپل لوري ته هغه څوک غوره کوي چې دی یې غواړي او خپل خوا ته هغه څوک هدایت کوي چې حق ته ورګرځي او دوی ډلي ډلي نه شوه مګر د علم له ورته راتلو وروسته، د خپلمنځي بغاوت په وجه او که ستا د رب لخوا تر ټاکل شوي وخته پرېکړه نه وای شوې، خامخا به یې د دوی ترمنځ فیصله کړې وای او هغه خلک چې د دوی وروسته کتاب په میراث ورته پاته دی د هغه څخه په حیرانوونکي شک کي دي.

دلته الله پاک آخري امت ته په خطاب کي ویلي دي چې تاسو ته می هغه دین لاره جوړه کړې چې نوح ﷺ او په هغه پسې نورو پېغمبرانو ته می د هغه تینګ حکم کړی وو. نو دا ښیي چې د هغوی ټولو دین هم اسلام وو. د دغې مسألې نور وضاحت قرآن کریم په نورو ځایونو کي وړاندي کړی دی چې تفصیل یې په لاندې ډول دی:

نوح ﷺ:

﴿وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ نُوحٍ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ يَتَقَوْمِ

إِنْ كَانَ كِبَرَ عَلَيْكُمْ مَقَامِي وَتَذَكَّرِي بِعَايِنَتِ اللَّهِ فَعَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْتُ فَأَجْمِعُوا أَمْرَكُمْ وَشُرَكَاءَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُنْ أَمْرُكُمْ عَلَيْكُمْ غُمَّةً ثُمَّ اقْضُوا إِلَيَّ وَلَا تُنظِرُونِ فَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَمَا سَأَلْتُكُمْ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجَرْتُمْ إِلَّا عَلَى اللَّهِ وَأَمِرتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ﴾ (يونس: ۷۱ - ۷۲)

ژباړه: دوی ته د نوح ﷺ خبر بیان کړه چې کله یې خپل قوم ته وویل: ای زما قومه! که زما درېدل او د الله په آیتونو نصیحت کول تاسو ته سخت تمامېږي نو ما پر الله ځان سپارلی، نو خپل کارد شریکانو سره غونډ کړئ بیا ستاسو کار پر تاسو پټ پا ته نه شي، بیا ماته فیصله وکړئ او هیڅ مهلت مه راکوئ، که پر شا و ګرځېدلست نو ما څه مزدوري نه ده درڅخه غوښتي، زما مزدوري د الله پرته پرېدل چا نه ده، زه په دې امر شوی یم چې د مسلمانانو څخه اوسم.

ابراهیم ﷺ:

﴿مَا كَانَ إِبْرَاهِيمُ يَهُودِيًّا وَلَا نَصْرَانِيًّا وَلَكِنْ كَانَ حَنِيفًا مُسْلِمًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ (آل عمران: ۶۷)

ژباړه: ابراهیم نه یهودي وو او نه نصراني، هغه خو حقمیل مسلمان وو او د مشرکانو څخه نه وو.

لوط ﷺ:

د لوط ﷺ د ښار په هکله الله وايي: ﴿فَأَنزَلْنَا مِنَ كَانُ فِيهَا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فَأَنزَلْنَا فِيهَا عَمْرَيْنِ مِنَ الْمُسْلِمِينَ﴾ (الذاريات: ۳۵ - ۳۶)

ژباړه: د هغه ښار مؤمنان می ور څخه را وایستل، نو د مسلمانانو د یوې کورنۍ پرته می نور په کي و نه موندل.

دلته الله تعالی ویلي دي چې د لوط علیه السلام په ښار کي یوازې یوه کورنۍ مسلمان وه چې هغه د ده خپل کورنی ده، خو مېرمن یې بل ځای ورڅخه استثناء کړې ده: په دې اړه دا ځایونه وګورئ: سورة الأعراف: ۸۳، هود: ۸۱، الحجر: ۶۱، النمل: ۵۷، العنکبوت: ۳۲ - ۳۳، والتحريم: ۱۰.

د ابراهیم ﷺ د اولادې پېغمبران:

﴿وَمَنْ يَرْغَبْ عَنْ مِلَّةِ إِبْرَاهِيمَ إِلَّا مَنْ سَفِهَ نَفْسَهُ وَلَقَدْ اصْطَفَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ إِذْ قَالَ لَهُ رَبُّهُ أَسْلِمْ قَالَ أَسْلَمْتُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ وَوَصَّي بِهَا إِبْرَاهِيمَ بَنِيهِ وَيَعْقُوبَ يَنْبَغِي لَكَ اللَّهُ اصْطَفَى لَكُمْ الَّذِينَ فَلَا تَمُوتُونَ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ﴾ (البقرة: ۱۳۰ - ۱۳۲)

ژباړه: له هغه چا پرته چې ځان یې ناپوه کړی وي بل څوک د ابراهیم له دین څخه مخ نه اړوي، ما یقیناً دی په دنیا کي غوره کړی او په آخرت کي د نېکانو څخه دی؛ ځکه هغه وخت چې خپل رب ورته وویل: تابع او تسلیم اوسه. ده وویل: زه د مخلوقاتو رب ته (لا د مخه) تسلیم او

تابع یم او دغه د اسلام په دین خوهم ابراهیم خپل زامنو ته وصیت کړی وو او هم یعقوب چې ای زامنو! الله تاسو ته دا دین غوره کړی نو مه مری مګر په داسي حال کي چې مسلمانان یاست.

یوسف ﷺ:

یوسف ﷺ ویلي: ﴿رَبِّ قَدْ آتَيْتَنِي مِنَ الْمُلْكِ وَعَلَّمْتَنِي مِنْ تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ فَاطِرَ السَّمَكَاتِ وَالْأَرْضِ أَنْتَ وَلِيِّ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ تَوَفَّنِي مُسْلِمًا وَأَلْحِقْنِي بِالصَّالِحِينَ﴾ (يوسف: ۱۰۱)

ژباړه: ای زما رب! بې شکه تاسو ته ځيني پادشاهي راکړې، او د خبرو په ځيني مقصدونو دي پوه کړی یم، ای د آسمانو او مخکي یوازي پیداکوونکي! ته په دنیا او آخرت کي زما دوست یې، مسلمان می وفات کړې او د نیکانو سره می یو ځای کړې.

موسی ﷺ او ملګري:

﴿وَقَالَ مُوسَى يَقَوْمِ إِن كُنتُمْ بَالِغِي تَوَكَّلُوا إِن كُنتُمْ شُكَّيْبِينَ﴾ (يونس: ۸۴)

ژباړه: موسی خپل قوم ته وویل: ای زما قومه! که تاسو په الله ایمان لرئ نو پرده ځان و سپاری که مسلمانان یاست.

د موسی ﷺ وروسته پېغمبران:

﴿إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِيهَا هُدًى وَنُورًا يَهْتَكُمُ بِهَا الْكَافِرُونَ الَّذِينَ اسْلَمُوا لِلَّهِ هَادُوا﴾ (المائدة: ۴۴)

ژباړه: یقیناً چې دا تورات موږ نازل کړی چې په هغه کي لارښوونه او رڼا ده، په دې سره بشپړو مسلمانانو پېغمبرانو یهودیانو ته فیصلې کولې.

سليمان ﷺ او ملګري:

﴿إِنَّهُ مِنْ سُلَيْمَانَ وَإِنَّهُ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ أَلَا تَعْلَمُونَ أَنِّي وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ﴾ (النمل: ۳۰ - ۳۱)

ژباړه: بې شکه دا لیک د سليمان ﷺ لخوا دی او د دې مضمون داسي دی: بسم الله الرحمن الرحيم دا چې زما پر ضد سرکښي مه کوي او راشئ مسلمانان (شئ). ورپسې قرآن کریم دا خبره کړې چې سليمان ﷺ ملک او رعیت ته د معجزې ښوولو په خاطر یې د هغې تخت د ده ارګ ته تردې تر راسبېدو مخکي را ورسوی.

﴿فَلَمَّا جَاءَتْ قِيلَ أَهَكَذَا عَصَرْتُكَ قَالَتْ كَانَتْ هُوَ وَأَوْتِنَا الْعَمَلُ مِنْ قَبْلُهَا وَكَاسَلِين﴾ (النمل: ۴۲)

زُباره: ڪله جي دا راغله ورته وويل شوه: آيا ستا تخت همداسي دی؟ دي وويل: گويا جي هغه دی او مور ته تردغي معجزې مخي علم راکره شوی وو او مور مسلمانان وو.

دغه آيتونه ٻشي جي سليمان عليه السلام هم د نورو پيغمبرانو په خبر خلک اسلام ته را بلل او همدا يي دين وو.

عيسى عليه السلام او حواريون:

﴿ فَلَمَّا أَحَسَّ عِيسَى مِنْهُمُ الْكُفْرَ قَالَ مَنْ أَنْصَارِي إِلَى اللَّهِ قَالَ الْخَوَارِيُّونَ هُمْ أَنْصَارُ اللَّهِ عَامَتًا بِاللَّهِ وَأَشْهَدُ بِأَنَّا مُسْلِمُونَ ﴾
آل عمران: ۵۲

زُباره: نو ڪله جي عيسى د دوی کفر ولېدی، ويې ويل: څوک مي د الله په لاره کي ملگري دي؟ حواريونو وويل: مور د الله ملگري يو. په الله مو ايمان راوړی او ته د دي شاهد اوسه جي مور مسلمانان يو.

دلته اصلي مسأله واضح شوې ده جي د عيسى عليه السلام رشتيني ملگري په صراحت وايي: ته شاهد اوسه جي مور مسلمانان يو. د الله د ملگرتيا څخه مطلب د الله دوستي او د هغه د دين مرسته ده جي ورپسې جمله ﴿عَامَتًا بِاللَّهِ...﴾ يې تفسير کوي. دغه ډول تعبير خلکو ته د دغي خبري د اهميت بشوولو په خاطر دی جي د پيغمبر ملگرتيا او د دين مرسته الله تعالی ته داسي ارزښت لري: لکه ستاسو سره جي مرسته تاسو ته ارزښت لري. په داسي ځايونو کي داسي ناسم تفسير د مسلمان ذهن ته نه ورځي جي الله دي د مخلوق مرستي ته اړوي: ځکه قرآن کریم خپلو لارويانو ته دا خبره واضح کړې ده جي الله صمد دی. معنی دا جي دی هيچا ته ارتيا نه لري او د نورو مشکلات حل کوي. ﴿إِنَّ اللَّهَ لَغَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ﴾
الغښتون: ۶

زُباره: الله تعالی يقيناً له ټولو مخلوقاتو څخه بې حاجته دی.

دا اسلام وروستی پيغمبر محمد:

محمد ته الله امر کړی چې ووايي: ﴿إِنَّمَا أَمَرْتُ أَنْ أَعْبُدَ رَبَّكَ هَذِهِ الْبَلَدَةَ الَّتِي حَرَّمَهَا وَلَمْ أَكُلْ شَيْءًا وَأَمَرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ﴾
النمل: ۹۱

زُباره: زه امر شوی يم په دي جي يوازي د دي ښار د هغه رب بندي وکړم جي دا ښاريې حرمت والا ګرځولی او د ده په اختيار کي هر څه دي او په دي امر شوی يم جي د

مسلمانانو څخه شم.

﴿ قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِن كُنْتُمْ فِي شَكٍّ مِنْ دِينِي فَلَا أَعْبُدُ الَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلَكِنْ أَعْبُدُ اللَّهَ الَّذِي يَخْلُقَكُمْ وَيَمُرَّتْ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴾
يونس: ۱۰۴

زُباره: ووايه: اي خلکو! که زما د دين څخه په شک کي ياست نوزه د هغه څه عبادت نه کوم جي تاسو يې د الله پرته بندي کوي. ليکن زه د هغه الله بندي کوم جي تاسو وفات کوي او په دي امر شوی يم جي د مؤمنانو څخه شم.

پيغمبر ويلي: «أَنَا أَوَّلُ النَّاسِ بِعِيسَى بْنِ مَرْيَمَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ، وَالْأَنْبِيَاءُ إِخْوَةٌ لِعَلَاتِ، أَهْمَانَهُمْ شَتَّى وَدِينُهُمْ وَاحِدٌ». [صحيح البخاري حديث مشهور: ۳۲۵۹ و صحيح مسلم: ۶۲۸۱]

زُباره: زه په دنيا او آخرت کي تر ټولو خلکو عيسى بن مريم ته نژدې يم، پيغمبران د ميرزي ورونو په څېر دي، ميندي يې بېلابېلي دي او دين يې يو دی.

دلته د اسلام آخري پيغمبر تصريح کړې چې د پيغمبرانو دين يو دی. بېلا بېلي ميندي يادول د وخت له غوښتنو سره سم د شريعتونو توپيرونو ته اشاره ده جي قرآن کریم بل ځای ياده کړې ده: الله تعالی وايي: ﴿وَأَنزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيِّئًا عَلَيْهِ قَاتِحَكُمْ بَيْنَهُمْ بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَ هُمْ عَمَّا جَاءَكَ مِنَ الْحَقِّ لِكُلِّ جَمَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمَنْهَاجًا وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَمَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَكِنْ لِنَبْلُوَكُمْ فِي مَا آتَيْنَاكُمْ فَاسْتَقِمْ وَاتَّقِ اللَّهَ إِنْ كُنْتُمْ مُسْلِمِينَ﴾
المائدة: ۴۸

زُباره: تا ته مي دغه کتاب په رشتيا نازل کړی د هغو کتابو تصديق کوونکی او (خلاصه لرونکی) شاهد دی جي ترده مخکي وو، نو د دوی ترمنځ په هغه څه حکم کوه جي الله نازل کړی دی. تا ته د راغلي حق په معامله کي د دوی د هوا او هوس متابعت و نکړي، ستاسو هر يوه ته مو خاص شريعت او تگلاره ټاکلې او که الله غوښتلای نو ټول به يې يوه ډله ګرځولې وای، خودی غواړي په هغه څه موازمو يې چي درکړي يې دي، نو د ښېګڼو پر خوا تلوار وکړي. ستاسو ټولو ورتګ د الله خوا ته دی. بيا به مو په هغه څه خبر کړي جي تاسو اختلافونه په کې کول.

د شريعتونو د توپير مطلب هيڅکله دا نه دی جي د هغوی شريعتونه غير اسلامي ول، بلکي د تفاوت سره د ټولو شريعتونه د اسلام د دين برخه ول. الله تعالی ټولو پيغمبرانو ته د يوه دين حکم کړی دی: په دي اړه يې ويلي:

﴿يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ وَإِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَأَنَا رَبُّكُمْ فَاتَّقُونِ فَتَقَطُّوا أَمْرَهُمْ بَيْنَهُمْ زُبُرًا كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ﴾
المؤمنون: ۵۱ - ۵۲

زُباره: اي پيغمبرانو! له پاکو شيانو خوري او ښه کارونه کوي: زه يقيناً ستاسو په کړنو پوره پوه يم او دغه دين ستاسو يو دين دی او زه ستاسو رب يم، نو يوازي زما څخه ووبرېږئ، خو (وروسته) خلکو خپل دين په خپل منځ کي ټوټه ټوټه کړ، هر ګوند په هغه څه خوښ دی جي له ځان سره يې لري.

دغه آيتونه صراحت لري جي الله تعالی خپل ټول پيغمبران په يوه دين امر کړي او هغو همدا يو دين خلکو ته وړاندي کړی دی: خو وروسته نااهله خلکو بيا دغه دين ټوټه ټوټه کړی دی: دا خبره قرآن کریم بل ځای واضح کړې ويلي يې دي: ﴿وَأَقِمْوَا الصَّلَاةَ وَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمُشْرِكِينَ مِنَ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ وَكَانُوا شِيعًا كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ﴾
الروم: ۳۱ - ۳۲

زُباره: لمونځ سم کړئ، له مشرکانو مه کېږئ، له هغو خلکو مه کېږئ جي خپل دين يې ټوټې ټوټې کړ او ډلي ډلي شول، هر ګوند په هغه څه خوښ دی جي له ځان سره يې لري.

دلته قرآن کریم د دين ټوټه ټوټه کول په ډېر ټينګار حرام بللي دي. دي ته ورته خبره يې بل ځای هم کړې وايي: ﴿إِنَّ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ وَكَانُوا شِيعًا لَسْتُ مِنْهُمْ فِي شَيْءٍ إِنَّمَا أَمْرُهُمْ إِلَى اللَّهِ ثُمَّ يُنَبِّئُهُمْ بِمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ﴾
الأنعام: ۱۵۹

زُباره: يقيناً هغه کسان جي خپل دين يې ټوټې ټوټې کړ او ډلي ډلي شول، ته له دوی سره په هيڅ شي کي نه يې (له هغوی سره ستا اړيکي نشته). د دوی کار يوازي الله ته سپارلی دی، بيا دوی په هغه څه خبروي جي ترسره کول يې.

د بحث لنډيز دا جي اسلام الله ته د تسليمېدو په معنی هغه دين دی جي الله نازل کړی دی، خپل پيغمبران يې له اوله تر وروستي ټول په همدې دين امر کړي دي: الله تعالی ويلي:

﴿وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾
آل عمران: ۸۵

زُباره: څوک جي له اسلام پرته بل دين وغواړي، هيڅکله نه ورڅخه قبلېږي او هغه په آخرت کي له زيانمنو څخه دی.

توبه از دیدگاه قرآن و سنت

قسمت اول:

استاد هدایت الله "هدفمند نبی پور"

چکیده

مهم ترین وسیله ای که برای برگشتاندن انسان از مسیر خواهشات نفسانی به سوی کمال انسانی استفاده می شود همانا توبه ای همراه با پشیمانی و در موجودیت اخلاص کامل است. زیرا وجود آدمی با انواع غرایز عجین و آمیخته شده است که گاه گاهی انسان تحت تأثیر هوا و خواهشات نفسانی قرار گرفته در مطابقت به دستورات نفس اماره به ارتکاب گناه و معصیت یا جرم مبادرت می ورزد، بعد از ارتکاب گناه چگونه وجدان آدمی آن آرامش قلبی خود را که اکنون در اثر ارتکاب گناه از دست داده است بدست بیاورد؟ راهی نیست جز توبه عاجزانه و خاضعانه به دربار رب العزت والجلال که این بازگشت بازگشت سرنوشت ساز برای هر انسان است. در این مقاله تلاش شده تا توبه به بررسی گرفته شود که توبه دارای چه مفهومی است و حکم توبه در شریعت اسلام چه بوده و دارای چه فضیلتی است و از طرف دیگر چه عوامل باعث توبه آدمی می گردد. هدف نوشتاری این موضوع در عصر فتنه و باز شدن دروازه های گناه بر روی بندگان خدا و فعالیت های بی حد و حصر شیاطین جنی و انسی، رهنمایی

بندگان خدا به دروازه خدا و امید دادن به ایشان است که هیچ گاه از رحمت الهی نا امید نشوند. و تلاش کنند پس از هر معصیت به سوی خداوند متعال توبه پذیر رجوع کرده و از کرده خود پشیمان شده و تصمیم بگیرند که دو باره و هیچ گاه به آن گناه مبادرت نورزند.

کلید واژه ها: قرآن، توبه، حکم، عوامل، فضیلت.

مقدمه

توبه از مهم ترین وسیله ی دوری از گناه و نزدیک شدن به خداوند یکتا به حساب می رود، کسانی که اکثریت عمر عزیز خویش را در ارتکاب گناه و معصیت سپری کرده باشند نیز نباید از رحمت خداوند بخشاینده و مهربان نا امید شوند، زیرا خداوند رحمان، راه برگشت انسان را برایش بازمانده است تا هر زمانی که خواسته باشد و به اشتباه خودش پی ببرد، می تواند برگردد و به درگاه خداوند توبه پذیر، توبه نماید و از گناه که انجام داده است پشیمان بوده و تصمیم بگیرد که دو باره آن گناه را مرتکب نشده و تکرارش نخواهد کرد، توبه اش پذیرفته شده و گناهانش بخشیده می شود.

توبه جایگاه والایی در دین و مقام رفیعی در میان مقامات و پرهیز گاران دارد، و نیاز هر مسلمان مکلف،

بخصوص سالک راه خدا است، لذا منزلت توبه به عنوان کل منازل دین بشمار می آید. اخلاق صالحان از موانع و عقبات راه رسیدن به توبه خالی نیست از این روموجبات و انگیزه های که انسانرا بدان ترغیب و تشویق نماید نباید از دید پنهان داشت. توبه دارای عوامل و انگیزه های بسیاری است که می توانند در ایجاد زمینه های توبه در انسان نقش به سزای داشته باشند، موجودیت توبه یک فرصت خوبی است برای انسان از جانب خداوند دادرس، تا انسان در طول زندگی خویش متوجه حرکات و عملکرد های فردی و اجتماعی و دینی خود باشد، پس هر زمانی که انسان متوجه می شود دیگر دیر نشده و بهترین زمان عمر، همان وقت است که انسان متوجه اشتباهات خود شده است، هیچ محدودیتی برای انسان جز، سکران موت و قیام قیامت و طلوع آفتاب از سمت مخالفش در مسیر توبه وجود ندارد. پس انسان های بیدار و هوشیار هیچ فرصتی را از دست نداده تلاش می کنند تا از تمام فرصت های داده شده به خوبی استفاده نموده و بزرگ ترین بهره را ببرند.

۱- تعریف توبه

الف: معنی لغوی توبه: معنای

اول

۱۳۹۹ سال

۱۹

تائب یعنی رجوع و تائب و... همان معنا را دارند که همه بازگشت است. (۱ ص ۴۳)

ب) معنی اصطلاحی توبه: توبه در اصل دست کشیدن از گناه و بازگشتن به راه حق را می گویند، و انسان توبه کننده را به خاطر تائب میگویند که از گناه خود بازگشت می نماید. (۲ ص ۷۴۶)

ج- توبه در اصطلاح شریعت: عبارت است از ترک گناه به علت قباحت و زشتی آن، اظهار ندامت و پشیمانی بر افراط و تقصیری که در گذشته صورت گرفته است، تصمیم و عزم بر عدم عودت به سوی گناه، و تلافی نمودن آن با انجام دادن طاعات و اعمال نیک. (۳ ص ۳۴۳)

۲- شروط توبه

علماء برای صحت توبه یک تعداد شروط را تعیین کرده اند که به حسب موجودیت معصیت بین انسان و خدا، یا بین خود انسانها، به وجود می آید، اگر معصیت بین خدا و بنده باشد و به حق شخصی دیگری تعلق نداشته باشد برای آن سه شرط است.

- ۱- بند شدن از گناه فی الحال.
- ۲- پشیمانی از گناه و مخالفت با آن.
- ۳- تصمیم بر اینکه دو باره به آن رجوع نمی کند.

اگر یکی از این شروط در توبه موجود نباشد توبه اش صحیح نیست، مگر کسیکه از عزم و اقلاع (ریشه کن کردن گناه) عاجز باشد مثل: توبه کور از نظر کردن بطرف نا محرم، توبه مجبوب از زنا توبه او صرف پشیمانی است. اگر گناه تعلق به حق شخصی انسان داشته باشد برای آن چهار شرط است.

سه شرط سابقه که در فوق ذکر گردید و چهارم آن، خروج از مظالم یعنی پرداخت حق به صاحب حق (بنده) می باشد. (۴ ص ۵۵۴۰)

پیشانی

اول

۱۳۹۹ سال

۲۰

ص ۵۵۴۰

عرب صحرا نشین و بد کاری در حالیکه خود را در پرده کعبه آویخته بود میگفت: خداوندا! استغفار من باوجود اصرارم بر گناه نشانه کوچکی و ناچیزی من است، اما ترک خواست استغفار من باوجود اینکه می دانم چقدر دارای عفو و گذشت هستی، باز عجز و ناتوانی است، چگونه بانعمت هایت با من مهر و محبت روا میداری، در حالیکه هیچ نیازی بر من نداری؟ من چقدر و چگونه با گناه، خود را به نزد تو مبعوض قرار می دهم، در حالیکه من به تو نیازمندم؟ ای کسیکه هر وقت وعده دهی بدان وفا کنی و هرگاه تهدید کنی عفو می نمائی! گناهان عظیم و فراوان مرا در عفو عظیم خود قرار ده. یا ارحم الراحمین.

اول: زمان خاص برای هر انسان که عبارت از فرا رسیدن اجل انسان است. پس توبه باید قبل از مرگ صورت بگیرد.

دوم: زمان عام برای تمام انسان ها که همانا طلوع آفتاب از مغرب است. از ابو موسی اشعری رضی الله عنه روایت است که پیامبر اسلام فرمود: خداوند دست بلاکیف خویش را به شب می گستراند تا توبه کسی را که روز گناه نموده قبول نماید، و دست خویش را به روز می گستراند تا توبه گناهکار شب را بپذیرد، تا آفتاب از مغرب طلوع کند. اگر انسان ژرف نگر و باریک بین باشد دقیقاً از این حدیث، قبول توبه بنده و استمرار لطف و رحمت خدا متجلی می شود. هم چنان از ابو هریره رضی الله عنه روایت است که آن حضرت صلی الله علیه و آله فرمود: آن کسی که پیش از طلوع نمودن آفتاب از مغرب توبه کند خداوند توبه اش را می پذیرد. پس می توان گفت که طلوع آفتاب از مغرب از نشانه ها و علائم قیامت است که با نمودار شدن آن تکلیف و مأموریت بندگان پایان می پذیرد و ثابت است که با از میان رفتن تکلیف دروازه توبه هم مسدود می گردد. (۵ ص ۷۵ - ۷۶)

توبه نصح: توبه ای که جمیع شروط در آن جمع شده باشد آنرا توبه نصح میگویند، چنانچه خداوند می فرماید: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا تُوبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً

اما برخی از علما شروط دیگری را در نظر گرفته اند که محقق شدن آنها در قبولیت و مؤثریت توبه مهم و ضروری است که در ذیل به آنها می پردازیم.

۱- اخلاص و کسب رضای الله متعال: نباید توبه تائب کدام نوع ترس و بیم از حاکم یا مردم و یا ریا باشد بلکه باید توبه اش تنها جهت کسب رضای الله متعال و نایل شدن به عفو و گذشت او باشد.

۲- ندامت و پشیمانی از گناه: یگانه رمزی که می تواند انسان را به توبه وا دار ساخته و او را در توبه اش صادق نشان دهد همانا ندامت و پشیمانی است.

۳- خود داری و باز ایستادن از گناه: اگر عمل گناه ترک فرض و یا واجب باشد مفهوم خود داری نمودن از آن گناه این است که به انجام آن فرض و یا واجب فوراً اقدام نماید. اما اگر معصیت و گناه فعل حرام باشد، شرط فوق ایجاب می نماید تا توبه کننده فوراً از آن عمل خود داری کند. باید توجه داشت اگر شخصی ادعای توبه را نماید که گویا توبه کرده است اما از فعل حرام اجتناب ننموده و به انجام عمل فرض و واجب اقدام ننماید توبه اش مدار اعتبار نیست.

۱- عزم قاطع بر عدم عودت بر گناه در آینده: باید جدیت و قطعیت وجود داشته باشد که در آینده دو باره به گناه بر نمی گردد.

۲- انجام توبه در زمان معین آن: توبه دارای دو زمان مشخص است:

ترجمه: ای کسانی که ایمان آورده‌اید به درگاه خدا توبه‌ای راستین کنید. و در جای دیگر می‌فرماید: ﴿وَلِيَّ لَفْقَارٍ لِّمَن تَابَ وَءَامَنَ وَكَمَلَ صُلْحًا ثُمَّ أَهْتَدَىٰ﴾ ^{طه: ۸۲}

ترجمه: هر آینه من آمرزنده ام کسی را که توبه کرد و ایمان آورد و کار شایسته کرد باز راه راست یافت.

علماء در رابطه به توبه نصوح اقوال مختلف دارند که مجموعاً به ۲۳ قول بالغ میشود، از جمله این اقوال، قول امام قرطبی است که می‌گوید: توبه نصوح چهار شرط دارد، استغفار به زبان، بند کردن ابدان، رجوع به قلب و ترک کردن دوستان بد است.

۳- عواملی که باعث توبه می‌شود

الف: یاد مرگ و قبر: یکی از عوامل و انگیزه‌های اقدام به توبه از گناهان این است که شخص مرگ را به یاد می‌آورد، مرگی که سرانجام هرزنده جانی است، چه عمر کوتاه و چه عمر دراز داشته باشد، مرگ حوضی است که هر کسی وارد آن می‌شود، و شرابی است که هر کس آن را می‌نوشد تا آنجایی که محبوب‌ترین آفریده گان نزد خداوند، یعنی پیامبران الهی به ویژه خاتم و برگزیده آنان محمد ﷺ همانند دیگران مشمول قضیه مرگ شدند، پروردگار جهان خطاب به رسول خود محمد ﷺ می‌فرماید: ﴿إِنَّكَ مَيِّتٌ وَلَهُمْ مَمَاتٌ﴾ ^{الزمر: ۳۰} قطعاً تو خواهی مرد و آنان نیز خواهند مرد.

ب: یاد آخرت و بهشت: یکی دیگر از انگیزه‌ها و اسباب اقدام به توبه یاد قضایای بعد از مرگ، از قبیل حیات برزخ و سرای آخرت و دو قضیه مهم و عظیم، بهشت و دوزخ است. همان گونه که یاد مرگ صیقل بخش زنگار قلب می‌باشد، سختی قبل از مرگ نیز موجب آسایش بعد از مرگ است. بعد از

مرگ مراحل و سرانجام سختی همراه انسان قرار دارد که با حیات برزخی و یا حیات قبر آغاز میشود. انسان تا در دنیا است در سکون و آرامش، در ناز و نعمت و در میان اهل بیت و یاران خود به زندگی مشغول بوده ناگاه از چنین سرا و مقامی به قبر تنگ و از معاشرت اهل بیت به تنهایی لحد و از صحبت و رفیقی دوستان به صحبت و رفیقی کرمها نقل مکان می‌نماید. ^(ص ۴۱۵)

۴- فضیلت توبه

توبه و بازگشت از گناهان کوچک و بزرگ طوریکه یک امر و وجیبه الهی برمسلمانان به حساب می‌رود، دارای فضیلت متعدد نیز می‌باشد که به آن می‌پردازیم.

دوست داشتن خداوند توبه کننده را: خداوند توبه پذیر فرد توبه کننده را دوست دارد، چنانچه در کلامش بیان می‌کند: ﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُكْمِلِينَ﴾ ^{البقرة: ۲۲۲}

ترجمه: خداوند توبه کنندگان و پاکان را دوست می‌دارد. توابعین کسانی اند که به کثرت زیاد توبه می‌کنند.

الف: یکی از اسباب فلاح و رستگاری شخص توبه است: چنانچه خداوند فرموده است: ﴿وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ ^{النور: ۳۱}

ترجمه: ای مؤمنان همگی (مرد و زن) به درگاه خدا توبه کنید امید است که رستگار شوید.

ب: توبه از جمله صفات پیامبران و مؤمنین صالح است: آنگونه که خداوند توبه موسی را ذکر نموده می‌فرماید: ﴿فَلَمَّا بَلَغَ رُفُؤَهُ لِلْجَبَلِ جَعَلَهُ دَكًّا وَخَرَّ مُوسَىٰ صَعِقًا فَلَمَّا أَفَاقَ قَالَ سُبْحَنَكَ بُتُّ إِلَيْكَ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُؤْمِنِينَ﴾ ^{الأعراف: ۱۴۳}

ترجمه: هنگامی که پروردگارش در برابر کوه جلوه گرشد آن را درهم کوبید و موسی بی‌هوش گردیده به زمین

افتاد، وقتی که به هوش آمد گفت: پرودگارا! تو منزهی من به سوی تو برمی‌گردم و من نخستین مؤمنان هستم. ^(ص ۳۴۶-۳۴۷)

خداوند می‌فرماید: ﴿وَمَن يَمَلِّ سُوْءًا أَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُ ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ اللَّهَ يَجِدِ اللَّهَ غَفُورًا رَّحِيمًا﴾ ^{النساء: ۱۱۰} کسی که کار بدی انجام دهد یا به نفس خود ظلم کند و سپس پشیمان شود و توبه کند قطعاً خداوند را آمرزنده و مهربان خواهد یافت. حضرت علی ^(ک) گفته است: از کسی که هلاک می‌گردد در حالیکه با خود وسیله نجات به همراه دارد در شگفتم. گفته شد، آن وسیله نجات چیست؟ گفت: استغفار (توبه) رابعه عدویه ^{رحمها الله} گوید: بدون پشیمانی باید استغفار کرد. شنیده شده که عرب صحرا نشین و بد کاری در حالیکه خود را در پرده کعبه آویخته بود میگفت: خداوند! استغفار من باوجود اصرارم بر گناه نشانه کوچکی و ناچیزی من است، اما ترک خواست استغفار من باوجود اینکه می‌دانم چقدر دارای عفو و گذشت هستی، باز عجز و ناتوانی است، چگونه بانعمت هایت با من مهر و محبت روا میداری، در حالیکه هیچ نیازی بر من نداری؟ من چقدر و چگونه با گناه، خود را به نزد تو مبعوض قرار می‌دهم، در حالیکه من به تو نیازمندم؟ ای کسیکه هر وقت

وعده دهی بدان وفا کنی و هرگاه تهدید کنی عفو می‌نمائی گناهان عظیم و فراوان مرا در عفو عظیم خود قرار ده. یا ارحم الراحمین.

ابو عبدالله وراق می‌گوید: اگر به اندازه کف دریا گناه داشته باشی مادامیکه پروردگارت را از روی اخلاص به این دعا به فریاد بخوانی به خواست خداوند

گناهانت محو میشود: (اللهم انی استغفرک من کل ذنب تبئ الیک منه ثم عدتُ فیہ واستغفرک من کل ما وعدتک به من نفسی ولم أوف لک به واستغفرک من کل عمل اردت به وجهک فخالطه غیرک واستغفرک من کل نعمت انعمت بها علیّ فاستعنتُ بها علی معصیتک واستغفرک یا عالم الغیب والشهادة من کل ذنب أتیتہ فی ضیاءالنهار وسواد الیل فی ملاء اوخلاء سر وعلی نیة یا حلیم).

ترجمه: (خداوند! از هر گناهی از تو طلب عفو و مغفرت میکنم که قبلاً از آن توبه کرده ام و سپس دوباره به آن عودت کرده ام، از هر وعده ای طلب مغفرت می کنم که در نفس خود به تو داده ام و بدان وفا نکرده ام، از هر عملی طلب مغفرت میکنم، که بخاطر تو اراده کرده ام ولی دیگران را با تو در آن شریک قرار داده ام، از هر نعمتی که به من ارزانی داشته ای و به کمک آن به معصیت و نافرمانی تو پرداخته ام، از تو طلب مغفرت می کنم، طلب مغفرت تنها از تو می کنم ای آگاه به پنهان و آشکار! از هر گناهی که در روشنی روز یا در تاریکی شب، درملاء عام، در خلوت و پنهان یا آشکارا مرتکب آن گشته ام، پوزش می طلبم ای خداوند حلیم). (ص ۱۹۰)

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رض) عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ص) يَقُولُ: (وَاللَّهِ إِنِّي لَأَسْتَغْفِرُ اللَّهَ وَ أَتُوبُ إِلَيْهِ فِي الْيَوْمِ أَكْثَرَ مِنْ سَبْعِينَ مَرَّةً) از ابو هریره روایت است که گفت: از پیامبر خدا شنیدم که می فرمود: « به خدا سوگند است که من در هر روز بیش از هفتاد بار از خدا طلب آمرزش نموده و توبه می کنم. از احکام و مسائل متعلق به این حدیث این است که پیامبر خدا با وجود آنکه از گناه معصوم بودند، و خدا لغزشهای گذشته و آینده شانرا بخشیده بود، اینقدر توبه و

توبه از مهم ترین وسیله ی دوری از گناه و نزدیک شدن به خداوند یکتا به حساب می رود، کسانی که اکثریت عمر عزیز خویش را در ارتکاب گناه و معصیت سپری کرده باشند نیز نباید از رحمت خداوند بخشاینده و مهربان نا امید شوند، زیرا خداوند رحمان، راه برگشت انسان را برایش بازمانده است تا هر زمانی که خواسته باشد و به اشتباه خودش پی ببرد، می تواند برگردد و به درگاه خداوند توبه پذیر، توبه نماید و از گناه که انجام داده است پشیمان بوده و تصمیم بگیرد که دو باره آن گناه را مرتکب نشده و تکرارش نخواهد کرد، توبه اش پذیرفته شده و گناهانش بخشیده می شود.

سه کس در زمان پیامبر اسلام که در جنگ تبوک شرکت نکرده بودند خود را با بستن در ستون های مسجد مجازات کردند. در رابطه به ایشان که باید پیامبر اسلام این ها را رها کند و توبه ایشان پذیرفته شده است آیه ۱۰۲ سوره توبه نازل شد، با نزول این آیه پیامبر اسلام دانست که توبه ایشان پذیرفته شده است و پیامبر اسلام به مسجد رفته با دست مبارکش طناب را از دست و پایشان باز کرد. (ص ۲۲۳-۲۲۵) ادامه دارد....

منابع و مأخذ قرآن کریم.

- ۱- خالد، عمرو، زندگی در پرتو اسمای الهی، ۱۳۹۴، ج ۳، مترجم: زیلامراد پور، ناشر، حافظ ابرو.
- ۲- عمید، حسن، فرهنگ عمید، ۱۳۸۵ هـ ش، انتشارات امیرکبیر، تهران، میدان استقلال.
- ۳- حمیدی، عبدالباقی، خطبه های جمعه، ۱۳۹۱، ج ۱، انتشارات خراسان.
- ۴- زحلی، وهبه، الفقه الاسلامی وادلتہ مترجم: احمد نعمتی، ناشر، احسان تهران.
- ۵- یحیی بن شرف نوی دمشقی، امام ابی زکریا، ریاض الصالحین، مترجم: خاموش هروی، عبدالله، ج ۱، ج ۴، دوره دو جلدی، بی تا، مکتب فاروقیه، محله جنگی پشاور.
- ۶- قرضاوی، یوسف، توبه، ۱۳۸۸ هـ ش، ج ۳، مترجم: احمد نعمتی، ناشر، نشر احسان.
- ۷- غزالی، محمد، ۱۳۷۹ هـ ش، برگزیده احیاء علوم الدین، ج ۱، مترجم: ابوبکر حسن زاده، نشر احسان، چ مهارت.
- ۸- فیروز هروی، عبد الرحیم، ۱۴۳۲ هـ، فیض الباری شرح مختصر صحیح البخاری، ج ۶، مکتبه المبارک، محله جنگی پشاور.
- ۹- حق شناس، سید حسین، بشنو از نی، ۱۳۸۳، ج ۱، چاپ عسرت، مؤسسه فرهنگی - انتشاراتی شاکر.

استغفار می کردند، سببش آن است که توبه و استغفار عبادت است، و عبادت هر قدر که بیشتر باشد بهتر است، و سبب تقرب بیشتر به خدا می شود، و در عین حال اگر گناهی وجود داشته باشد، توبه و استغفار سبب آمرزش از گناه می گردد، و اگر گناهی وجود نداشته باشد، سبب کسب ثواب می شود، و این مانند کسی است که دستش را با آب می شوید، که اگر دستش کثیف باشد، کثافت از دستش زدوده می گردد، و اگر کثافتی وجود نداشته باشد، سبب طهارت و پاکی بیشتر می گردد، و یا این عمل شان تعلیم برای امت بود، تا آنها همیشه مشغول توبه و استغفار باشند، زیرا آحاد امت هر کسی که باشد، خالی از نوع لغزش و گناه نیست. (ص ۲۴۲، ج ۶، ۸)

مولانا در رابطه به توبه اشاره می کند: توبه کن وز خورده استغفار کن و جراح کهنه شد رو داغ کن اعتراف به گناه، برعکس آنچه که بعضی ها تصور می کنند، نشان دهنده روح بزرگ و با کرامت انسان معترف است. هر کسی دارای این مرحله از روح بزرگ نیست که با اعتراف به خطا در صدد جبران گذشته خود برآید. نسخه " اعتراف به خطا " را می توان یکی از آن نسخه های معجزه آسایی دانست که هم به درد مشکلات دنیا می خورد و هم به درد مشکلات آخرت، و نیز درمان پذیر مشکلات کوچک و بزرگ است.

(خرید و فروش) از دیدگاه اسلام

قسمت اول:

محبب الرحمن افشلی

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على سيد الانبياء والمرسلين محمد و على آله و اصحابه اجمعين.

قال تعالى: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَدَايَنْتُمْ بِدِينٍ إِلَى أَجَلٍ مُّسَمًّى فَاكْتُبُوهُ وَلْيَكْتُبَ بَيْنَكُمْ كَاتِبٌ بِالْقَدَرِ﴾ البقرة: ٢٨٢ اما بعد:

دين مقدس اسلام به كسب و شغل جايز خصوصاً به تجارت (خرید و فروش) ارزش زیادی قایل می باشد، و احكام خاصی را برای آن وضع نموده است، كسب در آمد حلال از جمله موضوعاتی است كه در اسلام به آن سفارش و تأكيد شده است.

بناءً دين مقدس اسلام می خواهد انسان از تلاش و فعاليت در زمينه مسایل تجاری و معاملات اقتصادی هرگز از پاننشیند. همچنین نظر شریعت اسلامی این است كه سرمایه ها، به صورت متراكم و بی استفاده، در يك جا متمرکز نشود و با جریان پیدا كردن سرمایه، رونق و رشد اقتصادی در جامعه اسلامی افزایش یابد، و از سوی دیگر به مستمندان و مساكين جامعه اسلامی كمك و همكاری صورت گیرد.

تعريف بيع:

بيع در لغت به معنای خرید و فروش، بايع در لغت فروشنده^۱ كلمه ی (تجارة/ بيع / بايعتم / تبایعتم / اشتري / اشتروا) در حدود ۲۹ مرتبه در قرآن كريم وارد است، كه در لغت به معنای بازرگانی، خرید و فروش داد و ستد می باشد. (مُبَادَلَةُ الْمَالِ بِالْمَالِ بِالْإِتْرَاضِ).^۲ تبدیل نمودن مال به مال به رضا و خوشی و به معنی مبادله شئ به شئ و از اسمای اضداد است و اطلاق به خرید و فروش نیز بكار می رود. بنابراین بيع بمعنی خرید و فروش است. چنانچه الله متعال میفرماید: ﴿وَشَرَوْهُ بِثَمَنٍ بَخِيسٍ دَرَاهِمَ مَعْدُودَةٍ﴾ يوسف: ۲۰ او را به بهای ناچیزی چند درهم فروختند. ﴿وَكَيْفَ مَا شَرَوْا بِهِ أَنْفُسَهُمْ﴾ البقرة: ۱۰۲ آه چه بد بود آن چیزی را كه با جان خریدند. در این دو آیت متبركه خرید و فروش هردو واضح بیان گردیده است.

و در اصطلاح در نزد احناف: تبادل مال به مال به (تبدیل كردن يك مال / جنس / مبلغ به مال / جنس و مبلغ) به شیوه مخصوص یا مبادله شئ به چیز پسندیده مانند آن به وجهی مفید و

مخصوص به ایجاب و یا تعاطی را بيع گویند.^۳

ضروری است قبل از ایراد صلب موضوع تعریف مستهلك را در روشنائی قانون تعریف نمایم، در این مورد ریاست توسعه رقابت و حمایت از مستهلكين تحت اثر وزارت تجارت و صنایع قانون حمایت از مستهلك را با يك سلسله تعديلات در (۴) فصل و (۵۰) ماده در سال ۱۳۹۵ تصویب نموده كه بايع و مشتري را چنین تعریف نموده است:

مستهلك: مستهلك شخصی است كه جنس یا خدمت را برای مصرف شخصی یا خدمات عامه در بدل قیمت خریداری نموده باشد.^۴

مشروعیت خرید فروش از دیدگاه اسلام

قرآن و حدیث:

خرید و فروش يك چیز (اول) مشروع و جايز است قرآن كريم و احادیث نبوی ﷺ در رابطه به موضوع، نصوص زیادی وارد است نخست می خواهم از كلام الله مجید چند آیات متبركه در این مورد خدمت هموطنان عزیز

تقديم نمايم:

۱. ﴿قَالُوا إِنَّمَا الْبَيْعُ مِثْلُ الرِّبَا وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا﴾ ^{البقرة: ۲۷۵} آنان گفتند:

داد و ستد مانند ربا است، حال آنکه الله داد و ستد را حلال، و ربا را حرام گردانیده است.

۲. ﴿وَأَشْهَدُوا إِذَا تَبَايَعْتُمْ﴾ ^{البقرة: ۲۸۲} هر گاه داد و ستد (معامله) کردید گواه بگیرید.

۳. ﴿لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَبْتَغُوا فَضْلًا مِنْ رَبِّكُمْ﴾ ^{البقرة: ۱۹۸} بر شما گناهی نیست که (در سفر حج) از فضل پروردگارتان (روزی خویش) را بجوید.

۴. ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِنْكُمْ﴾ ^{البقرة: ۲۹} ای کسانی که ایمان آورده اید اموال همدیگر را به ناروا مخورید مگر آنکه داد و ستدی با تراضی یکدیگر از شما انجام گرفته باشد.

ثانیاً احادیثی از ذخیره گفتار های زرین آنحضرت ﷺ در رابطه خرید و فروش ذکر می نماییم:

۱. { قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيُّ الْكَسْبِ أَطْيَبُ قَالَ عَمَلُ الرَّجُلِ بِيَدِهِ وَكُلُّ بَيْعٍ مُبْرُورٍ } ^۵

ترجمه: از رسول الله پرسان شد کدام کسب کار پاکیزه تر و افضلتر می باشد فرمودند: هر کاریکه مرد با دست خود انجام میدهد، و تمام کار های تجارتی (خرید و فروش) با برکت می باشد.

۲. { عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ التَّاجِرُ الصَّدُوقُ الْأَمِينُ مَعَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ } ^۶

ترجمه: پیامبر ﷺ میفرماید: تاجر راستگو و امین در روز آخرت همراه پیامبران، صدیقین و شهدا میباشند.

بلاشک که خرید و فروش از نظر دین مقدس اسلام از اهمیت زیادی برخوردار است حتی که پیش از نصف از اموال، ثروات و سرمایه جهان ازین طریق (خرید و فروش) بدست آورده میشود، بناءً دین مبین اسلام، قوانین و دستوراتی که از آن منشأ میگردد، برای آن اوصاف زیادی تعیین و مشخص نموده است، برخی از آن ذیلاً تحریر می گردد:

آداب خرید و فروش:

۱. جلوگیری از مغالات و گران فروشی:
۲. صادق بودن: چنانچه از آنحضرت ﷺ در فضیلت راست گویی در معامله فرموده: (إِنْ التَّجَارَ يَبْعُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَجَارًا إِلَّا مِنْ اتَّقَى اللَّهَ وَبَرَّ وَصَدَقَ).

ترجمه: روز قیامت تجار حشر میگردند در زمره فجار مگر آنها که در معامله از خدا ترسیده، نیکوکار و راستگو باشد. و ایضاً (التاجر الصدوق الأمين مع النبيين والصديقين والشهداء). ^۷

ترجمه: تاجر راستگو درستکار با پیامبران، صدیقان و شهیدان است.

۱- اجتناب از قسم خوردن در مال خود: دین اسلام از قسم خوردن به سر مال را منع قرار داده است و برکت مال را از بین می برد. چنانچه رسول الله در قسم خوردن میفرماید: (الحلف مَنَفَقَةٌ لِلسُّلَّةِ، مَمْحَقَةٌ لِلْبِرَّةِ). ^۸ و ایضاً (الحلف منفقة للسُّلَّةِ ممحقة للبرِّح). ^۹

ترجمه: سوگند دروغ، باعث (گرمی بازار) و فروش کالا می شود، ولی خیر و برکت را از بین می برد.

۲- زیاد صدقه دادن: درین مورد آنحضرت ﷺ می فرماید: (یا معشرالتجار، إِنْ الشَّيْطَانُ وَالْإِثْمُ يَحْضُرَانِ الْبَيْعَ، فَشَوْبُوا بَعْضَكُمْ بِالصَّدَقَةِ). ^{۱۰}

ترجمه: ای گروه تجار، بیگمان شیطان با گناه یکجا حاضر می شوند در موقع خرید و فروش تان، پس شروع نمایید معامله

تان را با دادن صدقه.

۳- کتابت یا شاهد در معامله: چنانچه الله متعال میفرماید: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَدَايَنْتُمْ بِدِينٍ إِلَى أَجَلٍ مُسَمًّى فَاكْتُبُوهُ﴾ ^{البقرة: ۲۸۲} ای کسانی که آورده اید، هر گاه به وامی تا سررسیدی معین، با یکدیگر معامله کردید، آن را بنویسید. ﴿وَأَسْتَشْهِدُوا شَهِدَيْنِ مِنْ رِجَالِكُمْ﴾ ^{البقرة: ۲۸۲} و دو شاهد از مردانتان را به شهادت طلبید.

۴- نرمی در معامله: درین مورد رسول الله میفرماید: (رَحِمَ اللَّهُ رَجُلًا سَمَحًا إِذَا بَاعَ وَإِذَا اشْتَرَى وَإِذَا اقْتَضَى). ^{۱۱}

ترجمه: خداوند بر بنده ای رحم میکند که هنگام خرید و فروش و طلب حق خود، سهل گیر باشد (در معامله خود آسان گیر و نرم خوی بوده باشد).

کسب و کار حرام:

در هنگام مبعوث شدن رسول الله در جزیره العرب انواع زیادی از معاملات و تجارت و کسب و کار داشتند. رسول الله تعدادی از تجارت آنها را تأیید کرد، و از برخی بر حذر داشت، زیرا مغایرت شریعت اسلامی و به ضرر فرد و جامعه بودند که موجب مفسد و آثار نامناسب اجتماعی می شد. در این جا تعدادی از این موارد حرام که از پیامبر ﷺ رسیده است شماره وار بیان نموده تا هموطنان ما از آن خوبتر استفاده نمایند:

۱- حرمت خرید و فروش مال حرام:

حکمت تحریم کالا و مال های حرام در اسلام و بی ارزش کردن آن، در چشم مردم و دور کردن جامعه از خرید و فروش آن است تا از انواع زیان های جسمی و روحی اجتماعی و اخلاقی در امان بماند و صدها اثر نام مناسب دیگر برای هر عاقلی مشهود است. رسول الله فرمود: (إِنَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ حَرَّمَ بَيْعَ الْخَمْرِ وَالْمَيْتَةِ وَالْخَنْزِيرِ وَالْأَصْنَامِ) فَقِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ

أَرَأَيْتَ شُحُومَ الْمَيْتَةِ؟ فَإِنَّهَا يُطْلَى بِهَا السُّفْنُ، وَيُدْهَنُ بِهَا الْجُلُودُ، وَيَسْتَصْبَحُ بِهَا النَّاسُ، فَقَالَ: «لَا، هُوَ حَرَامٌ» ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - «عِنْدَ ذَلِكَ: «قَاتَلَ اللَّهُ الْيَهُودَ إِنَّ اللَّهَ لَمَّا حَرَّمَ شُحُومَهَا جَمَلَوْهُ ثُمَّ بَاغَوْهُ فَأَكَلُوا تَمَنَّهُ» (١٢)

ترجمه: رسول الله فرمود: خدا و رسولش، خرید و فروش شراب، بت، مردار (خود مرده)، و خوک را حرام کرده اند «مردم پرسیدند: ای رسول خدا! پی و چربی حیوان مرده، حلال است؟ مردم برای چرب کردن چوب کشتیها، پوستها و برای روشنایی چراغ، از آنها استفاده می کنند. آنحضرت ﷺ فرمود: «بلی حرام است» و افزود: «خداوند، یهود را نابود کند. زیرا وقتی که چربی برای آنان، حرام شد، آنها ذوب کردند و فروختند و از قیمت آن، استفاده کردند.

۲- معامله غرر (فریب، تقلب جعل و تزویر):

بیع یا معامله غرر عبارت از خرید و فروش چیزهای که معلوم نیست بدست بیاید یا نه، مانند فروختن ماهی در آب، پرندۀ در هوا و غیره که نه کالا در دست فروشنده است و نه مشتری به آن دسترسی دارد دین اسلام آنها را حرام قرار داده است، بدون تردید این نوع معاملات موجب اختلاف و نزاع بین خریدار و فروشنده خواهد شد، و به اقتصاد جامعه نیز لطمه وارد می کند و موجب بی اطمینانی در تجارت می گردد. بطورمثال چند نوع آنها بیان خواهیم نمود:

اول: نهی از فروش بچه شتر در شکم مادرش: عَنِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ بَيْعِ حَبْلِ الْحَبَلَةِ، وَكَانَ بَيْعًا يَتْبَاعُهُ أَهْلُ الْجَاهِلِيَّةِ، كَانَ الرَّجُلُ يَبْتَاعُ الْجُرُوزَ إِلَى أَنْ تُنْتَجَ الثَّاقَةُ، ثُمَّ تُنْتَجَ الْبَنِي فِي

بَطْنِهَا).

ترجمه: عبد الله بن عمر ﷺ از رسول الله روایت میکند: آنحضرت ﷺ از خرید و فروش بچه جنینی که هنوز به دنیا نیامده و در شکم مادرش می باشد نهی می نمود، این نوع معامله در زمان جاهلیت معمول بود، مثلاً یک نفر شتری را می خرید و قیمت آن را به وقتی موکول می کرد که بچه ای که حال در شکم مادرش می باشد، بعد از اینکه به دنیا آمد و بچه را به دنیا آورد، آن وقت قیمت آن شتر را پرداخت کند. یا اینکه در دوران جاهلیت مرسوم بود، بچه جنینی که هنوز در شکم مادرش بود.

دوم: خرید و فروشی که از طریق انداختن سنگ بدست می آید. (تالی بچنگان یا بخت آزمائی) چنانچه در حدیث شریف بیان گردیده است: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: (نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ بَيْعِ الْحَصَاةِ وَعَنْ بَيْعِ الْغُرْرِ). «١٣»

ترجمه: ابوهریره ﷺ می گوید: پیامبر ﷺ از معامله حصاة (بوسیله انداختن سنگ ریزه بسوی کالا و...) انجام می شد، و از معامله ای که در آن فریب کاری و عام فریبی باشد منع فرموده است.

سوم: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (لَا تَشْتَرُوا السَّمَكَ فِي الْمَاءِ، فَإِنَّهُ غَرَرٌ). «١٤»

ترجمه: رسول الله فرمودند: ماهی در آب را خریداری نکنید که غرر و فریب است.

چهارم: خرید و فروش انگور، سیب، بادام خرما و هر نوع میوه که در شاخچه درخت باشد و درست پخته نشده است و پشمی که ریخته نشده، شیرینی که دوشیده نشده ممنوع و حرام میباشد چنانچه آنحضرت میفرماید: (وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ أَنْ تَبَاعَ ثَمَرَةٌ حَتَّى تَطْعَمَ، وَلَا يَبَاعَ صَوْفٌ عَلَى ظَهْرٍ، وَلَا لَبَنٌ فِي ضِرْعٍ) «١٥»

ترجمه: ابن عباس رضی می گوید: رسول خدا از اینکه میوه (محصول) را قبل از آن که قابل استفاده باشد، بفروشند منع فرمود- و اینکه پشمی که هنوز چیده نشده و روی گوسفند است، فروخته نشود، و شیر را در پستان نفروشد. و در حدیث دیگر امام بخاری از عبد الله بن عمر نقل میکند و میفرماید: (أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - نَهَى عَنِ الْمُزَابَنَةِ، وَالْمُزَابَنَةُ بَيْعُ الثَّمَرِ بِالْثَمَرِ كَيْلًا وَيَبِغُ الزَّبِيبُ بِالْكَرْمِ كَيْلًا). «١٦»

ترجمه: از عبد الله بن عمر رضی روایت است که رسول الله از بیع مزابنه، منع کرد. یعنی خرماي تازه در عوض خرماي خشک، یا کشمش در مقابل انگور تازه، با کیل (یا یک وزن) معامله شود. (زیرا در این نوع معامله، احتمال ربا وجود دارد).

پنجم: کمترین عذاب فریب تقلب و جعل در اسلام: رسول الله کمترین عذاب فریب، تقلب و جعل کاری را در احادیث ذکر نموده است بطور مثال یک دو حدیث را ذکر خواهیم نمود: ادامه دارد...

مآخذ:

- ۱- فرهنگ معین، دکتر محمد معین
- ۲- زین الدین ابن النجیم، البحر الرائق: ج ۵، ص ۲۷۷، مکتبه شامله.
۳. فقه الاسلامی و ادله ج ۵ ص ۳
۴. قانون حمایت از مستهلک، فصل اول، ماده سوم.
- ۵- مسند احمد، حدیث شماره: ۱۷۲۶۵ شعب الایمان حدیث ۱۱۷۱ معجم الکبیر حدیث ۴۴۱۱، سنن ترمذی: ۱۲۰۹
۷. سنن ترمذی: حدیث ۱۲۱۰- ۱۲۰۹،
۸. صحیح بخاری: حدیث ۲۰۸۷،
۹. صحیح مسلم: حدیث ۱۶۰۶،
۱۰. سنن ترمذی: حدیث ۱۲۰۸،
۱۱. صحیح بخاری: حدیث ۲۰۷۶،
- ۱۲- صحیح بخاری: حدیث: ۲۲۳۶،
۱۳. صحیح مسلم، حدیث: ۱۵۱۳،
۱۴. مسند احمد، حدیث: ۳۶۷۶،
- ۱۵- معجم الکبیر، حدیث: ۱۱۹۳۵،
۱۶. صحیح بخاری، حدیث: ۲۱۷۱

ساختار اداری

قسمت چهارم و آخر:

ناصرالدین دریز

اول: کارکنان عمومی

این گروه از کارکنان پیش زمینه کلی و عمومی دارند که به طور معمول با مدیران مشابیه اند و به عنوان دستیاران مدیران ارشد فعالیت می کنند. این کارکنان متخصص نیستند، اختیار و مسوولیت ندارند. این افراد ممکن است جایگاه های وظیفوی متعددی؛ مانند: دستیار و یا سرپرست مقام ریاست را هم داشته باشند.

دوم: کارکنان متخصص

برخلاف کارکنان عمومی که فقط نقش دستیار رؤسا را برعهده دارند، کارکنان متخصص، توصیه های تخصصی و خدماتی خود را به همه کارکنان در همه ابعاد اداره ارایه می دهند. این گروه از کارکنان دارای سابقه تخصصی در زمینه های عملیاتی اند و می توانند در هر کدام از این سه جایگاه قرار داشته باشند:

(۱) **جایگاه مشاور:** هدف اصلی این گروه ارایه مشوره های تخصصی و همکاری

با وزیر یا رئیس اداره در هنگام لزوم است. در صورت ضرورت، اداره می تواند از کارکنان متخصص در بخش های حقوق، ارتباطات، اقتصاد و سایر امور تخصصی مشوره بگیرد.

(۲) **جایگاه خدماتی:** این گروه از کارکنان، خدماتی ارایه می کنند که برای همه اداره سودمند است نه فقط برای یک گروه خاص. خدمات آنان می تواند

شامل: امور اداری، مالی، محاسبه، پلان و موارد همسان آن گردد.

جایگاه کنترولی: این گروه از کارکنان در بخش های کنترول کیفیت، تقطیش، نظارت و ارزیابی خدمات ارایه می دهند که می توانند کیفیت محصول و خدمات را بررسی و کارکنان مربوطه را به رعایت نورم ها و پروسیجرهای اداری متوجه سازند.

مشکل اصلی این ساختار، سردرگمی و تعارضاتی است که بین صف و کارکنان ایجاد می شود. هزینه بالای استخدام کارکنان متخصص از یک طرف و از جانب دیگر برخی اوقات افراد متخصص به دنبال تبارز ارزش ها و داشته های خود می باشند که به قیمت نادیده گرفتن قدرت اختیارات و صلاحیت رؤسا تمام می گردد.

ساختار سلسله مراتبی

ساختاری است که در آن یک نهاد در رأس مرکز قدرت بوده و نهادهای دیگر تابع دوران سلسله مراتب اداری می باشند. سازمان های مذهبی و برخی ادارات دولتی از این شیوه پیروی می نمایند. زیردستان با آمر خود تعامل دارند، ولی به دلیل کندی روند ارتباطات، جریان گردش اطلاعات محدود و همراه با تناقضات است.

بهترین شکل از تجسم سلسله مراتبی این گونه اداره را می توان در شکل هرم یافت. رأس هرم مرکز قدرت است که تعداد افراد در آنجا اندک اند. اما قاعده هرم شامل صدها تن از افرادی می شود که در سطح پایین سلسله مراتب قرار دارند. هرچه به رأس هرم نزدیک تر شویم قدرت و مزایا بیشتر می شود.

بسیاری از ادارات حکومتی و شماری

از شرکت های خصوصی از یک چنین ساختاری پیروی می نمایند. ولی در جوامع مدرن و اکثر ادارات نوین ثروت و قدرت حاکم در بین نهادهای مختلف و افراد اداره به گونه عادلانه تقسیم می شود.

ساختار وظیفه یی

گرچه پیشتر از این در مورد به طور فشرده بحث صورت گرفته، اما به دلیل کارآمدی این ساختار در روش های مشترک اندکی به آن پرداخته می شود. اداره وظیفه یی برای هر اجراآت تقسیم بندی سلسله مراتب جداگانه دارد. تقسیم بندی اداره بر اساس دیپارتمنت های عملیاتی، پایه و اساس تقسیم بندی وظایف است که به یکی از بخش های اجراآتی یا یک مهارت خاص اداره مرتبط اند. زنجیره دستوردهی عملکرد ها به مدیر اجرایی یا عملیاتی می رسد که به مدیر ارشد گزارش می دهند.

یکی از معایب درشت ساختار سلسله مراتب این است که مدیران به طور عموم فاقد تخصص های لازم هستند. بر علاوه یک مدیر نمی تواند در تمام زمینه ها تخصص لازم داشته باشد. در مودل صف، کارکنان متخصص اختیار کامل را برای اجرای توصیه های خود ندارد.

یک مدیر اداره وظیفه یی می تواند در بخش های دیگری غیر از زیردستان خود تصمیم گیری و دستور صادر نماید و این حق را دارد که کارکنان را به انجام یک کار خاص ملزم کند. از بهترین نمونه هایی که می توان برای چنین مدیرانی مثال زد،

اول

سال ۱۳۹۹

۲۶

مدیرانی هستند که در بخش های کنترل کیفیت، امنیت و روابط کارگران و کارفرمایان فعالیت می کنند.

در ضمن یکی از مهم ترین نقص های دیگر طراحی وظیفه یی این است که تخصص های فرعی و محدود، جای مهارت های اصلی مدیریت را می گیرد و مدیران عملیاتی آمادگی کافی را برای کسب جایگاه مدیران ارشد، حاصل کرده نمی توانند. واحدهای وظیفه یی بر محدوده فعالیت های خود تمرکز می کنند و کمتر در قبال وظایف کلی اداره، پاسخگو و مسؤول می باشند.

ساختار پروژه یی

این ساختار مؤقتی است که برای اجرای پروژه های خاص در زمان خاص تشکیل می شود و زمانی که اداره به اهداف خود دست پیدا کرد، ساختار پروژه منحل می شود.

متخصصان این بخش بر اساس مهارت ها و وظایف و تخصص های فنی انتخاب می شوند نه توانایی پلان سازی، تجربه و تصمیم گیری. ساختارهای پروژه یی در مواقع ذیل سودمند اند:

۱. زمانی که اهداف یک پروژه به روشنی بیان شده و زمان تکمیل آن تعیین شده باشد.

۲. هنگامی که یک پروژه خاص و منحصر به فرد بوده و جزء ای از وظایف روزمره اداره نباشد.

۳. وقتی که برای اجرای پروژه های مختلف، به مهارت ها و تخصص های خاص نیاز باشد و جهت رسیدن به اهداف کلی اداره هر کدام از این متخصصان با هم همکاری نمایند.

۴. پروژه مورد نظر مؤقتی بوده و به پروژه های دیگر بسط پیدا نکند.

ساختارهای پیشنهادی

برای طراحی ساختارهای اداری، ضرورت های ایجابی اداره در اولویت امر قرار دارد. به این معنی که بعد از دریافت داده ها و جمع آوری اطلاعات مقدماتی و نیازهای اساسی اداره، اهداف، پلان های استراتژیک و قوانین

مربوطه نوعیت ساختار اداری آن مطابق مدل های مطرح توسط مدیریت ارشد اداره با همکاری مسوولان منابع بشری، کارشناسان، مشاوران و ادارات ذیربط ترتیب می یابد.

در بحث ذیل شماری از ساختارهای پیشنهادی برای شرکت ها ارایه می گردند که می توان از آنها نظر به نیاز در ساختار اداری بهره برد.

ساختار ستاره یی

ساختار ستاره یی که برخی آن را ساختار خوشه یی هم می خوانند به ترکیبی از دو یا چند اداره درگیر در کسب و کار متفاوت می گویند که تحت یک ساختار اداری مادر فعالیت می کنند. این گونه ساختار دارای تشکیلات بزرگ و چند ملیتی است.

در این نوع اداره گروهی از افراد با هم کار می کنند تا مشکلات کسب و کار را برطرف کرده و فرایند جدیدی را تعریف و تدوین نمایند. بعد از این که کار شان انجام شد، از هم جدا می شوند.

اداره هایی با این ساختار شکل می گیرند که دایم مرکز خود را مهندسی مجدد و منسجم می نمایند. بدین وسیله سرمایه ها و ظرفیت های معنوی مهم اداره را حفظ می کنند.

این مدل چارچوبی برای تفکر کلی در باره پنج عنصر کلیدی اداره فراهم می کند. هر عنصر یک جزء کلیدی اداره را نشان می دهد. زمانی که همه این عناصر با هم همسو شوند، اداره به اثربخش ترین وضعیت خود دست می یابد. این عناصر یا متغیرها عبارت اند از:

۱. ساختار تشکیلاتی.

۲. قوانین، مقرر ها، طرز العمل ها و پروسیجرهای اداری.

۳. مزد و امتیازات.

۴. مدیران و کارکنان.

۵. استراتژی.

ساختار تار عنکبوتی

اداره های تار عنکبوتی توجه تخصصی بر مناطق چندگانه جغرافیایی داشته و با استفاده از تجارب خدمات رسانی اداره

های دیگر، بهترین بهره را از دانش و اطلاعات منابع خارج اداره، به دست می آورند.

این ساختار اداری خطر سرمایه گذاری را کاهش بخشیده، خلاقیت و نوآوری افراد را بالا برده و احتمال اختراعات را افزایش می دهد. شرط اولیه ایجاد و گسترش این نوع مناسبات در آن است که باید اهداف و تعهدات جنبه مشترک و یکنواخت پیدا کنند تا بدین وسیله سازگاری واحدها افزایش یافته و روحیه تفاهم بیشتر در اداره ایجاد گردد.

ساختار پارتی

برخی این ساختار را به عناوین دیگری مثل اداره های سه وجهی بیان کرده اند. اداره پارتی فعالیت های غیر استراتژیک را در زنجیره ارزش ها مشخص و آنها را به واحدهای خارجی محول می کند. با این شیوه، مصارف اداره کاهش می یابد و نیروی مدیریت صرف فعالیت های اصلی می شود.

اداره پارتی به مدیریت قدرت می دهد تا توان خود را بر زمینه های اساسی متمرکز کند، زیرا این اداره دارای مزیت های رقابتی است و از امور جزئی و کم اهمیت دوری میگزیند.

ساختار مجازی

اداره مجازی عبارت از یک شبکه مؤقت است که جهت افزایش کارایی و رسیدن به اهداف مورد نظر تمام واحد های آن با یکدیگر به همکاری نزدیک می پردازند. بارزترین شاخصه این نوع اداره وجود انعطاف پذیری در آن است.

تمام شرکاء در این گونه اداره دارای امتیازات برابر بوده و شامل عرضه کنندگان، مشتریان و رقباء می باشند. شرکاء در این اداره ها با سرعت با همدیگر همکاری و ارتباط برقرار می کنند تا از فرصت ها استفاده بیشتر و بهتر نمایند.

هر یک از شرکاء در یک دایره مشترک کاری تلاش می ورزند تا شایستگی های بیشتری از

اول

۱۳۹۹

۲۷

خود تبارز داده و عملکرد احسن تری را نسبت به دیگری داشته باشند.

ساختار تخیلی

اداره تخیلی سیستمی است که در آنجا منابع و فرایندهای ایجاد شده در خارج از محدوده مرز قانونی اداره می باشد. ویژگی اداره تخیلی عبارت است از:

۱. بزرگتر از آن است که در چارت تشکیلات اداره نمایان شود.

۲. پرمایه تر از آن است که ترازنامه آن نشان داده شود.

۳. اداره ایست که همراه با مشتری ایجاد ارزش کرده و با مشتریان به عنوان اعضای اداره رفتار می کند.

۴. افرادی که در این گونه اداره استخدام می شوند، کمتر از افرادی اند که در آن دخیل اند.

ساختارهای عمودی

نظامی است که فعالیت های فردی و گروهی را در جهت دستیابی به اهداف و نیازهای اداره هدایت می کند. اساسی ترین نوع این ساختار در اداره صف وجود دارد که هر فرد فقط به یک رئیس گزارش میدهد و همه رئیس شان را میشناسند. اختیارات و مسوولیت هابه طور دقیق تقسیم شده است. این گونه سازماندهی برای اداره های کوچک مناسب است، زیرا تخصص گرایی عامل مهمی در موقعیت آنها به حساب نمی آید.

رئیس اداره نسبت به تمام جنبه های کار، آگاهی کامل داشته و همه تصمیم گیری ها را اتخاذ و عملکرد کارکنان را کنترل می کند. وظایف را کارکنان انجام می دهند و اجراآت هریک از آنها به طور مستقیم بر جریان کار تأثیر می گذارد.

این افراد گروه های وظیفه ای را تشکیل می دهند که تقسیم بندی آنها بر اساس نوع تخصص است. در این طرح ممکن است به اعضاء متخصص اداره نیز اختیاراتی داده شود.

این مودل رایج ترین مورد استفاده در شرکت هاست. در وضعیتی که تکنولوژی با ثبات

تر، تغییرات قابل پیش بینی و رقابت محدود باشد، مودل مذکور برای کسب و کار آن دوره مناسب و جوابگو است.

اما این نوع اداره ها نمی توانند به خوبی پاسخگوی دگرگونی نیازهای انقلاب تکنولوژیکی و عصر صنعت باشند.

امروز ساختارهای عمودی در اکثر اداره ها، آرام آرام جای شان را به ساختارهای افقی رها می کنند. طوری که موارد ذیل برجسته ترین مشکلات اداره های عمودی را به گونه فشرده بیان کرده و مطلب فوق را تایید می نماید:

۱. در ساختارهای عمودی، مدیریت چند لایه، تبادل مفکوره ها و انجام اقدامات تازه را مشکل می سازد. مفکوره هایی که در بالا یا پایین اداره شکل می گیرند، قبل از این که به انتهای دیگر اداره برسند، باید از چندین لایه بگذرند.
۲. ممکن است که مفکوره های جدید و اقدامات تازه در میان لایه های متفاوت اداره گم شده و یا با مقاومت مواجه شوند. وجود لایه های چندگانه مدیریتی افزون بر تأخیر در روند ارتباطات، باعث افزایش زمینه حذف مفکوره های بکر نیز شده می تواند.

۳. در این گونه ساختار واحدهای متخصص وظیفه یی در یک جا جمع شده و پیرامون رشته خاص خود، خط مرزی ترسیم می کنند و گاهی وفاداری آنها نسبت به رشته خودشان بیشتر از وفاداری به اداره است.

۴. واکنش کند لایه های گوناگون در مقابل تغییرات و ابداعات و پر هزینه بودن لایه های چندگانه از جانب دیگر، یکی از چالش های عمده این گونه ساختار است.

۵. رقابت در دنیای امروزی که عرضه نوآوری های جدید و واکنش سریع به تحولات بازار را می طلبد، با اداره های عمودی به خوبی انجام نمی شود. این امر باعث شده که شرکت های پیشرفته چنین ساختاری را کنار بگذارند.

ساختارهای افقی

با توجه به دستاوردهای حاصله از پیشرفت های روزافزون تکنولوژی، موج

تفکرات جدید خواهان تغییر ساختارهای عمودی و سنتی به ساختار های افقی اند. این امر از طریق حذف مرزها میان هر یک از بخش ها، وظایف و از بین بردن برخی از سلسله مراتب اداری ممکن می گردد.

در اشکال نوظهور ساختارهای جدید، کارها به وسیله تیم های چند رشته ای صورت می گیرد که دور یک فرآیند محوری سازماندهی می شوند.

مهم ترین ویژگی شرکت های افقی قرار آتی است:

۱. به جای وظایف مرکزی، به روی وظایف اجرایی و پروسیجرهای مختلف اداری تمرکز دارد.

۲. به عوض افراد متخصص که در بخش های تخصصی اداره کار می کنند، از تیم های چند وظیفه یی استفاده به عمل می آورد.

۳. اداره تخت و پکیارچه است.

۴. در مقایسه با اداره های سنتی، لایه های مدیریتی کمتری دارد.

۵. به توان و ظرفیت کارکنان می افزاید.
۶. به مسوول برنامه ها و تیم های مربوطه، اختیارات لازم داده می شود تا پروژه ها را با سرعت بیشتری به پیش ببرند.

فهرست منابع

۱. اچ. هال، ریچارد (مؤلف) ۱۹۹۶، سازمان، ساختار، ره آورد و فرایندها، علی پارسایان و سید محمد اعرابی (مترجمان)، تهران، ۱۳۹۶.
۲. استیفن پیرابینز (مؤلف)، مدیریت رفتار سازمانی و طراحی ساختار سازمانی، ج ۳ انتشارات موسسه مطالعات و پژوهش های بازرگانی، سید محمد اعرابی و علی پارسایان (مترجمان)، تهران ۱۳۷۴.
۳. الوانی، سازمان مجازی، مدیریت دولتی، فصلنامه عملی- کاربردی، شماره ۴۱ و ۴۲، تهران، ۱۳۷۷.
۴. ایکاف، راسل (مؤلف) ۱۹۹۹، بازآفرینی سازمان، طراحی سازمان برای سده بیست و یکم، تقی ناصر شریفی و همکاران (مترجمان)، تهران ۱۳۸۶.
۵. حسن پور، اکبر، ساختارهای جدید سازمانی، مجله شماره ۱۳۷، تهران، ۱۳۸۴.
۶. ریچارد اسکات (مؤلف)، سازمان ها، سیستم های حقوقی، حقیقی و باز، ترجمه دکتر محمدرضا بهرنکی، تهران، ۱۳۷۳.
۷. زمردیان، اصغر، مدیریت تحول، استراتژی ها، کاربرد و الگوهای نوین، تهران، ۱۳۷۳.
۸. مجموعه مقاله های سمینار جامعه شناسی، جلد اول، انتشارات سمت، تهران، ۱۳۷۳.

اول

۳۱ سال ۱۳۹۹

۲۸

قيام الليل

محمد همايون رائف

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على سيد الانبياء والمرسلين و على آله و اهل بيته و صحابته اجمعين و بعد.

دشې پاسيدل (د تهجد لمانځه لپاره) دا د هغه مؤمن او مسلمان له خواصو څخه دي څوك چې د الله رب العزت څخه ويره لري او جنت ته د دخول طمع لري او د آخرت د ورځې په حساب او كتاب ايمان لري او د لايزال خدای ﷻ رحمت ته هيلمند وي. پاك خدای عزوجل فرمايلي دي:

﴿أَمَّنْ هُوَ قَنِتٌ ءَانَاءَ اللَّيْلِ سَاجِدًا وَقَائِمًا يَحْذَرُ الْآخِرَةَ وَيَرْجُوا رَحْمَةَ رَبِّهِ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ﴾ الزمر:

ژباړه: (هغه څوك چې دشې په وختونو كې ولاړدى د الله عبادت كوي سجده كوونكى وي د آخرت له عذاب نه ويريرى او د خپل رب نه دهغه د رحمت غوښتونكى وي و وايه برابردي هغه كسان چې پوهيرې له هغو سره چې نه پوهيرې).

هغه څوك چې د الله له ويرې د شې پاڅيرى او د هغه د رضا لپاره يې خپل

تندى پر ځمكه ايښى وي آخرت ورته ياديرې او يوازى د الله د رحمت غوښتنه كوي دا كس د هغه چا سره برابردي چې كمراه وي دا دواړه ډلى هيڅ كله هم سره ندى برابرى ځكه چې يوه ډله الله سبحانه و تعالى ته تمامه شپه په عذراو زاريو لكيا ده له ده څخه ويريرى د ده څخه د جنت د داخليدو غوښتنه كوي د رحمت په هيله يې ده او دا بله ډله چې ده د دنيا په عيش او عشرت كې ډوپه ده اخروى چارې ترې پاتې دي د دنيا لډايندو دومره ذليل كړى چې دخپل مسلمان ورور د احوال نه خبرنلرى او يواځينى هيله يې د دنيا حب دي خو بيا دا بله ډله چې ده د الله سبحانه و تعالى د مخلصو بنده گانو له جملې څخه ده ځكه چې د الله د مخلصو بنده گانو يو له صفاتو څخه دا دي چې شپه په وينښه تېروى لكه چې الله متعال فرمايي:

﴿وَالَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَامًا﴾ الفرقان: ٦٤

ژباړه: (او هغه كسان چې دخپل رب لپاره شپه په سجده او ولاړه تېروى)

څوك چې د الله د رضا په خاطر په شپه كې ولاړوي دهغه چا سره كله هم ندى برابر چې پرنيمه ورځ كې را پاڅيرې لمونځ نه كوي او سترگى موبښى د الله نه نه ويريرى نو دا دواړه ډلى هيڅ كله هم ندى برابرى ځكه چې د الله مخلص بنده گان چې د الله نه ويره لري الله رب العزت د دوى هر راز مدد كوونكى دي پاك خدای عزوجل فرمايي:

﴿وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ﴾ الطلاق: ٢-٣

ژباړه: (او هغه څوك چې ويريرى له الله نه نو الله به جوړه كړي د ده لپاره د خلاصون لار او رزق به وركړي ده ته له هغه ځاى نه چې ته به گمان هم

متقى او پرهيزگاروي الله جل

شأنه دده لپاره داسې د

خلاصون او پراختيا لارې جوړوى چې دده په فكر او سوچ كې به هم

نوي وايي چې دحضرت عوف بن

مالك اشجعى زوى كفارو نيولى

وو او دخان سره يې بندي ساتلى

وو، دده پلار به حضرت نبی اکرم ﷺ ته راغلو او دخپلو کړاوونو او مصیبتونو شکایت به یې ورته کړلو او دزوی حال به یې پوښتلو پیغمبر ﷺ به ده ته د صبر تلقین کولو او ورته ویل به یې چې الله به د ده د نجات لار پیدا کړي هماغه وو چې زوی یې د بند څخه و تښتیده او په لار کې د کفارو رمه وه هغه یې هم د ځان سره راوستله نو دا دتقوا او پرهیزګارۍ ثمره ده چې الله رب العزت یې خپلو نیکو بنده ګانو ته په بدله کې ورکوي په یوه حدیث کې راغلی دي:

عن ابی امامة الباهلی رضی الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: (عليكم بقيام الليل فانه داب الصالحين قبلکم و هو قربه لکم الی ربکم و مکفراً للسیّات و منهاه عن الاثم) «۱»

له ابی امامه باهلی ﷺ څخه روایت دي وایی رسول الله و فرمایل: (پرتاسو د شېې لمونځ کول لازم دي ځکه د شېې تهجد کول ستاسو څخه د مخکنیو نیکانو عادت وو دا لمونځ الله ته د نژدیوالی سبب دي او ګناهونه له منځه وړي او کوونکې یې له ګناهونو څخه ژغوری).

نو څوک که غواړي چې ګناه ورځنی ونه ځي شي هغه کس دي د شېې جگ شي تهجد لمونځ د وکړي دا یوه له هغو وسیلو څخه ده چې انسان له ګناه څخه ساتی او بل دا چې د شېې پاڅیدل (دتهجد لپاره) د مسلمان څخه شکر ایستونکی بنده جوړوی په یو بل حدیث کې چې ام المؤمنین عایشه رضی الله

هغه څوک چې د الله له ویرې د شېې پاڅیرې او د هغه د رضا لپاره یې خپل تندي پر ځمکه ایښی وي اخرت ورته یادیري او یوازی د الله د رحمت غوښتنه کوي دا کس د هغه چا سره برابر دي چې ګمراه وي دا دواړه ډلی هیڅ کله هم سره ندی برابری ځکه چې یوه ډله الله سبحانه و تعالی ته تمامه شپه په عذر او زاریو لګیا ده له ده څخه ویریري د ده څخه د جنت د داخلیدو غوښتنه کوي د رحمت په هیله یې ده

روایت کړي فرمایي: لخوا د خلکو پر لمنځ کې با عزته او د

(كان صلى الله عليه وسلم يقوم من الليل حتى تتفطر قدماه، فقلت له: لم تصنع هذا يا رسول الله وقد غفر لك ما تقدم من ذنبك و ما تأخر قال) (افلا أحب ان اكون عبداً شكوراً) «۲»

عن ابی هريره رضی الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم (افضل الصلاة بعالفريضة صلاة الليل) «۴»

ژباړه: (ام المؤمنین وایي رسول الله د شېې (د تهجد لپاره) پورته کیده أن تردی چې د ډیر تهجد له وجهی به یې پښی وپرسیدی، نو ما ورته وویل: ای د الله رسوله ولی داسې کوی حال دا چې الله ستا تیری شوي او راتلونکی سهوی او ښوییدنی درته ښلی دي. وېي فرمایل: آیا ددي لیوال ونه او سم چې د الله شکر گزار بنده جوړ شم).

ژباړه: (ای محمده ﷺ د مؤمن شرف چې هغه د شېې د تهجد لمانځه لپاره پاڅیدل دي) هر هغه څوک چې د شېې تهجد کوی الله سبحانه و تعالی ته زاری کوي د ورځی

ژباړه: (ای محمده ﷺ د مؤمن شرف چې هغه د شېې د تهجد لمانځه لپاره پاڅیدل دي) هر هغه څوک چې د شېې تهجد کوی الله سبحانه و تعالی ته زاری کوي د ورځی

- موخډونه:
- ۱- رواه الحاكم
 - ۲- رواه البخاری و مسلم
 - ۳- رواه البخاری
 - ۴- رواه مسلم

متوسل شدن

به برخی خرافات، ابزار و وسایل غیر شرعی غرض حفظ صحت و سلامتی

قسمت اول

دکتر عبد الباری حمیدی

مقدمه

الحمد لله رب العالمین، والصلاة والسلام علی أشرف الأنبیاء والمرسلین، نبینا و رسولنا محمد و علی آله و صحبه أجمعین، و بعد:

فلاح و رستگاری، سلامت جسمی و روانی از جمله نعمت های بزرگ و خدا دادی اند که هر انسان عاقل و هشیار همیشه سعی مینماید تا در ضمن بر خور دار بودن از سایر نعمت ها از این دو نعمت بزرگ نیز بر خوردار باشد. روی همین علت تعداد زیادی از انسانها چه در گذشته و چه امروز به غرض حفظ صحت و سلامتی و دفع هرنوع خطر و مرض موجود و یا احتمالی و بر اساس جهل و عدم آگاهی از احکام شرع، به برخی ابزار و وسایل غیر شرعی از جمله آویزان نمودن تارها و حلقه های مخصوص، بستن مهره ها و دانه ها و برخی کارهای خرافی دیگر متوسل میگردند که نه تنها هیچ نوع مرض و خطری را دفع نمی نماید بلکه اضرار و مفسد زیادی را نیز در قبال دارد که بزرگترین و خطرناکترین آنها همانا ضعف و یا نابودی ایمان و عقیده و بالآخره محرومیت از فلاح و رستگاری است.

از آنجائیکه دین مقدس اسلام که یک دین کامل و ضامن سعادت انسان در دنیا و آخرت است همواره به غرض

تکمیل و تحکیم اساسات دینی و اعتقادی پیروانش، مسلمانان را از روی آوردن به هرنوع شرک و خرافات و داشتن تعلق و پیوند های ما فوق الاسباب با بندگان و سایر مخلوقات باز داشته و به غرض تکمیل و تنویر عقول و افکار شان، روی آوردن به هرنوع خرافه و افسانه را حرام قرار داده و برای انجام دادن چنین اعمال و کارها توصیه نموده است که سبب محفوظ ماندن عقیده و ایمان، رشد و شگوفایی عقل و فکر، تزکیه و پاکی نفسها، سلامت ماندن روح و روان، اطمینان قلب و اذهان، و بالآخره سبب صلاح و بهبودی امور دینی و دنیوی شان میگردد.

باتوجه به حقیقت فوق یکی از خرافه ها و بینش های پوچ و نادرستی که با دین پاک و راستین الهی، عقل صحیح و سالم در تضاد قرار دارد همین وابستگی های باطل و تعلقات دروغینی است که از آن بنام " فال بینی ها و سفسته گویی های دروغ، تعویذ و تومار مخالف شرع، حلقه ها و تارهای ضد افسون و شگون، مهره چشم، خر مهره ها... و غیره که از آنها در احادیث به تائم و توله تعبیر شده است " یاد می کنند که متأسفانه تعداد زیادی از مسلمانان غافل و خوش باور تا هنوز - با وصف اینکه دین اسلام علیه آنها مبارزه نموده، ضررها و مفسد بزرگ آنها را بیان

داشته است - گرویده و دلباخته آن خرافات و افسانه ها می باشند، و انواع مختلف این تارها و دانه ها، پارچه ها و تکه های مختلف را در دست و بازوی خویش، و گاهی هم در پیش رو یا عقب موتر ها و خانه ها، نصب و آویزان می کنند.

اینک با توجه به اضرار و مفسد روی آوردن به خرافات نام برده، میخواهم در قدم اول حرمت بستن و آویزان نمودن هر نوع تار ها و حلقه ها، تکه ها و پارچه ها و یا آویزان نمودن شمشیر و سلاح و هر نوع وسایل دیگر را بر در و دیوار مزار ها و زیارت ها، شاخها و تنه های درختان به عنوان تبرک و کسب خیر و غیره تذکر داده، سپس اضرار و مفسد آنها را در پرتو احادیث نبوی مورد بررسی قرار دهم.

دلایل حرمت بستن و آویزان

نمودن تارها و حلقه ها و وجوب قطع آنها:

دین مبین اسلام به هدف

حفظ و سلامتی عقیده و اندیشه (اول)

مسلمانان و تحکیم روابط ایشان با خداوند، همواره بر توکل و اعتماد بر خداوند تاکید نموده، و همواره توصیه نموده است تا هنگام احساس خطر از چیزی و یا نگران شدن در مورد چیزی،

تنها به ذات واحد و یکتا، پروردگار قادر و توانا رجوع و التجا نموده، خالصانه و مخلصانه به ذات وی روی آورند، چنانچه الله متعال خطاب به پیامبرش فرموده است: ﴿وَإِنْ يَمْسَسْكَ اللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ وَإِنْ يُرِدْكَ بِخَيْرٍ فَلَا رَادَّ لِفَضْلِهِ يُصِيبُ بِهِ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَهُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ﴾ ^{۱۰۷} بونس: ۱۰۷

"و اگر خداوند (برای امتحان یا کیفر گناه) زبانی به تو رساند، هیچکس جز او آن را بر طرف نمی سازد، و اگر اراده خیری برای تو کند هیچکس مانع فضل او نخواهد شد، آن را به هر کس از بندگانش بخواهد می رساند و او غفور و رحیم است."

و پیامبر ﷺ نیز در خطاب به پسر کاکایش عبد الله بن عباس رضی الله عنه در ضمن یک توصیه بسیار مهم و جامع فرمودند: «إِذَا سَأَلْتَ فَاسْأَلِ اللَّهَ، وَإِذَا اسْتَعَنْتَ فَاسْتَعِنْ بِاللَّهِ» ^(۱)

"اگر چیزی می خواهی از خدا بخواه، و اگر یاری می جویی از خدا بجو."

پس با در نظر داشت آیت و حدیث فوق پناه بردن و روی آوردن به هرگونه حلقه های فلزی و معدنی و یا بستن چهل بندها و بازو بندها که مشابهت به اهل هنود دارد، هم چنان فال دیدن و خرافه گویی از آینده و گذشته افراد، آویزان نمودن مهره ها و

خر مهره ها، در خانه و موتر و یا در دست و بازو، با بینش و عقیده توحیدی در تضاد کامل قرار داشته و شرعاً حرام پنداشته میشود؛ زیرا خداوند متعال آنها را برای دور کردن بیماری بعد از وقوعش و یا وقایع از بیماری قبل از وقوعش، وضع و معرفی ننموده است. و دلایل حرمت اعمال و خرافات ذکر شده

اول

۱۳۹۹

۳۲

امور ذیل اند:

۱ - تضاد روی آوردن به این خرافات با آیات قرآنی:

دلیل اول حرمت روی آوردن به اینگونه خرافات همانا تضاد آنها با آیات صریح قرآنی است، طوریکه الله متعال در آیات متعدد قرآنی بر طرف کننده هر نوع ضرر و زیان، دور کننده هر نوع رنج و مشقت، و بر آورده سازنده هر نوع خواست و حاجت، تنها ذات خودش را معرفی نموده فرموده است: ﴿وَإِنْ يَمْسَسْكَ اللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ وَإِنْ يَمْسَسْكَ بِخَيْرٍ فَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ ^{۱۰۷} الأنعام: ۱۷

"اگر خداوند زبانی به تو برساند هیچکس جز او نمی تواند آن را برطرف سازد و اگر خیری به تو رساند او بر همه چیز توانا است."

و نیز فرموده است: ﴿وَإِنْ يَمْسَسْكَ اللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ وَإِنْ يُرِدْكَ بِخَيْرٍ فَلَا رَادَّ لِفَضْلِهِ يُصِيبُ بِهِ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَهُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ﴾ ^{۱۰۷} بونس: ۱۰۷

"و اگر خداوند (برای امتحان یا به غرض رفع درجات) زبانی به تو رساند، هیچکس جز او آن را بر طرف نمی سازد، و اگر اراده خیری برای تو کند هیچکس مانع فضل او نخواهد شد، آن را به هر کس از بندگانش بخواهد می رساند و او غفور و رحیم است."

و نیز فرموده است: ﴿وَمَا يَكُمُ مِنْ يَوْمٍ فَمَنْ اللَّهُ تَرَأَوْا إِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فَإِلَيْهِ تَجْتَرُونَ﴾ ^{النحل:}

"آنچه از نعمتها دارید همه از طرف خداست، سپس هنگامی که ناراحتیها به شما می رسد او را می خوانید."

آیات مبارکه فوق صراحت دارد بر اینکه هر نوع ضرر و زیان را تنها الله متعال بر طرف می سازد، و تنها الله متعال ذاتی است که به غرض کسب و استحصال هر نوع خیر و برکت و دفع هر نوع ضرر به وی باید رجوع کرد، و چون الله متعال قادر و توانا بر هر چیز است لذا با سبب و یا بدون سبب، هر مشکل را بر طرف و هر

حاجت را بر آورده می سازد.

۲ - امر به قطع و بردیدن هر نوع تار و حلقه های مخصوص:

دلیل دوم برای حرمت بستن و آویزان نمودن تارها و حلقه ها همانا امر و توصیه پیامبر ﷺ به قطع و بردیدن آن تارها و حلقه های است که برخی ها در گذشته از ترس نظر بد و یا کدام مرض و دفع مشکل دیگر، در دست و بازوی خویش و یا گردنهای حیوانات آویزان می نمودند، چنانچه در حدیث عمران بن حصین رضی الله عنه آمده است که میگوید: «رَأَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلًا فِي يَدِهِ حَلَقَةٌ مِنْ صُفْرِ، فَقَالَ: "وَيْحَكَ مَا هَذَا؟" قَالَ: "مِنَ الْوَاهِنَةِ" (۱). فَقَالَ: "انزِعْهَا، فَإِنَّهَا لَا تَزِيدُكَ إِلَّا وَهْنًا، فَإِنَّكَ لَوْ مِتَّ وَهِيَ عَلَيْكَ، مَا أَفْلَحْتَ أَبَدًا» ^(۳)

"پیامبر ﷺ در دست و با زوی مردی حلقه ای را دید و فرمود: وای بر تو این چیست؟ آن مرد گفت (مِنَ الْوَاهِنَةِ) بخاطر دور کردن (فُلْنَج) ضعف و سستی است. پیامبر ﷺ فرمودند: آگاه باش که این زیاد نمی کند برای تو مگر ضعف و سستی را، دور بانداز آنرا؛ زیرا اگر تو بمیری و این در بازوی تو باشد هرگز رستگار نخواهی شد."

شیخ ابن عثیمین رحمه الله در تفسیر «لا تَزِيدُكَ إِلَّا وَهْنًا» میگوید: منظور از ضعف و سستی که در اثر آویزان نمودن اینگونه تارها بر آویزان کننده عارض میگردد، ضعف روحی و روانی است نه ضعف جسمی، اما ضعف جسمی را نیز نمیتوان رد کرد؛ زیرا زمانیکه تعلق و ارتباط انسان با اینگونه تارها و حلقه ها قائم گردد، نفس و روح انسان ضعیف گردیده و بر همین اسباب اعتماد نموده و برعکس اعتمادش بر خداوند ضعیف میگردد که در نتیجه گاهی یک انسان صحت مند و تندرستی خود را مریض تصور نموده بالاخره مریض می شود، لذا دیده

میشود که سبب اصلی مبتلا شدن بیکتعداد اشخاص و افراد به امراض روانی همانا ضعف و ناتوانی نفسی آنها است که خود را مریض گمان می کنند، و همین و هم و گمان بعد از مدتی با مرور زمان به حقیقت تبدیل می شود. (۴)

در یک حدیث دیگر از ابو بشیر انصاری رضی الله عنه روایت شده که گفته است: **أَنَّه كَانَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - فِي بَعْضِ أَسْفَارِهِ وَالنَّاسُ فِي مَبِيتِهِمْ، فَأَرْسَلَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - رَسُولًا أَنْ لَا يَبْقَيْنَ فِي رَقَبَةٍ بَعِيرٍ قِلَادَةً مِنْ وَتَرٍ أَوْ قِلَادَةً إِلَّا قُطِعَتْ** (۵)

" ابو بشیر در یکی از سفرها، همراه رسول خدا بود و هنگام شب که مردم در حال استراحت بودند، رسول الله شخصی را فرستاد تا اعلام کند که هیچ قلاده ای در گردن شتری باقی نماند مگر اینکه قطع شود.

امام مسلم در صحیحش سبب آویزان نمودن چنین قلاده ها را از امام مالک روایت نموده که گفته است: **« أَرَى ذَلِكَ مِنَ الْعَيْنِ »**. یعنی به باور من این عمل ایشان به غرض حفاظت از نظر بد بوده است.

وجه استدلال از دو حدیث فوق بر حرمت بستن و آویزان نمودن تارها و حلقه ها این است که در آنها به قطع نمودن تارهای مخصوصی که در دستان و بازو ها و یا گردنهای شتران انداخته شده باشد، امر شده است؛ زیرا عادت عرب در جاهلیت این بود که آنها تارهای مخصوصی را در گردنهای مواشی و حیوانات خویش به غرض دفع نظر بد، حفاظت بدن و حیوانات، نگهبانی خانه ها و یا دکانها آویزان می کردند، و گاهی هم در آن تارها برخی دانه ها و مهره ها را نیز می انداختند. و این نوعی از انواع تائم به شمار میرود، و دلیل وجوب

قطع اینگونه تارها و تائم این است که این عمل بیانگر این باور است که گویا آویزان کننده، عقیده دفع ضرر و یا کسب نفع را در آن تارها و مهره ها نموده است، و اینگونه باور ها در بر گردانیدن اراده الهی هیچ تاثیری نداشته بلکه یک باور کاملاً شرکی به شمار میرود که این خود دلیل دیگری بر حرمت اینگونه اعمال می باشد که توضیح آن در نقطه بعدی خواهد آمد؛ لذا حافظ ابن حجر عسقلانی در مورد سبب قطع نمودن اینگونه تارها گفته است: (انهم كانوا يقلدون الإبل أوتار القسي لئلا تصيبها العين بزعمهم، فأمروا بقطعها إعلالاً بأن الأوتار لا ترد من أمر الله شيئاً) (۶)

یعنی مردم زمان جاهلیت در گردنهای شتران تارهای کمان را به غرض جلوگیری از نظر بد آویزان می کردند؛ لذا توسط پیامبر صلی الله علیه و آله به قطع آن تارها مامور شدند، و توسط این عمل به ایشان تفهیم گردید که اینگونه تارها در رد حکم و فیصله خداوند هیچ تاثیری ندارند.

پس از حکم پیامبر صلی الله علیه و آله به قطع نمودن تارها و حلقه های که در گردنهای شتران به غرض دفع نظر بد و غیره آویزان کرده می شود و نیز از توضیحات ارایه شده در مورد سبب قطع آنها دانسته شد که اینگونه اعمال حرام و ناجائز بوده و بخشی از خرافات و اعمال جاهلیت به شمار میروند.

۳- شرک بودن اعمال فوق:

دلیل سوم بر حرمت بستن و آویزان نمودن اینگونه تارها احادیث متعددی است که در آن ها اینگونه اعمال را شرک خوانده شده است، و بدون شک شرک با تمام انواع و اشکال آن چه اکبر باشد یا اصغر، خفی باشد یا جلی، یک عمل حرام و نامشروع است، چنانچه در مسند امام احمد بن حنبل از عقبه بن عامر رضی الله عنه روایت شده که گفته است: **« أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَقْبَلَ إِلَيْهِ رَهْطٌ، فَبَايَعَتْ تِسْعَةً وَأَمْسَكَ عَنْ وَاحِدٍ، فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، بَايَعْتَ تِسْعَةً وَتَرَكْتَ هَذَا؟ قَالَ: " إِنْ عَلَيْهِ تَمِيمَةٌ " فَأَدْخَلَ يَدَهُ فَقَطَعَهَا، فَبَايَعَهُ، وَ**

قَالَ: " مَنْ عَلَّقَ تَمِيمَةً فَقَدْ أَشْرَكَ " (۷)

یعنی جمعی از مردم نزد پیامبر صلی الله علیه و آله آمدند، پیامبر صلی الله علیه و آله با نه (۹) تن ایشان بیعت نمودند اما از بیعت با یکی از آنها ابا ورزیدند. ایشان سوال نموده گفتند: ای رسول الله! علت چیست که با نه تن بیعت نمودید و از بیعت نمودن با یکی ابا ورزیدید؟ پیامبر صلی الله علیه و آله در جواب فرمودند: بر بدن این یکی تیمه بود. آن شخص دستش را داخل نموده آن تیمه را قطع کرد. همان بود که پیامبر صلی الله علیه و آله با وی بیعت نمود و فرمود: کسی که در طلب خیر و دفع ضرر به تیمه (حرز و طلسمی) دل بندد او با خداوند شرک آورده است.

هم چنان در روایت عبد الله بن مسعود رضی الله عنه آمده است که پیامبر صلی الله علیه و آله فرمودند: **« إِنْ الرِّقَى وَالتَّمَائِمُ وَالتَّوَلُّةُ شُرْكٌ »**. (۸)

یعنی: رُقِیَّه [دَمَّ وَدَعَا هَايَ جَاهِلِي] تَمَائِم و تَوَلَّه [تَمَار دَلْگرمی و محبت] شرک است.

در توضیح کلمه «تائم» آمده است: تائم که جمع تیمه است عبارت از دانه ها و مهره های گوناگون اند که از آنها تسبیح یا گردن بند سازند، دانه هایی که در سیم به رشته درآورند، نگین هایی از سنگهای قیمتی مانند الماس و یاقوت «خَزَرُ الظَّهْرِ»: مهره های کمر (۹)

و «تَوَلَّه» که در حدیث آمده عبارت است از اعمال ساحرانه ای که برای به وجود آمدن محبت بین زوجین صورت می پذیرد.

دلیل دیگر بر شرک بودن عمل فوق فرموده عبدالله بن مسعود رضی الله عنه است که او روزی در گردن همسرش زینب نخی را مشاهده کرد، پرسید: این چیست؟ همسرش گفت: نخ

(اول)

شهر سال ۱۴۰۹

۳۳

رقی) که مردم آنرا تبرک میدانند ولی در واقع آن طلسم) است که مرا از تب... نگه می دارد، عبدالله بن مسعود رضی الله عنه آن را گرفته و قطع کرد و گفت: خانواده عبدالله نیازی به شرک ندارد. از رسول خدا شنیدم که می گفت: دعا و طلسم و افسون شرک هستند، همسرش گفت: چشمانم پرش داشت و من به فلان یهودی مراجعه کردم وقتی برایم دعا نوشت آرام گرفتم. عبدالله گفت: این عمل شیطان است که وقتی دعا نوشته شود از آن دست برداشته چنانکه رسول خدا فرموده در این گونه موارد کافی است بگویی: «أذهب البأس رب الناس، وأشف أنت الشافي لا شفاء إلا شفاؤك شفاء لا يغادر سقماً». ای پروردگار مردم! بدی را برادر و شفا بده، تو شفا دهنده ای، شفایی غیر از شفاي تو وجود ندارد، شفیی (شفا دهنده ای) که مریض را ترک نمی کند.

غیر از عبد الله بن مسعود اصحاب دیگر نیز به غرض انکار منکر به قطع و بریدن چنین تارها پرداخته و آن ها را نوعی از شرک پنداشتند، چنانچه از حذیفه بن یمان رضی الله عنه روایت شده است که نزد مریضی به غرض عیادت و بیمار پرسی داخل شد و طبق عادت مردم دستش را بر بازویش گذاشت تا بپرسد که چه تکلیف دارد و کجایش دردمند است، ناگهان دستش بر تازی که در بازویش بود اصابت کرد، حذیفه از وی در مورد سبب بستن آن تار جويا شد، او گفت که به غرض دفع تب این کار را انجام داده است، حذیفه فوراً آن تار را قطع کرد و این آیت را که دلیل شرک بودن چنین اعمال است، تلاوت نمود: وَمَا يُؤْمِنُ أَكْثَرُهُمْ بِاللَّهِ إِلَّا وَهُمْ مُشْرِكُونَ یوسف: ۱۰۶

اول

۳۴

و در برخی روایات آمده است که حذیفه رضی الله عنه برایش گفت: اگر بر چنین حالت وفات میکردی؛ من نماز جنازه ات را نمی خواندم ^(۱۰)

و از سعید بن جبیر رضی الله عنه در مورد فضیلت قطع اینگونه تارها و طلسم ها روایت شده که گفته است: «من قطع تيممة من انسان كان كعدل رقية»

"براستی کسی که افسونی را از کسی جدا کند مانند این است که گردنش را از بند آزاد کند."

۴- کثرت اضرار و مفساد اعمال فوق:

دلیل چهارم حرمت آویزان نمودن چنین تارها و حلقه ها، کثرت اضرار و مفساد آنها است که نمونه های بارز آن در مطلب بعدی خواهد آمد.

۵- تضاد اعمال فوق با عقیده توکل:

دلیل دیگر بر حرمت اعمال فوق این است که اینگونه اعمال با عقیده توکل و اعتماد بر الله که یکی از مهمترین وسایل تقرب به الله متعال است در تضاد قرار دارد؛ زیرا توکل عبارت است از اعتماد کامل بر الله با بکار بردن اسباب جلب کننده خیر و دفع کننده شر، و این تارها و حلقه ها نه اسباب شرعی اند و نه هم طبیعی، پس روی آوردن به اشیای موهوم و خیالی با عقیده توکل هیچگونه سازگاری ندارد.

پس از دلائل فوق حقایق ذیل واضح میگردد:

۱- بستن و آویزان نمودن تارها و حلقه های مخصوص به غرض حصول شفا و دفع امراض یک عمل حرام و نامشروع است.

۲- دلیل بارز حرمت اعمال فوق همانا شرک بودن و یا به شرک کشانیدن آنها بوده است، اما در مورد نوعیت این شرک باید گفت که اگر آویزان کننده آنها را مؤثر بالذات باور نماید پس این شرک اکبر است که سبب خروج انسان از دین میگردد، و اگر مؤثر بالذات نداند که اکثر مردم نیز در اثر جهل و نادانی آنها را مؤثر بالذات ندانسته بلکه سبب حصول شفا میدانند، پس

اینگونه اعمال شرک اصغر بوده و به دلیل اینکه با عمل مشرکین شباهت پیدا می کند، یک عمل حرام تلقی میگردد که باید از آن خود داری ورزید.

۳- از احادیث و دلایل فوق واضح گردید که پیامبر اسلام به غرض حمایت توحید و حفاظت از عقاید مسلمانان نه تنها از شرک بلکه از اعمال و وسایل شرک نیز منع نموده است.

۴- آنچه را که عبد الله بن مسعود و حذیفه بن یمان رضی الله عنه انجام دادند دلیل بارز بر قاطعیت اصحاب پیامبر است که آنها در برابر منکر ولو که مرتکب آن نزدیک ترین فرد به آنها نیز باشد سکوت ننموده بلکه حکم شرعی را در مورد آنها بصورت قاطع بیان می کردند. ادامه دارد...

مراجع:

۱- در تفسیر (واهنة) گفته اند: هی عرق یاخذ فی المنكب و فی الید کلها، و قیل: هی مرض یاخذ فی العضد. یعنی واهنة یک نوع درد و مرضی است که انسان در قسمتهای دست و شانه اش آن را احساس می کند، و درد دست و بازو است که مردم از آن به نام قلعج می شناسند. المعجم المفسر لکلمات احادیث الکتب التسعة ص: ۵۱۹.

۲- سنن الترمذی (۲۵۱۶)، و مسند احمد (۱ / ۳۰۷)، و امام ترمذی حدیث را حسن دانسته و حاکم به صحت آن حکم نموده است.

۳- حدیث را امام احمد در مسندش (۴ / ۴۴۵)، ابن ماجه در سننش (۳۵۳۱)، ابن حبان در صحیحش (۱۴۱۰) روایت نموده و امام بوضیری به حسن بودن سندش حکم نموده، و هم چنان حاکم صحیح الإسناد گفته، و امام ذهبی نیز با وی موافقت نموده است.

۴- القول المفید (۱ / ۱۶۹) از ابن عثیمین

۵- صحیح بخاری (۳۰۰۵)، و صحیح مسلم (۲۱۱۵)

۶- التمهید لشرح کتاب التوحید (۱ / ۱۴۳)

۷- فتح الباری شرح صحیح بخاری (۲۱۰ / ۹)

۸- حدیث را امام احمد در مسندش (۴ / ۱۵۶) روایت نموده، و حاکم در مستدرک (۴ / ۲۴۴) به صحت آن حکم کرده است.

۹- سنن أبي داود (۳۸۸۳)، و مستدرک حاکم (۴ / ۲۴۱)

۱۰- فرهنگ ابجدی عربی-فارسی (ص: ۹۶۶)

۱۱- أعلام السنة المنشورة لاعتقاد الطائفة الناجية المنصورة (ص: ۲۴۴).

پیامبر رحمت

بیانیه جناب دکتور امین الدین مظفری

مترجم: عطاء الله طالع

الحمد لله، والصلاة والسلام على رسول الله، حبیبنا و قائدنا و قدوتنا الذی أرسله الله تعالى رحمة للعالمین، و على آله و أصحابه و من والاه.

دانشمندان گرامی، برادران بزرگوار و حاضرین ارجمند را خوش آمدید عرض میدارم. حضار گرامی:

در آغاز می خواهم خالص ترین تحیات و سپاسگذاری خویش را اصالتاً از جانب خود و در نیابت از جانب جلالتمآب رییس جمهور جمهوری اسلامی افغانستان و مردم مسلمان این مرز و بوم حضور شما بزرگواران به عرض برسانم.

خوشحالم از اینکه در چنین روز مبارکی و در چنین گردهمایی نیکویی، پیرامون حقیقت آشکار به نزد خیلی از مسلمانان و غیر مسلمانان صحبتی نمایم، و این حقیقت عبارت از فرستادن الله متعال پیامبرش محمد ﷺ را به عنوان رحمت برای همه جهانیان می باشد، چنانکه الله تبارک و تعالی در کتاب با عظمت خود می فرماید: ﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ﴾ (الانبیاء: ۱۰۷) «ای پیغمبر! ما ترا جز به عنوان رحمت جهانیان نفرستاده ایم».

پس رسالت ایشان ﷺ رسالت رحمت است که بطور عموم همه جهانیان را دربر می گیرد.

باید دانست که جز آن موجود پاک که زندگی مقدس خود را برای خوشبخت سازی، کامیابی و برتری و بلندی جهانیان به خرچ داد و پاداش و عوضی هم در خواست نداشت، کسی دیگر به صفت ﴿رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ﴾ متصف نخواهد شد، آن موجودی که قلبها را تصفیه کرد و ارواح را روشنائی بخشید و عقل ها را تصحیح نمود تا بندگان خدا پروردگار خویش را بشناسند، کسی که آموزه های آن صلح جهانی را تقویت کرد، و راهنمایی های وی مصالح عمومی را مستحکم ساخت، کسی که انسان را در تمامی مراحل زندگی؛ در تنگدستی و دارایی، در جوانی و پیری، در جنگ و صلح، در ترس و امیدواری، و در ضعف و توانایی رهنمود شد.

کسی که آموزه های بلنداش بردگان را پادشاه و پادشاهان را برادران خیرخواه ساخت، کسی که حریصان و طماعان (طمع داران) را خود گذر و فداکار در راه الله ساخت، ﴿وَيُؤْمِرُونَكَ عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ﴾ (الحشر: ۹) «وایشان را برخود ترجیح می دهند، هرچند که خود سخت نیازمند باشند».

کسی که دشمنان خود را جگر گوشه های خویش ساخت، او دوستدار فقیر، و رفیق مسکین، و رهبر رهبران، همکار یتیمان، مؤید مساوات، مؤسس برادری، الگوی تواضع، مظهر رحمت و آخرین پیامبر بود.

پس کسی که این همه صفات را در خود جمع کرده است، اگر لقب رحمة للعالمین کسب نکند چه لقبی باید برایش داده شود، باید توجه داشت رحمة للعالمین بود که به اختلافات رنگها و زبانها پایان بخشید، و ملیت ها را به هم پیوست، قلبها را با یک عاطفه واحد و عقل ها را با یک اندیشه واحد پر کرد، و زبان ها را به یک کلمه سر سخن آورد.

رحمة للعالمین همان کسی است که بنده را با پروردگارش ارتباط می دهد و بسوی فرمایش الله رهنمایی می کند: ﴿ادْعُوهُ اسْتَجِبْ لَكُمْ﴾ (غافر: ۶۰) «مرا به فریاد خوانید تا بپذیرم» و میان بنده و پروردگار واسطه ای قرار نمی دهد.

رحمة للعالمین همان کسی است که نیکویی و برخورد نیک با مردم را بهتر می داند: ﴿لَا يَهْتَكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُمْ مِنْ دِيَارِهِمْ أَن يَرَبُّوهُمْ وَيَقْسِطُوا إِلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ﴾ (الممتحنة: ۸)

«خداوند شمارا باز نمی دارد از پیوستن این که نیکی و انصاف بکنید به کسانی که به سبب دین با شما نجنگیده اند و از شهر و دیارتان شما را بیرون نرانده اند، خداوند مقسطین (مردم با انصاف و عادل) را دوست می دارد».

مسلماً رحمة للعالمین همان کسی است که سلوک نیک را در

مقابل دشمن بصورت خوب میدانند: ﴿ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ﴾^{۳۴} فصلت: ۳۴ «با زیباترین طریقه و بهترین شیوه پاسخ بده. نتیجه این کار، آن خواهد شد که کسی که میان تو و میان او دشمنی بوده است، به ناگاه همچون دوست صمیمی گردد»

رحمة للعالمین همان کسی است که ما را به کناره گیری از عواطف دشمنانه و کینه گیرانه در امور عدل دستور داده و برای برپایی عدل تأکید می ورزد: ﴿وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ عَلَىٰ أَلَّا تَعْدِلُوا ۖ اعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ ۖ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾^{المائدة: ۲۴} «و دشمنی قومی شما را بر آن ندارد که (با ایشان) دادگری نکنید. دادگری کنید که دادگری (به ویژه با دشمنان) به پرهیزگاری نزدیکتر (و کوتاه ترین راه به تقوا و بهترین وسیله برای دوری از خشم خدا) است. از خدا بترسید که خدا آگاه از هر آن چیزی است که انجام می دهید».

﴿وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ أَن صَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ أَن تَعْتَدُوا ۚ وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ ۚ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾^{المائدة: ۲} «و دشمنی قومی که شما را از آمدن به مسجد الحرام باز داشتند، شما را بر آن ندارد که تعدی و تجاوز کنید. در راه نیکویی و پرهیزگاری همدیگر را یاری و پشتیبانی نمایید، و همدیگر را در راه تجاوز و ستمکاری یاری و پشتیبانی مکنید. از خدا بترسید. بیگمان خداوند دارای مجازات شدیدی است».

رحمة للعالمین همان کسی است که به هر شخص می آموزد چگونه با همسر خود برخورد

کند: ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ أَن خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً ۚ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ﴾^{الروم: ۲۱} «و یکی از نشانه های (دال بر قدرت و عظمت) خدا این است که از جنس خودتان همسرانی را برای شما آفرید تا در کنار آنان (در پرتو جاذبه و کشش قلبی) بیارامید، و در میان شما و ایشان مهر و محبت انداخت (و هر یک را شیفته و دلباخته دیگری ساخت، تا با آرامش و آسایش، مایه شکوفائی و پرورش شخصیت همدیگر شوید، و پیوند زندگی انسانها و تعادل جسمانی و روحانی آنها برقرار و محفوظ باشد). مسلماً در این (امور) نشانه ها و دلایلی (بر عظمت و قدرت خدا) است برای افرادی که (در باره پدیده های جهان و آفریده های خدا) می اندیشند»

رحمة للعالمین همان کسی است که پیوند زناشویی را یک پیوند پاک خواند و به زن و شوهر مژده داد که هنگام دخول به بهشت باهم خواهند بود: ﴿ادْخُلُوا الْجَنَّةَ أَنتُمْ وَآزْوَاجُكُمْ تُحْبَرُونَ﴾^{الزخرف: ۷۰} «شما و همسرانتان به بهشت در آیید، در آنجا شادمان و شادکام و مکرّم و محترم خواهید بود».

رحمة للعالمین همان کسی است که حقوق زوجین را بیان نمود: ﴿وَلَكُمْ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْكُمْ بِالْمَعْرُوفِ﴾^{البقرة: ۲۲۸} «و — برای همسران (حقوق و واجباتی) است (که باید شوهران اداء بکنند) همان گونه که بر آنان (حقوق و واجباتی) است که (باید همسران اداء بکنند) به گونه شایسته ای (که برابر عرف مردمان و موافق با شریعت اسلام باشد)».

رحمة للعالمین همان کسی است که به جهان معاشرت نیکو با اهل و خانواده را می آموزد: ﴿وَعَاشِرُوهُمْ بِالْمَعْرُوفِ﴾^{النساء: ۱۹} «و با زنان خود به طور شایسته (در گفتار و در کردار) معاشرت کنید».

سپس قوامت مرد را توضیح داده است: ﴿الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ ۖ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ ۚ وَبِمَا أَنْفَقُوا مِنْ أَمْوَالِهِمْ﴾^{النساء: ۳۴} «مردان بر زنان سرپرستند (و در جامعه کوچک خانواده، حق رهبری دارند و صیانت و رعایت زنان بر عهده ایشان است) بدان خاطر که خداوند (برای نظام اجتماع، مردان را بر زنان در برخی از صفات برتریهائی بخشیده است و) بعضی را بر بعضی فضیلت داده است، و نیز بدان خاطر که (معمولاً مردان رنج می کشند و پول به دست می آورند و) از اموال خود (برای خانواده) خرج می کنند».

رحمة للعالمین همان کسی است که ارزش جان انسان را با این الفاظ تعریف نموده است: ﴿مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا ۚ وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا﴾^{المائدة: ۳۲} «هرکس انسانی را بدون ارتکاب قتل، یا فساد در زمین بکشد، چنان است که گوئی همه انسانها را کشته است، و هرکس انسانی را از مرگ رهائی بخشد، چنان است که گوئی همه مردم را زنده کرده است».

رحمة للعالمین همان کسی است که خیلی از جنگ های خونین را متوقف ساخته، و جنگ که به منظور بسط سیطره، تحقیق خواسته ها، قدرت نمایی ویا انتقام باشد تحریم نمود، و جنگ را آخرین راه برای نصرت مظلوم، و آخرین وسیله برای نجات دادن ضعیفان و بینوایان، اطفال و زنان، و آخرین وسیله برای برپایی عدالت و ایجاد توازن میان ادیان مختلف قرار داد، و هیچ کسی، هرچند مهربان باشد، نیاز این جنگ ها را برای رسیدن به این مبادئ انکار کرده نمی تواند، و هیچ شخصی عادی نیز در رحمت بودن این جنگ شک ندارد: ﴿أُذِّنُ لِلَّذِينَ يُقْتَلُونَ

اول

۱۳۹۹

۳۶

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ اللَّهَ عَلَّمَ صَبْرَهُ لَقَدْ تَعْلَمُونَ
الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِينِهِمْ يَقُولُوا رَبَّنَا اللَّهُ وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ
بِبَعْضٍ لَفَسَدَتِ السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ وَلَئِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ
الْإِسْلَامَ فَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَنْصُرُ الْمُؤْمِنِينَ ۝ ٢٤

«اجازه» (دفاع از خود) به کسانی داده می شود که به آنان جنگ (تحمیل) می گردد، چرا که بر ایشان ستم رفته است (و آنان مدتهای طولانی در برابر ظلم ظالمان شکیبائی ورزیده اند و خون دل خورده اند) و خداوند توانا است بر این که ایشان را پیروز کند. همان کسانی که به ناحق از خانه و کاشانه خود اخراج شده اند (و از وطن خود وادار به هجرت گشته اند) و تنها گناهشان این بوده است که می گفته اند پروردگار ما خدا است! اصلاً اگر خداوند بعضی از مردم را به وسیله بعضی دفع نکند (و با دست مصلحان از مفسدان جلوگیری ننماید، باطل همه جاگیر می گردد و صدای حق را در گلو خفه می کند، و آن وقت) دیرهای (راهبان و تارکان دنیا) و کلیساهای (مسیحیان) و کنشتهای (یهودیان)، و مسجدهای (مسلمانان) که در آنها خدا بسیار یاد می شود، تخریب و ویران می گردد. (اما خداوند بندگان مصلح و مراکز پرستش خود را فراموش نمی کند) و به طور مسلم خدا یاری می دهد کسانی را که (با دفاع از آیین و معابد) او را یاری دهند. خداوند نیرومند و چیره است (و با قدرت نامحدودی که دارد یاران خود را پیروز می گرداند، و چیزی نمی تواند او را درمانده کند و از تحقق وعده هایش جلوگیری نماید)».

رحمة للعالمین همان کسی است که

به مردم درسهای اخلاق نیکو، فضایل خوب، محاسن زیبا و بهترین صفات را در خصوص والدین تلقین نموده است: ﴿وَأَخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذَّلِيلِ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيْتَنِي صَغِيرًا﴾ (الإسراء: ۲۴) «و بال تواضع مهربانی را برایشان فرود آور (و در برابرشان کاملاً فروتن باش، و برای آنان دست دعا به درگاه خدا بردار) و بگو: پروردگارا! (اینک که ضعیف و جز تو پناهی ندارند) بر ایشان مرحمت فرما، همان گونه که آنان در کوچکی (به ضعف و کودکی من رحم کردند و) مرا تربیت و بزرگ نمودند».

رحمت رسول الله رحمت همه شمول، عام و جهانی است، رحمت قومی نیست که بر اساس نژاد، رنگ و مذهب باشد، بلکه برای همه انسانها رحمت است، رحمت عام برای همه جهانیان است، تنها برای عرب منحصر نیست که عجم را در بر نگیرد، یا تنها برای مسلمانان نیست که غیر مسلمان را شامل نشود، یا تنها برای شرق نیست که غرب از آن محروم باشد، بلکه رحمت برای جهانیان است، چنانکه امام مسلم در صحیح خود روایت نموده است: (قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ ادْعُ عَلَى الْمُشْرِكِينَ قَالَ: «إِنِّي لَمْ أُبْعَثْ لَعْنًا، وَإِنَّمَا بُعِثْتُ رَحْمَةً» (صحیح مسلم: ۸۷-۲۵۹۹) «به پیامبر ﷺ گفته شد: برعلیه مشرکین دعا کن، فرمودند: من به عنوان یک شخص لعان فرستاده نشده ام، من رحمت فرستاده شده ام».

هر کسی با نگاه ژرف بنگرد، خواهد دانست که همه موارد ذکر شده به مسلمانان و غیر مسلمانان به صورت یکسان سودمند است، و هیچ کس برپایی و دوام تمدنی را بدون تمسک بآنها تصور نمی تواند، بناء جهان مجبور است اعتراف کند که پیامبر ﷺ واقعاً رحمة للعالمین بود.

ولی مهربانی پیامبر نسبت به مسلمانان بیشتر و بزرگتر است، زیرا آنان برای درخشش این آفتاب بیشتر و بیشتر تلاش

می ورزند، به همین سبب خداوند چنین توصیف نموده است: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا رُفِعَ لَكُمْ دَرَجَاتُكُمْ وَأَخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذَّلِيلِ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيْتَنِي صَغِيرًا﴾ (التوبة: ۱۲۸) «نسبت به مؤمنان دارای محبت و لطف فراوان و بسیار مهربان است». در این آیه خداوند صفت رأفت را نیز در کنار صفت رحمت به سوی پیامبر اضافه نموده است.

گوارا باد به کسانی که از رحمت و رأفت پیامبر فیض می برند، در این صورت آیا ما حاملین رسالت رحمت در سرزمینهای خود هستیم؟ و آیا ما حاملین این رسالت رحمت جهانی هستیم؟

از اینرو، باید مسلمانان در تمامی امور خویش از پیامبر رحمت الگو برداری نمایند، باید یک مسلمان در جامعه خود رحمت باشد، چون مسلمان برادر مسلمان است، پس باید به برادر خود، به دودمان و خانواده خود، به همسایه خود، به نزدیک و دور و به تمامی مردم رحمت باشد، پس باید کار مسلمان، گفتار مسلمان و همه تصرفات وی در تمامی اوقات و حالات رحمت باشد، و این همه در گرو الگو برداری از پیامبر ﷺ است که الله متعال برای همه جهانیان به عنوان رحمت فرستاده است.

و ما امت اسلامی برای برچیدن دامن اختلافات، و برپایی وحدت و

یکپارچگی و اعلای یک شعار در روشنائی دینی که خداوند پیامبر ﷺ آنرا به عنوان رحمة للعالمین فرستاده است نیاز مبرم داریم. والسلام علیکم ورحمة الله و برکاته

تسین اضرار فساد

در جوامع و تأثیرات آن بر رفاه و توسعه

قاری کفایت الله "حیدری"

تباهی و خرابی در دریا و خشکی به خاطر کارهای (بدی) پدیدار گشته است که مردمان انجام می داده اند.

خداوند متعال می خواهد عکس العمل کار های مردم را به آنها نشان دهد و نتیجه بعضی از اعمالی را که انجام داده اند به آنها بچشاند شاید بیدار شوند و به سوی حق باز گردند.

﴿لِيَذِقَهُمْ عَذَابَ الَّذِي عَمِلُوا لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ﴾^۱ (روم: ۴۱)
بدین وسیله خدا سزای برخی از کار های (بدی) را که انسانها انجام می دهند به ایشان می چشاند تا این که آنان بیدار شوند و از دست یازیدن به معاصی برگردند.

آیه فوق معنی وسیع و گسترده ای را پیرامون ارتباط (فساد) و گناه بایکدیگر بیان می کند، که نه مخصوص سرزمین (مکه) و حجاز است و نه مربوط به عصر و زمان پیامبر ﷺ بلکه به اصطلاح از قبیل قضیه حقیقه است که پیوند محمود و موضوع را بیان می کند. به عبارت دیگر هر جا فساد ظاهر شود. باز تاب اعمال مردم است و در ضمن یک هدف تربیتی دارد، تا مردم طعم تلخ نتیجه اعمالشان را بچشند شاید به خود آیند.

در تفسیر نمونه پیرامون آیه فوق

ظلم و ستم، از بین رفتن، خرابی، نابودی، فتنه، آشوب، لهو و لعب، کینه، دشمنی، انحراف، بد اخلاقی، مصیبت، بدنامی، تحصیل پول و مقام و غیره از راه های نادرست، اختلاس، پیوند زدن، بهیم پیوستن، جفت کردن، از راه نادرستی تحصیل کردن و به هر کار تخریبی فساد می گویند. بنابر این هر کاری که در جهت نقص و تخریب باشد و یا افراط و تفریط در مسایل فردی و اجتماعی باشد، عنوان فساد بر او صدق می کند.^۱

اما فساد در اصطلاح دارای معانی کمی متفاوت نیز هست، که متناسب با دامنه تعریف آن بیان می شود، فساد در این قانون هرگونه فعل یا ترک فعلی است که توسط هر شخص حقیقی یا حقوقی صورت فردی، جمعی یا سازمانی که عمداً و با هدف کسب هرگونه منفعت یا امتیاز مستقیم یا غیرمستقیم برای خود یا دیگری، با نقض قوانین و مقررات کشوری انجام پذیرد.^۲

ظهور فساد در زمین به خاطر اعمال بد مردم به میان آمده است، فساد در خشکی و دریا به خاطر کارهایی که مردم انجام داده اند آشکار شده الله تعالی می فرماید:
﴿ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ﴾

ترجمه: همیشه چنین بوده است که

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على أشرف الأنبياء والمرسلين، سيدنا محمد و على آله و أصحابه أجمعين، أما بعد: قال الله تعالى ﴿ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ﴾^۱ (روم: ۴۱)

فساد اداری پدیده ای است که کم و بیش در تمام کشورهای جهان وجود دارد با این حال، نوع، شکل، میزان و گستردگی آن در هر کشور متفاوت است امروزه فساد اداری و مالی به یک معضل جهانی مبدل شده و دولت ها آگاه اند که فساد باعث آسیب های بسیاری می شود و هیچ حد و مرزی را نمی شناسد. این معضل، اقتصاد کشور را فلج می کند، جریان توسعه را مختل می سازد، اصل حاکمیت قانون را مخدوش می کند و باعث تسهیل بروز سایر تهدیدات علیه امنیت و سبب جرایم مختلف میگردد. این مقاله در پی تبیین اضرار فساد اداری در جوامع و تأثیر آن بر توسعه رشد و رفاه آن و منشأ مفاسد دیگر می باشد.

تعریف فساد:

فساد در لغت تباه شدن، ضد صلاح، به ستم گرفتن مال کسی را، تباهی، خشک سالی،

اول

۳ سال ۱۳۹۹

۳۸

آمده است که ناظر به آن قحطی و خشکسالی می باشد، که در نتیجه نفرین پیامبر اکرم ﷺ که مشرکان مکه را قحطی فرا گرفت و باران بر بالای ایشان قطع شد، بیابان های خشک و سوازن خشکیده تر شد و حتی صید کردن از دریا (دریای احمر) برای آنها مشکل گشت. به فرض که این سخن از نظر تاریخی صحیح باشد تنها بیان یکی از مصداق هاست و معنی آیه در مسأله فساد و گناه هرگز محدود به زمان و مکان و محدود به خشکسالی و کمی باران نمی سازد.

بسیاری از تفسیر های که محدود ترجمه و موضعی تفسیر نموده اند و از بعضی از مفسران ذیل این آیه نقل گردیده به هیچ وجه قابل قبول به نظر نمی رسد، مثل این که: مراد از فساد در خشکی ها قتل (هابیل) به دست (قابیل) بوده و منظور از فساد در دریا، غصب کشتی ها در عصر (موسی) و (خضر) می باشد.

یا این که: منظور از فساد دریا و صحرا، زمامداران فاسدی هستند که همه این مناطق را به فساد می کشند. البته ممکن است یکی از مصداق های فساد این چنین افراد بوده باشند: که بر اثر دنیا پرستی و مجامله و تن در دادن مردم، به ذلت برسر آنها مسلط می شوند اما مسلماً تمام مفهوم آیه این نیست.

جمعی از مفسران، نیز در معنی (فساد بحر) به گفتگو نشسته اند: بعضی گفته اند: (بحر) به معنی شهرهایی است که در کنار دریا است و بعضی گفته اند: (بحر) به معنی مناطق حاصل خیز و پر باغ و زراعت است.

بحر معنی معروفی دارد، که همان (دریا) است و فساد در آن، ممکن است به صورت کمبود مواهب دریایی و

یا نا امنی ها و جنگ هایی که در دریا ها به وقوع می پیوسته، باشد.

البته آنچه در رابطه با نزول باران و حیات حیوانات دریایی ذکر شده، مسأله ای است که دقیقاً به تجربه رسیده، که هر وقت باران کمتر ببارد ماهی در دریا کم خواهد شد، و حتی از بعضی از بادیه نشینان شنیده شده گفتند: (فایده باران برای دریا بیش از فایده آن برای صحرا است. در زمینه رابطه (فساد برّ و بحر) با گناهان مردم، تحلیل های دیگری وجود دارد.^۳)

در آیه بعد برای این که مردم شواهد زنده ای را در مسأله ظهور فساد در زمین، به خاطر گناه انسان ها باچشم خود ببینند، دستور (سیر در ارض) را می دهد الله تعالی می فرماید:

﴿قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِن قَبْلُ كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُّشْرِكِينَ﴾^{۴۲} الروم:

ترجمه: ای پیغمبر! به مشرکان بگو: در زمین بگردید و بنگرید سرانجام کار پیشینیان به کجا کشیده است خواهید دید که خدا آنان را هلاک، و خانه و کاشانه ایشان را ویران کرده است، زیرا که بیشتر آنان مشرک بوده اند و شرک مایه تباهی است.

قصرها و کاخ های ویران شده آنها را بنگرید، خزا این به تاراج رفته آنها را تماشا کنید، جمعیت نیرومند پراکنده آنها را مشاهده نمایید، و سر انجام قبرهای در هم شکسته و استخوان های پوسیده آنها را بنگرید.

بروز فساد و آثار آن:

در اینجا برخی از آثار گناه و معصیت که دل های پاک و سفید را آلوده گی و سیاه می کند ذکر می کنیم:

۱- یکی از مهمترین آثار گناه، محروم شدن از علم و دانش است؛ علمی که خداوند در قرآن و سنت قرار داده است و مایه سعادت دنیوی و اخروی بشر است؛

انسانهای گناهکار از این علم محروم میشوند. الله عزوجل میفرماید: ﴿... وَأَتَقُوا اللَّهَ وَنِعْمَ لَكُمْ اللَّهُ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾^{۲۸۲} البقرة:

ترجمه: از خدا بترسید و تقوا داشته باشید، خداوند بر هر چیز دانا و با علم است.

۲- گناه و معاصی عقل انسان را فاسد و خراب میکند و قوه ادراک و خوب فکر کردن را از انسان میگیرد و انسان را در هر امری به چالش میکشاند.

۳- گناه و معصیت، قلب را ضعیف و تاریک میکند و آن را به خرابیهای تبدیل میکند که هیچ اراده و تصمیم خوبی از آن تراوش نمیکند.

۴- گناه، انسان را ذلیل و خوار می کند و عزت و سربلندی را از او می گیرد.

الله تعالی می فرماید:

﴿مَنْ كَانَ يُدِ الْعِرَّةَ فَلِلَّهِ الْعِزَّةُ جَمِيعًا﴾^{۴۳} فاطر:

ترجمه: اگر کسی عزت و سربلندی میخواهد، همانا تمامی عزت از آن خداست.

۵ - یکی از اثرات بد گناه، از بین رفتن «حیاء» است. حیاء که مایه زنده بودن قلب و اصل همه خوبیها و خیرهاست، بر اثر تکرار گناه و اصرار بر آن، از بین میرود.

۶ - گناه باعث از بین رفتن

رزق و روزی و قطع شدن نعمتهای خدا بر بندگان میشود و سبب می شود که برکت از

رزق و روزی و عمر و علم و (اول)

عمل انسان گرفته میشود.

الله تعالی می فرماید:

﴿وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ ءَامَنُوا وَأَتَقُوا

لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِّنَ السَّمَاءِ

وَالْأَرْضِ وَلَٰكِن كَذَّبُوا فَأَخَذْنَاهُم بِمَا

كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾^{۴۴} الأعراف: ۹۶

ترجمه: اگر مردمان این شهر ها و آبادیها به خدا و انبیاء ایمان میآوردند و از کفر و معاصی پرهیز میکردند؛ درگاه خیرات و برکات آسمان و زمین را بر روی آنها میگشودیم.

رسول اکرم ﷺ می فرماید:

« إِنَّ الرَّجُلَ لَيُحْرَمُ الرِّزْقَ بِالدَّنْبِ الَّذِي يُصِيبُهُ »^۴

ترجمه: همانا شخص به وسیله ای گناهی که انجام میدهد از رزق و روزی محروم میشود.

۷- گناه سبب میشود که شیاطین و جنّها به انسان نزدیک و بر او مسلّط شوند و او را مورد آزار و اذیت قرار دهند و روز به روز بسوی فساد و هلاکت بکشانند.

۸ - گناه سبب نافرمانی، بی اطاعتی و گستاخی خانواده و فرزندان بر والدین میشود. تا جایی که فرزندش فرزند دلبند و جگرگوشه اش که او را با خون دل بزرگ کرده بر او جرأت پیدا میکند و او را مورد آزار و اذیت و نافرمانی قرار میدهد. اما اطاعت و بندگی خدا، انسان را در مقابل همه این مصایب حفظ میکند و فرزند را عصای دستش و نور چشمش قرار میدهد.

۹- اما بدترین اثر گناه همانطور که انسان خدا را فراموش میکند، خداوند نیز او را فراموش میکند. خداوند برای چنین شخصی دو عقوبت قرار داده است. به این آیات توجه کنید:

الف- ﴿وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ سَوَّاهُ اللَّهُ

فَأَنسَاهُمْ أَنفُسَهُمْ أُولَٰئِكَ هُمُ
الْفَاسِقُونَ﴾ (الحشر: ۱۹)

ترجمه: مانند کسانی نباشید که خدا را از یاد بردند، پس خدا هم خودشان را از یاد خودشان برد، مصالح و اسباب سعادت خود را همچنین و خوبی را از بدی

فساد در لغت تباه شدن، ضد صلاح، به ستم گرفتن مال کسی را، تباهی، خشک سالی، ظلم و ستم، از بین رفتن، خرابی، نابودی، فتنه، آشوب، لُهو و لعب، کینه، دشمنی، انحراف، بد اخلاقی، مصیبت، بدنامی، تحصیل پول و مقام و غیره از راه های نادرست، اختلاس، پیوند زدن، بهم پیوستن، جفت کردن، از راه نادرستی تحصیل کردن و به هر کار تخریبی فساد می گویند. بنابر این هر کاری که در جهت نقص و تخریب باشد و یا افراط و تفریط در مسایل فردی و اجتماعی باشد، عنوان فساد بر او صدق می کند.

تشخیص نمی دهند آنان همانا بدکارانند. انسانهای صالح در بین ما هستند، دچار ب- الله تعالی می فرماید: ﴿...كُفُّوا أَلْفُسُوقَ﴾^{۶۷} الله فَنَسِيتُمْ أَفْكَاسُوقَ هُمُ الْفَاسِقُونَ

ترجمه: خداوند را فراموش کرده اند و خدا هم ایشان را فراموش کرده است. خداوند آنها را در دنیا و آخرت فراموش میکند و آنها را از لطف و رحمت خود محروم میکند.

۱۰- یکی از عواقب گناه فساد و خرابی در آب و هوا و زراعت و میوه ها میباشد. الله تبارک و تعالی میفرماید: ﴿ظَهَرَ أَفْسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ لِيُذِيقَهُمْ بَعْضَ الَّذِي عَمِلُوا لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ﴾ (الروم: ۴۱)

ترجمه: تباهی و خرابی در دریا و خشکی به خاطر کارهایی پدیدار گشته است که مردمان انجام میداده اند. بدینوسیله خدا سزای برخی از کارهایی را که انسانها انجام میدهند، به ایشان میچساند تا اینکه آنها برگردند.

۱۱- گناه، انسانها را به وسیله سیل و زلزله، رانش زمین و طوفان و صاعقه و انفجار هلاک میکند و از بین می برد.

از ام المومنین زینب بنت جحش روایت شده که میفرماید: «یا رسول الله أَنهْلِكُ وَفِينَا الصَّالِحُونَ؟ قَالَ: نَعَمْ إِذَا كَثَرَ الْخَبْثُ.»^{۵۰}

ترجمه: ای رسول الله آیا در حالیکه

انسانهای صالح در بین ما هستند، دچار هلاکت میشویم؟ فرمود: بله، هرگاه فسق و فجور زیاد شود.
رابطه گناه با فساد:

بدون شک، هر کار خلافی در وضع(جامعه) و از طریق آن در وضع افراد اثر می گذارد و موجب نوعی فساد در سازمان اجتماعی می شود، گناه و کار خلاف و قانون شکنی، همانند یک غذای ناسالم و مسموم است، که در سازمان بدن انسان، چه بخواهیم و چه نخواهیم تأثیر نامطلوب خواهد گذارد و انسان گرفتار واکنش طبیعی آن می شود.

(دروغ) سلب اعتماد می کند.
(خیانت در امانت) روابط اجتماعی را برهم می زند.
(ظلم) همیشه منشأ ظلم دیگری است.

(سوء استفاده از آزادی) به دیکتاتوری می انجامد، و دیکتاتوری به انفجار.

(ترک حقوق محرومان) کینه و عداوت می آفریند، و تراکم کینه ها و عداوت ها اساس جامعه را متزلزل می سازد.

خلاصه اینکه: هرکار نادرست، چه در مقیاس محدود و چه گسترده، عکس

اول

۱۳۹۹ سال

۴۰

العمل نامطلوبی دارد، و یکی از تفسیرهای آیه ﴿ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ﴾ همین است (این رابطه طبیعی گناه و فساد است).

ولی از روایات اسلامی استفاده می شود: بسیاری از گناهان علاوه بر اینها، یک سلسله آثار شوم با خود به همراه می آورند، که ارتباط و پیوند شان با آن آثار، لا اقل از نظر طبیعی ناشناخته است.

مثلاً در روایات آمده است (قطع صله رحم) عمر را کوتاه، و (خوردن مال حرام) قلب را تاریک، و (شیوع زنا) سبب فنای انسانها می شود و روزی را کم می کند و...^۶

خداوند کریم می فرماید: ﴿إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ﴾^۷ (الاحزاب: ۷۲)

ترجمه: (به تحقیق ما پیشکش کردیم امانت را برای آسمانها و زمین و کوه ها، پس ابا ورزیدند از برداشتن آن و ترسیدند، و انسان آن امانت را بر دوش گرفت). نفس است که فساد و تباهکاری را ایجاد می نماید، که ضرر آن نه تنها دامنگیر خود انسان شده حتی در کائنات نیز سرایت می کند. زیرا فساد که در کائنات و جهان رونما می گردد. از اثر فساد است که از نفس انسان منشأ می گیرد.

چون نفس سرکش گردد قلب را فاسد می گرداند، قلب که معدن فلاح و رستگاری در انسان است دیگر توانایی و قدرت خود را از دست داده، بلکه قلب فاسد، انسان مفسد را در جامعه ببار می آورد، پیامبر بزرگوار اسلام ﷺ می فرماید: «أَلَا وَإِنَّ فِي الْجَسَدِ مُضَغَةً إِذَا صَلَحَتْ صَلَحَ الْجَسَدُ كُلُّهُ، وَإِذَا فَسَدَتْ فَسَدَ الْجَسَدُ كُلُّهُ، أَلَا وَهِيَ الْقَلْبُ.»^۷

ترجمه: (خبر دار که در جسد انسان

یک پارچه گوشت است اگر درست شود تمام بدن انسان درست می شود و اگر فاسد گردد تماماً بدن را فاسد می گرداند، با خبر باشید که این پارچه گوشت قلب است).

نظیر همین معنی به تعبیر دیگری در قرآن مجید آمده است الله تعالی می فرماید: ﴿وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْفُرْقَةِ ءَامَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِّنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ وَلَٰكِن كَذَّبُوا فَأَخَذْنَاهُم بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾^۸ (الأعراف: ۹۷)

ترجمه: اگر مردمان این شهرها و آبادیها به خدا و انبیاء ایمان می آوردند و از کفر و معاصی پرهیز می کردند، درگاه خیرات و برکات آسمان و زمین را بر روی آنان می گشودیم و از بلایا و آفات به دورشان می داشتیم ولی آنان به تکذیب پیغمبران و انکار حقائق پرداختند و ما هم ایشان را به کیفر اعمالشان گرفتار و مجازات نمودیم و عبرت جهانیانشان کردیم.

توضیحات: «أَخَذْنَاهُمْ»: ایشان را مجازات کردیم و کیفر دادیم. «بِمَا»: به سبب کاری که. به سبب چیزی که. به این ترتیب فساد در آیه مورد بحث اعم از مفاسد اجتماعی و بلاها و سلب برکات است.

نکته قابل توجه دیگر این که: از آیه فوق استفاده می شود که یکی از فلسفه های آفات و بلاها، تأثیر تربیتی آنها روی انسان ها است، آنها باید واکنش اعمال خود را ببینند، تا از خواب غفلت بیدار شوند، و به پاکی و تقوا باز گردند.

فساد اداری، پدیده است که در دنیای امروز به ویژه در کشورهای در حال توسعه، به عنوان یکی از مهم ترین عوامل در سر راه پیشرفت جامعه، مطرح شده است و این پدیده صدمات جبران ناپذیری را بر رفاه و توسعه جامعه تحمیل کرده است. از گذشته های دور با وجود برنامه های اصلاحات اداری و

قوانینی که برای مبارزه با فساد اداری یا تعدیل آن وضع شده است. مسأله فساد اداری حل نگردیده است. بدون تردید علت آن کمبود قوانین نیست؛ بلکه زیاده خواهی و هوا های نفسانی و قناعت نداشتن به آنچه که خداوند به همان اندازه رزق و روزیش داده می باشد، زیرا در زمینه امور مالی برای جلوگیری از حیف و میل درآمدها و منابع مالی دولت، قوانین و مقررات و روش های نظارت و کنترل چندان مفصل است که اغلب دست و پا گیر بوده و باعث کندی اجرای برنامه ها و هدف های سازمان ها می شود. اما با وجود این، فساد اداری و سوء استفاده از منابع مالی عمومی همچنان یکی از مسایل مهم سازمان های اداری محسوب می گردد. از سوی دیگر مبارزه با فساد با شعار دادن تحقق نمی یابد. این کار مستلزم عزم ملی، خواست همگانی و جدیت دولت است این مبارزه باید ساختار یافته، هماهنگ و برنامه ریزی شده انجام گیرد.

منابع و مؤخذ:

۱- لغتنامه دهخدا.

۲- فساد اداری از دیدگاه اسلام، شیخ محمدی: ص ۲۵.

۳- تفسیر نمونه، ج شانزدهم، مؤلف: آیت الله العظمی مکارم شیرازی، ص ۴۷۴- ۴۷۵.

۴- صحیح ابن حبان، حدیث شماره ۸۷۲ قال شعیب الأرنؤوط: حدیث حسن.

۵- صحیح مسلم، کتاب الفتن وأشراف الساعة حدیث شماره (۲۸۸۰).

۶- تفسیر نمونه، ج شانزدهم، مؤلف: آیت الله العظمی مکارم شیرازی، ص ۴۸۰- ۴۸۱.

۷- بخاری، کتاب ایمان، حدیث شماره (۵۲) مسلم، کتاب المساقاة، حدیث شماره (۱۵۹۹).

د اسلام له نظره

۴۲

ده نو اخستل یی ورته حرام دی.

۵- رشوت د قرآن کریم په رڼاکې:

قرآن کریم په گڼو آیتونو کې رشوت ته اشاره شوی ده د بیلګې په ډول:

۱- ﴿وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ وَتُدْلُوا بِهَا إِلَى الْبَاطِلِ لِتَأْكُلُوا فَرِيقًا مِّنْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْإِثْمِ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾^{القرآ: ۱۸۸}

۲- ژباړه: خپل مالونه په باطل سره مه خورئ او جوړ جاړی او بدوکی یی چارواکوته مه ورکړئ ترڅو په ناروا د نور و حق خوری او پوه یاست.

۳- ﴿وَرَأَىٰ كَثِيرًا مِّنْهُمْ يُسْرِعُونَ فِي الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَأَكْبَلِهِمُ السُّحْتُ لَيْسَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾^{المائدة: ۶۲}

۴- ژباړه: ډیری د دوی وینی چې په گناه او تیري کی زغلي او حرامو خوړوکې هم بیرني دي چې د دوی دا ډیر ناوړه کار دی.

۵- ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن كَثِيرًا مِّنَ الْأَخْبَارِ وَالرَّهْبَانِ لَيَأْكُلُونَ أَمْوَالَ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ يَكْزُبُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يُوَفُّونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَلْيَسِّرْهُمْ بَعْدَ ذَلِكَ السَّبِيلَ﴾^{النوبة: ۳۴}

ژباړه: ای ایمانوالو! ډیری اخبار او رهبان د خلکو مالونه په باطل خوري او د الله ﷻ له لاری خلک منع کوي او هغه کسانوته د دردوونکي عذاب زیږی ورکړه چې سره او سپین ذخیره کوي او د الله ﷻ په لار کې یې نه مصرفوي.

و- رشوت د نبوي احادیثو په رڼاکې:

ډیر حدیثونه پدی اړه راغلي دي چې بیلګې یی لیکل کېږي:

۱- عبدالله بن عمر رضی الله عنهما وايي: رسول الله په رشوت ورکوونکي او رشوت اخستونکي باندی لعنت ویلی دی.

۲- ابوهریره رضی الله عنیه وايي: رسول الله فیصله باندی په رشوت اخستونکي او

رشوت د "راء" په دریو اړو حرکتونو سره د بدل ورکولو په معناده، د "ارتشا"

کلمه د وایخست په معنا ده، او استرشی د رشوت یی وغوښت په معنا ده همدا

شان بچی شیدې وغوښتی او "رشاء" د "کساء" په څیر رسی ته وايي.

ب- رشوت په اصطلاح کې: د رشوت په

اصطلاحی معنا کې ډیر اقوال شتون لري د بیلګې په توګه:

۱- هغه څه چې د عوض پرته اخستل کېږي او اخستل یی عیب ګڼل کېږي.

۲- د "الانصاف" مؤلف وايي: رشوت هغه مال دی چې د غوښتنی او مطالبی وروسته ورکول کېږي او هدیه هغه مال دی چې په ابتداء کې ورکول کېږي.

۳- ډیرغوره تعریف د جرجانی رحمه الله تعریف دی چې وايي: رشوت هغه مال دی چې د حق د ابطال یا احقاق د باطل ورکول کېږي.

۴- علامه تهانوي رحمه الله وايي: رشوت عبارت دی له مصرفولو د مال نه په داسی انسان چې مستحق یی نه دی.

۵- فیومی وايي: رشوت هغه مال دی چې یو شخص یی کوم حاکم یا غیر حاکم ته ورکړي ترڅو د ده په ګټه فیصله وکړي او یا خپله اراده پری وتی.

ج- د رشوت ډولونه او د هریو حکم:

علامه تهانوي رحمه الله وايي: رشوت په څلور قسمه دی:

۱- دواړو (راشي، مرتشي) لپاره حرام رشوت چې دوه صورتونه لري:

➤ د قضاء مقلدول پدی توګه چې قاضی د رشوت پرته قاضی کیدای نشي.

➤ صورت دادی چې قاضی ته رشوت ورکړ شي ترڅو د ده په نفع فیصله وکړي قضاء

حق وي او که ناحق.

۲- هغه بډی چې چارواکي ته د دی لپاره ورکول کېږي چی یو کارته سمون ورکړي او دا پری شرط کړي دا ورکوونکي ته حلال دی خو اخستونکي ته حرام دی او که چېرې یی ورنه وغوښتل چې کار می سم کړه او رشوت یی ورته یاد نکړ او وروسته ورته ورکړنو علماء پکی دوه نظره لري: ځینی وايي: ورته حلال دی او ځینی وايي: ورته حلال نه دی. زه وایم: که حلال والی یی ومنل هم شي نو مشکوک څیز دی چې مسلمان باید ځان تری وساتي.

۳- د خپل ځان او مال ساتلو لپاره رشوت ورکول چی اخستونکي ته حرام او ورکوونکي ته حرام ندي.

۴- د بډو په څیر دي خو بډی نه دي او هغه د اچې ورکړه د مینی او محبت لامله وي چې دا کار دواړو ته روا دی.

د- د رشوت بیرته استرداد:

رشوت د اخستونکي لپاره حرام دی باید بیرته تری وغوښتل شي او هغه یی هم بیرته ورکړي ترڅو یی غاړه خلاصه شي.

مثلا: یوسری د بنځی ولي ته بډی ورکوي ترڅو هغه بنځه ورته په نکاح کړي نو کله چې دا کار ترسره شو نو میړه حق لري چې بیرته یی وغواړي که ولي مړ هم وي ځکه دا رشوت دی. که چېرې رشوت اخستونکی مړ شو او وارث پدی پوه شو چې ترکه رشوت

رشوت ورکونکي لعنت ویلی دی.

۳- عبدالله بن عمرو رضی الله عنه روایت کوي: چې رسول الله و فرمایيل: رشوت ورکونکی او اخستونکی په اور کې دي.

۴- د عمرو بن العاص رضی الله عنه نه روایت دی چې وايي: رسول الله نه می اوریدلي چې ویل یی: کوم قوم کې چې سود ښکارشونو په قحطی اخته کېږي او کوم قوم کې چې رشوت ښکاره شونو په ډار او رعب اخته کېږي.

ز- رشوت د علماؤ او مفسرینو د ویناؤ په رڼا کې:

۱- ابن مسعود رضی الله عنه وايي: په فیصله باندی رشوت اخستل کفر دی چې د خلکو تر منځ سحت او حرام دی.

۲- قرطبی رحمته الله علیه د الله ج د دی وینا لاندی چې فرمایي: ﴿وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ وَتُدْلُوا بِهَا إِلَى الْمُكَّارِ...﴾ البقرة: ۱۸۸ داسی وايي: په باطل سره د خپل مال خورلو او چارواکو ته په باطلو دلایلو راپور ورکولو تر منځ یوځای والی مه کوئ. او دا د الله ج د دی وینا په څیره چې فرمایي:

۳- ﴿وَلَا تَلْبِسُوا الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ﴾ البقرة: ۴۲ یا یی معنا داده چې: په خپلو شتمنیو سره د چارواکو سره جوړښت مه کوئ او رشوت مه ورکوئ چې د تاسو زیاته فیصله وکړی.

۴- ابن عطیه رحمته الله علیه وايي: همدا وینا غوره ده ځکه ډیر لږ ونه پرته چارواکي د رشوت جرړی دي.

ح- د بدو ځینی زیانونه:

۱- د الله ج د غضب لامل، د رسول الله د سنتو مخالفت او د عذاب راجلبوونکی دی.

۲- په دواړو جهانونو کې د هلاکت او زیان لامل دی او کیدای شي د کفر لامل شي.

۳- د ټولنی خلک او چارواکي فاسدوي.

ای ایمانوالو! ډیری احبار او رهبان د خلکو مالونه په باطل خوري او د الله ج له لاری خلک منع کوي او هغه کسانوته د دردوونکي عذاب زیږی ورکړه چې سره او سپین ذخیره کوي او د الله ج په لار کې یې نه مصرفوي.

۴- د کمزور و خلکو حقونه له منځه وړي، ظلم او تیری خپروي.

۵- د رشوت ټولی خواوی د الله او رسول الله لخوا لعنتیان دي.

۶- رشوت د قضاء او عامه دندو په ترلاسه کولو کې د ټولنی په چارو کې فساد راولي او خپروي.

۷- د فوځ په چارو کې رشوت هغوی بی اعتباره کوي او خبره دینه رسېږي چې هېواد نه دفاع تری پاتی شي او ماتی و خوري او ټول هېواد بی عزتی سره مخامخ شي.

۸- د رشوت اخستونکي ښی لاس دکین لاس سره تړل کېږي او جهنم ته غورځول کېږي چې ډیرید ځای دی.

۹- هر باطل ته فرصت ورکول کېږي چې په خپل باطل کې روان اوسي.

۱۰- په امت کې د فیصلی تکلوری فاسدوي.

۱۱- ټولنه د قضاء په هکله خپل باور له لاسه ورکوي.

۱۲- په ګمرکونو کې رشوت ټولنی ته د نیشه یی توکو راتلو او واردیدلو لامل ګرځي چې د بدنونو د فساد، دینونو د ضیاع او عقلونو او مالو نو د فساد سبب ګرځي.

ط- په فرد باندی د رشوت بدی اغیزی:

۱- رشوت ورکونکي په وړاندی سپک، خوار ګرځي او ځاین مشهور کېږي.

۲- د کار کوونکو ضمیر مړ کېږي نو په خپل کار کې اخلاص نه کوي او یوازی په رشوت کار کوي.

۳- وړتیاوی او استعدادونه کمزوري کېږي نو وړ انسان ځان نه ستړی کوي ځکه خپلی موخی ته د رشوت له لاری رسېږي.

ی- د رشوت د خپراوي لاملونه:

۱- د ایمان کمزور تیا.

۲- په ټولنو کې د ظلم او زیاتي پیښیدل نو عوام د ځان نه د ظلم لری کولو په موخه رشوت ته مخه کوي.

۳- د چارواکو لخوا په عمالو او رعیت باندی د څارنی نه شتون نو رشوت اخستلو باندی زړور کېږي.

۴- په نظام او چارواکو کې د خلل او نقصان شتون چې حق حقدار ته د رشوت پرته نشي رسیدلای.

۵- په ټولنو کې اړتیاؤ او تنګسیا زیاتوالی چې محتاج انسان رشوت ته مخه کوي ترڅو خپله اړتیا لری کړي.

ک- په کومه ټولنه کې رشوت خپریږي؟

۱- د ستونزو په مهال بی وسه ټولنه کې.

۲- هغه ټولنه چې د رشوت په هکله عامه پوهاوی پکې نه وي.

۳- هغه ټولنه چې همپالنه پکې نه وي او یو دبل نه خبرنه وي.

اخستځیونه:

المکبة الشاملة:

۱- نضرة النعيم في مکارم اخلاق الرسول الكريم بحث الرشوة.

۲- الموسوعة الفقهية الكويتية موضوع الرشوة.

۳- کتاب تحت عنوان الرشوة.

اول

۳۹۹

۴۴

اهمیت محیط زیست

از نظر اسلام

مولوی عبدالرحیم "نیازی"

هفت آسمان را استوار کرد و او به هر چیزی داناست.

این آیه بهره برداری از منابع و منافع زمین را متعلق به انسانها در همه زمانها می داند که باید به طور اصولی و صحیح در جهت رفع نیازها و رعایت حقوق دیگر انسانها در همه دوره ها صورت پذیرد، در آیه دیگر خداوند می فرماید: ﴿وَلَقَدْ مَكَّنَّاكُمْ فِي الْأَرْضِ وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعِيشًا﴾ [الأعراف: ۱۰]

و قطعاً شما را در زمین قدرت عمل دادیم و برای شما در آن وسایل معیشت نهادیم.

اسلام دینی است حیات بخش و سعادت آفرین، امریست فطری، برنامه ایست کامل و واضح، شریعت و

قانونیست از حیث منبع و مصدر، موضوع و هدف بر مبنای حق و عدالت استوار است؛ مصدرش وحی، دستورش قرآن، حافظش رحمان، و پیامبرش رحمت عالمیان است.

اسلام دینی است که حق حیات و حق تملک و حق پاسداری از شرف و آبرو و شخصیت و سایر حقوق و

برای مبارزه به آلوده گی هوا و حفظ استاندارد های محیط زیست برداشته شده است و میزان آلودگی هوا نسبتاً کمتر و در نتیجه تهدید کمتری برای صحت شهروندان این کشور ها وجود دارد، براساس حسن تحقیق بیشترین میزان مرگ و میر ناشی از آلودگی هوا در کشور های فقیر به خصوص کشور های جنوب شرق آسیا به ثبت رسیده است.

همچنین تحقیق سازمان جهانی صحت نشان داده است که تنها در سال ۲۰۱۲ هفت میلیون انسان در نتیجه تنفس هوای آلوده، جان شان را از دست داده اند.

پس خداوند طبیعت و محیط زیست را برای انسان آفریده و انسان حق تصرف و استفاده از آن را دارد و این حق برای همه انسانها در همه زمانها وجود دارد خداوند در سوره بقره می فرماید: ﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَّا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ أَسْوَأَ إِلَى السَّمَاءِ فَسَوَّاهُنَّ سَبْعَ سَمَوَاتٍ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ [البقرة: ۲۹] اوست آن کسی که آنچه در زمین است همه را برای شما آفرید سپس به (آفرینش) آسمان پرداخت و

الحمد لله رب العالمين والعاقبة للمتقين والصلوة والسلام على اشرف الانبياء والمرسلين وعلى آله واصحابه و من دعا بدعوته و عمل بسنته الى يوم الدين، و بعد:

محیط زیست و رابطه آن با سلامتی انسان، یکی از مباحث جدی دنیای امروز بوده و بر اساس تحقیقات سازمان جهانی صحت در سال ۱۳۹۳- از هرهشت مورد مرگ و میر یک مورد آن به دلیل مشکلات ناشی از آلودگی هوا اتفاق افتاده است.

و مطلق فساد سبب خسران است چنانچه الله تعالی در قرآن کریم در این باره می فرماید: ﴿الَّذِينَ يَتَّقُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَّا أَمَرَ اللَّهُ بِهِمْ أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ أُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ﴾ [البقرة: ۲۷] همانانی که پیمان خدا را پس از بستن آن می شکنند و آنچه را خداوند به پیوستنش امر فرموده می گستانند و در زمین به فساد می پردازند، آنانی اند که زیانکارانند.

این گزارش همچنین نشان میدهد که کشور های جهان سوم و توسعه نیافته با مشکلات جدی تری نسبت به کشور های توسعه یافته روبرو است زیرا در کشور های توسعه یافته گامهای مهمی

ارزشهای مادی و معنوی، فردی و اجتماعی را تضمین می کند. سلامتی جسم و روح و محیط زیست را، از جمیع آفات، مصائب و امراض تامین می کند.

این آیه نیز بیان کننده توانایی و امتیازی است که انسان در روی زمین دارد، تاجایی که برای او در زمین وسایل زندگی فراهم شود روشن است که داشتن محیط زیست سالم جز، اولین حقوق انسان برای زندگی در روی زمین است، بر همین اساس خداوند نیز پهنه طبیعت را زیست گاه انسان قرار داده است، در سوره الرحمن آمده است: ﴿وَالْأَرْضُ وَضَعَهَا لِلْأَنْحَارِ﴾^{۱۰} و زمین را برای مردم گسترده.

که در رابط میان انسان با هستی و دیدگاه انسانی به محیط زیست از نقطه نظر اسلامی تجلی پیدای می کند، هستی و انسان هردو از آفریده های خداوند تبارک و تعالی است و هر کدام پروردگار را می ستایند. خداوند به انسان عقل، اندیشه و آزادی انتخابی داده (حق انتخاب) عطا کرده و از جانب تمامی هستی دارای قوانین و سنت های خویش است، انسان تحت شرایط جانشین خدا بر روی زمین می باشد و هم به خاطر او بوده که خداوند جهان، زمین و آسمانها را آفرید و همه

آفریده های هستی را در اختیار و تحت فرمانش قرار داده بنابر این، هستی برای انسان، هدیه ای الهی است، برتری و ویژگی این هدیه تنها در آن نیست که به انسان خدمت می کند و زندگی او را تا مدت زمان مشخص شده، پاس می دارد بلکه در کنار همه آنها، از

اول

۳۱ سال ۱۳۹۹

۴۶

عقیده او و رابطه اش با آفریدگار نیز پاسداری می کند؛ زیرا همواره او را به یاد پروردگارش می اندازد ﴿الَّذِي خَلَقَ سَوْنٌ وَالَّذِي قَدَّرَ فَهَدَى﴾^{۳-۲} همان که و هماهنگی بخشید (۲) و آنکه اندازه گیری کرد و راه نمود.

مفهوم آلودگی: بطور کلی خارج از فاسد کردن عناصر زنده و غیر زنده محیط زیست و دریافت آلودگی، مجموعه نگاه قوانین وضعی به آنست که تنها به جنبه های حسی و محسوس آلودگی توجه دارند و بعد معنوی آنرا نادیده می گیرند هر چند سرو صدا و باصطلاح آلودگی های صوت را در شمار جنبه های معنوی آن قلمداد می کند و بدان اشاره می کنند ولی نه به آن اندازه که در کنار جنبه های پراهمیت تر، موثرتر در سلامتی محیط زیست مورد بررسی قرار گیرد.

آلودگی مادی به آلودگی های معنوی بازمی گردد؛ انسان در رفتار خود مفاهیمی را که به آنها باور دارد و عقاید و اصول را که بروی حاکمیت دارد، انعکاس می دهد کسانی که به محیط زیست تجاوز می کنند و آنرا به تباهی می کشانند با الهام ارزش ها و مفاهیمی که بردل و جانیشان مسلط است عمل می کنند و از آنها این مفاهیمی و ارزش های، آلوده به فرد گرایی و خود خواهی و خود پرستی و گرایش شدید به منفعت طلبی و بدون توجه به هرچیز دیگری است، در رفتار مادیشان جلوه گرفته است، بنابر این آلودگی معنوی، منبع و سرچشمه آلودگی مادی؛ بشریت نمی تواند جز با پیروزی عرصه مبارزه با نفسی، بر این آلودگی پیر شود زیرا خداوند متعال می فرماید: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ﴾^۱ وَإِذَا أَرَادَ اللَّهُ

يُغَيِّرُ سُوْرَةً فَلَا مَرَدَّ لَهُ وَمَا لَهُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَالٍ﴾^{۱۱} در حقیقت خداوند حال قومی را تغییر نمی دهد تا زمانیکه آنان در نفس و حال خود تغییر بیابورند و چون خدا برای قومی آسیبی بخواهد هیچ برگشتی برای آن نیست و غیر از او حمایتگری برای آنان نخواهد بود. دیدگاه اسلامی نسبت به آلودگی، دیدگاه گسترده و همه جانبه ای است که از جنبه ی معنوی آن نقبی به جنبه های مختلف مادی می زند؛ انسان اگر باورهای خود را درست کرد و از درون پاک شد و برخوردار از نفس بود که همواره مراقب و پاسدار حرکات او باشد، رفتارش درست می شود و هرگز در زندگی رفتار و کرداری جز بردارنده خیر و منفعت برای جامعه و خویش از وی سر نمی زند، علمای محیط زیست در شرق و غرب اتفاق نظر دارند که انسان خود محیط زیستش را آلوده و فاسد کرده است و با خود پرستی و خود خواهی به همه این اقداماتی که باعث مشکلات و مسایل بیماری های محیط زیست گشته، دست زده است ولی آنها هرگز برای این انسانی که کارهای پسندیده و خوبی انجام نمی دهد درمانی برای حفظ تندرستی روانی و اجتماعی وی و ممانعت از در افتادن او به تباهی و خسران و فاسد کردن زمین ارایه نداده اند.

دیدگاه اسلامی درخصوص مسایل آلودگی محیط زیست توجه ویژه ای به انسان دارد و راه درست زندگی شایسته، مقام و منزلت وی در جهان هستی و آنچه او را به پیروی از بهترین راه ها برای برخورد با سایر موجوداتی که برای او آفریده و در اختیارش نهاده شده اند، ترسیم می کند، تا با آنها بد رفتاری ننماید و حقوقشان را پایمال نسازد و

جای آنها را تغییر ندهد و خیر و برکت آنها را تبدیل به شر و عذاب برای خویش نکند. اگر آلودگی از دیدگاه امروزی در درجه نخست جنبه مادی است و تنها به منابعی که خداوند برای زندگی و معیشت مردم آفریده است منحصر می شود؛ در دیدگاه اسلامی اگرچه به جنبه مادی نیز توجه دارد و در راستای مقاومت در برابر آن و از میان بردن آن می پردازد، با همه انواع آلودگی ها مبارزه می کند و در پی آنست که جز وازه حق، در زندگی چیزی نباشد و جز پرچم راستی و صداقت، دیگر پرچمی افراشته نشود و امت اسلام چون نگینی بر تارک ملل جهان بدرخشد و هیچگونه آلودگی در عقاید، زبان و زندگی اجتماعی و اقتصادی وی وجود نداشته باشد زیرا امت پیشتازی است و باید الگو و نمونه دیگر امت ها در همه عرصه های زندگی باشد.

دیده می شود که امت اسلامی در دوره کنونی، برکنار از آلودگی ها نیست؛ نشان این آلودگی تفرقه و پراگندگی و درگیری ها و عدم وحدت عمل علمای آن در بسیاری از مسایل سرنوشت ساز است، آلودگی زبان نیز تقریباً زبان معاشرتی را در برگرفته و جایگاه آنها هم در گفتار و هم در نوشتار متزلزل ساخته است، نام هایی که برخی پدر و مادرها بر فرزندان شان می گزارند نام های است که جامعه اسلامی جز در پرتو اشغال و استعمار، به آنها آشنایی ندارد و به قول ابن خلدون بیشتر، از شفتگی از نیرو های سلطه گرو تقلید از ایشان، ناشی شده است، این تقلید به همه بخشها امت سرایت کرده وحدت

روستا ها را در برگرفته که همچنان از برخی ویژه گی های اسلامی برخوردار اند.

اصلاح زمینها: کسی که زمین را کشت کرده سرسبز و آباد ساخت آن زمین بر آن تعلق می گیرد. چنانچه در این مورد رسول اکرم ﷺ مهربانی کردند: و عن عائشة (رضی الله عنها) أن النبی (صلی الله علیه وسلم) قال: (من أعمارضاً لیست لأحد فهو حق).^۱

ترجمه: از عایشه صدیقه رضی الله عنها روایت شده است که نبی اکرم ﷺ فرمود: هرکسی زمینی را که صاحبی نداشته باشد، آباد کند، او از دیگران بدان زمین اولتر است زمین به او تعلق می گیرد.

درختکاری: کاشت درخت و گیاه در دین مبین اسلام عمل عبادی تلقی شده، آموزه های دینی در این باب بستر فرهنگ بسیار غنی و شیوایی را فراهم کرده اند.

چنانچه حدیثی در این باره وارد شده است عن انس (رضی الله عنه) قال: قال رسول الله (صلی الله علیه وسلم) (ما من مسلم یغرس غرساً أو یزرع زرعاً، فیاکل منه طیراً و انسان، أو بهیمة إلا کان له به صدقة).^۲

ترجمه: از انس بن مالک رضی الله عنه روایت شده است که رسول الله ﷺ فرمود: " هر مسلمانی که درختی، غرس نماید یا بذری بیفشاند و انسان، پرند و یا حیوانی، از آن بخورد، برایش صدقه محسوب می گردد. "

درخت در تغیر آب وهوا، و زیبایی و رونق بخشیدن به طبیعت و جلب یاران نقشی بسیار مهمی ایفا میکند، و چون کارخانه ای است که فعالیت های بسیار مفیدی را بدون کمترین توقع و چشم داشتی به جامعه بشری ارایه میدارد.

از این روست که رسول اکرم ﷺ فرمودند: (إذا قامت الساعة ویدأ أحدکم فسيلة فان استطاع أن یغرسها قبل قیام الساعة فلیفعل وأجره عند الله العظیم)^۳

(اگر قیامت برپا شد و در دست کسی از

شما نها لی بود، و اگر میتوانست آنها را قبل از برپایی قیامت بکار، حتماً این کار را انجام دهد، و اجر و پاداشی او با پروردگار بزرگ خواهد بود).

رسیدگی به درختان: خداوند منان درختان و کشتزار را از نعمتهای شایان خود بر بندگان میداند. درخت در تغیر آب و هوا و زیبایی رونق بخشیدن به طبیعت و جلب باران نقشی بسیار مهمی ایفا میکند، و چون کارخانه ای است که فعالیت های بسیار مفیدی را بدون کمترین توقع و چشم داشتی به جامعه بشری ارایه میدارد.

و آنها را به استفاده درست از این نعمتهای بیکران توصیه می فرماید:

﴿وَهُوَ الَّذِي أَنشَأَ جَنَّاتٍ مَّعْرُوشَاتٍ وَغَيْرَ مَعْرُوشَاتٍ وَالنَّخْلَ وَالزَّرْعَ مُخْتَلِفًا أَكْثَرُهُ وَالزَّيْتُونَ وَالْأَمْثَانَ مُتَشَكِّبًا وَغَيْرَ مُتَشَكِّبٍ كُلُوا مِن ثَمَرِهِ إِذَا أَثْمَرَ وَآتُوا حَقَّهُ يَوْمَ حَصَادِهِ وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ﴾^{۱۴۱}

و اوست کسی که باغهایی با داربست و بدون داربست و باغ خرما و کشتزار با میوه های گوناگون آن و زیتون و انار شبیه به یکدیگر و غیر شبیه پدید آورد، از میوه آن چون ثمر داد بخورید و حق [بنیویان] را روز بهره برداری از آن بدهید [ولی] زیاده روی نکنید که الله ﷻ اسرافکاران را دوست ندارد.

اما در مورد آلودگی فرهنگی پیرامون و اجتماعی، می توان آنها را در برخی لا ابالی گری ها نسبت به (اول) آداب اسلامی تلقی کرد، زنان در بسیاری از کشور های جهان اسلام به لحاظ پوشیدن لباس و شیوه زندگی، همچون زنان غرب تقلید و عمل می کنند و

روابط مردم با یکدیگر فاقد مهر و محبت و دوستی حتی میان خویشاوندان است و خانواده، همچون گذشته شاهد ثبات و استقرار در زندگی زناشوی نیست؛ طلاق افزایش پیدا کرده و فرزندان پیش از پیش در معرض اعتیاد، تباهی و گمراهی قرار دارند، در زندگی اقتصادی مانیز آلودگی های خطرناکی وجود دارد که در شیوع و رواج ربا و بهره های با نکی و نیز انزوای جوامع اسلامی نسبت به یکدیگر و عدم همسویی و همکاری و همیاری آنها در عرصه های اقتصادی است که باعث شده بسیاری از ما، به دیون خارجی که عامل از رمق افتادن اقتصاد ما و وقفه در پیش رفت و توسعه ما گشته، گرفتار شده ایم.

دیدگاه اسلامی اموری را که به زیبایی محیط اسلامی و آراسته های آن لطمه وارد می کند، نفی می نماید و به همین دلیل هرگز در این موارد، کوتاه نمی آید و دعوت به مقابله با آنها و رهایی از همه این نوع آلودگی ها می کند تا این امت واقعاً بهترین امتی باشد که مردم، بخود دیده اند حال آنکه دیدگاه های بشری نسبت به آلودگی، به هیچ کدام از این آلودگی ها، کاری ندارند و سخن گفتن در باره آنها را خروج از

مفهوم علمی آلودگی تلقی می کند زیرا دیدگاه های محدودی است که تنها آنچه که محیط زیست مکانی جغرافیای را دیگرگون آنرا فاقد توانایی زندگی بخش می سازد، مورد توجه قرار می دهد حال آنکه دیدگاه اسلامی چنین محدودیت برای خود وقایه نیست و تصویر کاملی از زندگی بدور از

اول

۱۳۹۹

۴۸

اسلام دینی است حیات بخش و سعادت آفرین، امریست فطری، برنامه ایست کامل و واضح، شریعت و قانونیست از حیث منبع و مصدر، موضوع و هدف بر مبنای حق و عدالت استوار است؛ مصدرش وحی، دستورش قرآن، حافظش رحمان، و پیامبرش رحمت عالمیان است.

آلودگی محیط زیست به نگرام طوفانهای شدید و افزایش درختکاری و منع تجاوز به مناطق جنگلی و سرسبز برای کاستن از اثرات آلودگی و کنترل تأسیس کارخانجات در مناطق مسکونی و رعایت کنترل آلودگی های صوتی در طراحی کارگاهها و کارخانجات و دیگر عوامل سر و صدا و وضع قوانین شدید برای مجازات آلوده کنندگان محیط زیست به هر شکل، انگشت گزارد است.

در دیدگاههای بشری، هیچ ارتباط روانی و معنوی میان محیط زیست و انسان در نظر گرفته نمی شود جز آنکه محیط زیست اسباب زندگی و بقای وی را فراهم می آورد، همه قوانین و پیشنهادها از سوی انسان، مورد عنایت جدی قرار نمی گیرند و حرمت نمی شوند.

مآخذ:

- ۱- (رواه البخار: ۲۳۳۵).
- ۲- (رواه البخاری: ۲۳۲۰).
- ۳- (روایت امام احمد).

هرگونه شائبی و آلودگی معنوی و مادی را ارایه می دهد.

ابزارهای مقابله با آلودگی: انسان زیر فشار احساس خطر آلودگی محیط زیست اقدام به صدور قوانین و مقررات و برگزاری سیمینارها و کنفرانس ها برای برنامه ریزی در حمایت از محیط زیست کرده است؛ پیشنهادهای کنفرانس ها و گردهم آیی های منطقه ای و بین المللی که با هدف پایان بخشیدن به انواع آلودگی های محیط زیست برگزار شده بیشتر بر تشکیل هیئت های ویژه ای در هر کشور برای عهده داری مسئولیت مبارزه با آلودگی و آگاهی دادن شهروندان نسبت به زبانه های آن و کوشش در پیشگیری از آلودگی و نیز تشدید کنترل بر نقل و انتقال مانده های خطرناک مجاز برای عبور از مرزها و گسترش آگاهی های علمی در خصوص آلودگی محیط زیست از طریق تمامی رسانه های گروهی و صدور قوانین مناسب برای حمایت از شهروندان از آلودگی به ویژه آلودگی تشعشعات اتمی و منع ریختن زباله های صنعتی در رودخانه ها و توجه به عدم آلوده گشتن آبهای ساحلی به بازمانده های نفتی و کنترل استفاده از حشره کش ها و عدم تولید کودهای شیمیایی با اثرات بلند مدت بر روی خاک و نریختن زباله در محیط کوهستانی و دشت به منظور عدم

ماشوم او د هغه خلافت

محمد ابراهيم همت

خلافت يوقابلت دی چې هرانسان يې لرونکی دی، مگر روزنې ته اړتيا لري تر څو خپله اصلي بڼه غوره کړي او خلاق انسان هغه دی چې پلټونکی او پنځوونکی (نوښتگر) ذهن ولري، په يوبل ډول : خلافت، د بريدونو او سرحدونو لري کول، په متفاوت ډول فکر کول، د يوه نوي شي پنځول (خلق) کول، د نا اړونده شيانو بدلول په نوو بڼو او د ژوند په چارو کې شيانو او پديدو ته له يوې نوې زاويې کتل دي. نو پايله يې دا ده چې خلافت د فرد د راتلونکي ذهني او فکري پنځونې دي چې د بديعي او نوو پديدو په توليد پای مومي، خلافت يو اوږد مهاله بشپړېدونکی خاصيت لري له منطقو او واقعيتونو سره يې سروکار دی چې پرمختګ يې د ټولنې په ګټه دی.

کورنی لومړنی ځای دی چې د ماشوم په خلافت روزنه کې زيات مهم ګڼل کېږي، همدا کورنی د ماشوم په خلافت روزنه او غوړېدنه کې بنسټيز رول لري. دا چې ماشوم د خلافت احساس پراونه په کور کې تېروي، نو يو مناسب کورنی چاپېريال د ماشوم پالنې د اصولو په رڼاکې د هغه خلافت روزنې ته زياته پاملرنه په کې

اړينه ده.

کليکان ارواح پوه (۱۹۷۱ م مړ) په دې باور دی چې د ماشوم د خلافت په ظهور کې د ماشوم روزنې اصول مهمه برخه لري، د ماشوم روزنې لارې چارې، انضباط او د مينې د اظهار طريقې هره يوه په خپل ځای د ماشومانو په خلافت اغېزې لري.

په اصل کې د والدينو مداخله د ماشومانو په فعاليتونو کې هم د دوی په خلافت روزنه کې مهم رول لري. کورنی بايد د تل لپاره ماشومانو ته فرصتونه ورکړي، ځينې پوښتنې ترې وکړي، د چاپېريال په پېژندنه کې د دوی حس را وپاروي او هېڅکله يې تحديد نکړي.

د ماشوم د خلافت روزنې پيل له کوره کېږي، نو خپلو ماشومانو ته مناسبه آزادي ورکړئ او د يوه شخص په توګه يې محترم وبلئ، له عاطفي اړخه هم تر مناسبې کچې ځان ور نېږدې کړئ او د دوی په وړاندې په اخلاقي ارزښتونو ټينګار وکړئ.

کورنی چاپېريال په داسې ډول تنظيم کړئ چې د کور د هر غړي په خوله موسکا وليدل شي او له يو بل سره په مينه چلند وکړي، تاسې او ماشومان مو هڅه وکړئ چې ورځنۍ چارې او کارونه د نويو او تازه معيارونو او اصولو پر مټ مخکې بوزئ، په منظم او اخلاقي رفتار ماشوم لا و هڅوئ،

د لوبو سامانونه ورته و مومئ او په دې ډول يې تخيل پياوړی کړئ، د ماشوم خيالونه يا حتا خيال پلونه بد مه بولئ او په دې ډول يې هم د خلافت ساحه مه محدودوئ.

څېړنې ښيي چې که والدين وغواړي ماشوم يې لا خلاق وي نو اړينه ده، چې په خپل منځ کې لازمه هماهنگي ولري.

موږ که لږ ځير شو په ماشومانو کې د خلافت ځانګړنې هغه وخت چې دوی په لوبو بوخت وي ليدل شو، خلافت د لوبو يو مهم عامل دی، کله چې ماشوم په لوبو بوخت وي ورته ځير شئ، خلاق ماشومان د لوبو له بېلابېلو وسايلو په متفاوت ډول ګټه اخلي او په دې ډول د کاميابۍ چانس زياتوي.

هغه ماشومان چې فکر يې کمزوری وي د لوبو د ګټلو کم امکان په لاس ورځي، دغه ډول ماشومان بايد اکثره د هغو ماشومانو

قومانده مټي چې د پياوړي ذهن (اول څښتنان وي، خلاق ماشومان په لوبو کې د نوښت قدرت لري او چانسونه کله هم له لاس نه ورکوي.

د خلاق ماشوم ځينې ځانګړنې ۱. خلاق ماشوم ډېره کله په

لارو چارو کار واخلئ.

۸. د نورو خلاقیت او خلاق کار ته

اهمیت ورکړئ.

۹. پر جنسیتي توپيرونو له نیوکو

او افراطي ټینګار هم په کلکه ډډه

وکړئ لکه: هلک دې په نانځکه

(ګډي) ساتېږي نه کوي یا دې

دنجونو په سامان لوبې نه کوي. او یا

مثلاً نارینه دې هېڅ نه ژاړي که نجونې

ژاړي خیر ځکه چې نجوني دي د دوی

عواطفو او احساساتو ته پام په کار

دی.

۱۰. که په کورنۍ کې ستونزې

شتون لري نو د همدې ستونزو د حل

لارې و مومۍ او هیڅکله هم د ماشوم

په وړاندې تشدد مه کوئ.

۱۱. ماشوم ته د خپلو احساساتو د

اظهارولو وخت او اجازه ورکړئ.

۱۲. پام مو وي چې استعداد د

خلاقیت یوه وړوکې برخه ده نو په

استعدادونو تمرین کول او د هغوی

نظم او ترتیب هم په خلاقیت ښه

تاثیرات لري.

۱۳. خپل ماشوم ته فکري آزادي

ورکړئ، که ماشوم عجیب او غریب

فعالیتونه کول مه یې وهئ او دغه راز

خپل ماشوم د نورو په وړاندې پنځګر

معرفي کړئ.

۱۴. له خپل ماشوم سره خوښ او

مهربانه چلند وکړئ

و من الله توفیق

د ماشوم د خلاقیت روزنې پیل له کوره کيږي، نو خپلو ماشومانو ته مناسبه

آزادي ورکړئ او دیوه شخص په توګه یې محترم وبولئ، له عاطفي اړخه هم

تر مناسبې کچې ځان ور نېږدې کړئ او د دوی په وړاندې په اخلاقي

ارزښتونو ټینګار وکړئ.

تلوار خبرې کوي، او د پېښو په تمثیل

کې دقیق وي چې جزیات یې په سم ډول

مخاطب یا اورېدونکي ته لېږدوي.

۲. په غور نیونه، مشاهده او د کار

په انجامولو کې دقیق وي.

۳. شور ماشور زیات کوي او ډېرې

بدني بوختیاوې لري.

۴. خبرې په پوره غور او فکر کوي،

ځکه نه غواړي خبرې یې رد شي.

۵. د بېلا بېلو سرچینو د موندلو په

لټ کې وي.

۶. له نورو سره د خبرو کولو او

اړیکو نیولو وړتیا لري.

۷. په لوبو او د ژوند په ورځنیو

چارو کې نوښتګر وي.

۸. خلاق ماشوم په خبرو کې بې

پروايي کوي.

۹. عجیب او غریب پوښتنې کوي.

د ماشوم انګېزې ته د زبان

وختونه:

د ماشوم انګېزې او خلاقیت

ته په کورنۍ کې هغه وخت زیان

رسیږي چې دا لاندې صحې

ویني اویا رامنځ ته شي:

۱. د والدینو بې حده زیات

ټینګار د ماشومانو په هوښ،

عقل او حافظه.

۲. د ماشومانو تر منځ

ناسمې سیالۍ جوړول.

اول

۱۳۹۹

۵۰

فریضه زکات

نصیر احمد هدایت

اکنون از زکات سخن می‌گوییم، همان رکن بارز اجتماعی از ارکان اسلام. قضیه زکات اساسی‌ترین چیز در نظام (نظام مالی اسلام) است. زکات حق مالی است که از جهتی عبادت و از جهت دیگر وظیفه اجتماعی است و اگر بخواهیم بر طبق نظریه اسلام در عبادات و اجتماع سیر کنیم، باید بگوییم زکات وظیفه اجتماعی و عبادی است و بدین جهت آن را زکات نامیده‌اند که زکات پاکی و نمو است، هم پاکی باطن و تطهیر ذمه و عهده از تکلیف، به وسیله پرداخت حق واجب و هم پاکی جان و دل از فطرت بخل و غریزه خود خواهی مال عزیز است و ملک مورد علاقه انسان، و وقتی جان انسانی از آن گذشت و به دیگران داد پاک و آزاد می‌شود و می‌تواند ترقی کند و نورانی گردد. و همچنین زکات پاکی مال، به وسیله پرداخت حق واجب در آن است که موجب، حلیت تصرف می

شود و چون در زکات معنای عبادت است، اسلام به واسطه دقت خاصش پرداخت آن را از اهل ذمه نخواست و آن را به جزیه تبدیل نموده تا آنها هم در مخارج دولت شریک باشند نه اینکه عبادت مخصوص از عبادات اسلام را بر آنان تحمیل کند، مگر اینکه خود بخواهند.

زکات حقی از اجتماع در گردن فرد است تا ضامن کفایت گروه‌هایی از اجتماع باشد که نقصان امکانات دارند و همان‌طور که قبلاً گفتیم امکان مقداری تمتعات و التذاذ را هم برایشان فراهم کند. و بدین وسیله اسلام جزئی از قانون عمومی خود را تحقق می‌بخشد:

((تا بین توانگران شما دست به دست نگردد.)) اسلام برای مردم تنگدستی و احتیاج و درماندگی را خوش ندارد و لازم می‌کند که هر فردی تا توانایی دارد به قدر کفایت از زحمت خود ببرد، و چون به علتی ناتوان شد از مال اجتماع بردارد.

اسلام تنگدستی و احتیاج را برای مردم مکروه و بد می‌داند زیرا می‌خواهد که آنان

را از مشکلات زندگی مادی برهاند تا به مقصد بزرگتر و به آنچه به انسانیت سزاوارتر است، و به آن کرامتی که خدا مخصوص بنی آدم کرده برسند: ((پسران آدم را کرامت دادیم و در خشکی و دریا حملشان کردیم و از چیزهای پاکیزه روزیشان دادیم و بر بسیاری از مخلوقات خویش به نحو کاملی برتریشان دادیم.))^(۱)

آنان را به خرد و عاطفه و شوقهای روحی و معنوی و به سمت آنچه بالاتر و برتر از ضروریات تن است کرامت داد، و اگر از ضروریات زندگی چیزی نداشته باشند همه فکرشان

متوجه رفع این نیازها خواهد شد و نمی‌تواند مقداری از وقت و کوشش خود را صرف شوقهای معنوی و هدفهای روحی و میدانهای فکری نمایند. در نتیجه این کرامت از آنها سلب شده و به مرتبه حیوانیت برمی‌گردند، بلکه

اول

۱۴۹۹ سال

۵۱

پست ترا! زیرا حیوانات غالباً خوردنی و آشامیدنی خود را می یابند پس از رفع ضرورتها به خود می بالند و بشاشانه جست و خیز می کنند. پرندگان هم پس از اینکه به مقدار کفایت خوردند و آشامیدند از روی خوشحالی و سرور به زندگی، آوازی می خوانند و چهچه می زنند! پس انسان درمانده هرگز نمی تواند به آن کرامت الهی که اساس انسانیت است برسد و ضروریات خوردن و آشامیدن آن را از رسیدن به آنچه پرنده ها و حیوانات بدان می رسند باز داشته، چه رسد به مقام انسانی که از خدا کرامت دارد. انسان درمانده زحمت می کشد ولی به نتیجه ای نمی رسد و چون وقت و نیرویش تمام شد و به مقدار کفایت خود نرسید، طبعاً از آنچه مطلوب خداست به مراتبی تنزل می یابد و خصلتی که هبوط و تنزل برای اجتماع بیاورد مستحق تکریم خدا نخواهد بود زیرا از خواست خدا تخلف کرده است. انسان در زمین جانشین خداست و خداوند او را به جانشینی برگزیده تا حیات را در زمین رشد و نمو دهد و آن را زیبا و با طراوت و سرور آمیز کند و از زیبایی و سرورش استفاده کند، آن گاه خدا را بر نعمتهایی که به او داده شکر گزارد. و انسان وقتی حیاتش در راه لقمه ای نان گرچه به قدر کفایت، صرف شود به این مقامات و

پیش

اول سال ۱۳۹۹

۵۲

مراحل نخواهد رسید، تا چه رسد به آنجا که زندگی خود را صرف کند و به قدر کفایت هم نیابد! اسلام اختلاف طبقاتی بین مردم را بد می داند که عده ای در سطح عیاشی و منعمیت به سر برند و دسته ای در سطح تنگدستی، و این تنگدستی به حد محرومیت و گرسنگی برسد. این گونه مردم مسلمان محسوب نمی شوند. پیغمبر ﷺ می فرماید: ((خدا از مردم هر جا که گرسنه ای در میانشان شب را به صبح آورد بیزار است.)) یا می فرماید: ((از شما کسی ایمان ندارد تا آنچه برای خودش می خواهد برای برادر دینی خود نیز بخواهد.)) اسلام این اختلاف طبقاتی را زشت می داند، چون در پشت سرکینه ها و حسد هایی دارد که ارکان اجتماع را متزلزل می سازد و چون در آن، خودخواهی و سنگدلی و حرصی است که جان و دل را فاسد می سازد و بینوایان را مجبور می کند که یا به طرف دزدی و غصب و یا به سوی ذلت و از دست دادن و فرش شرافت و عزت داشت بروند همه اینها پستیهای است که اسلام اجتماع را از آنها دور می سازد. اسلام به خاطر همه اینها قانون زکات را آورده و آن را فریضه مالی و حقی برای مستحقین قرارداد تا منتی از طرف زکات دهندگان نباشد، و برای آن در مال حدی معین کرد که همه مالداران موظف باشند در پرداخت آن شرکت کنند. پایین ترین حد برای دادن زکات، بیست مثقال طلاست که به پول ما (کشور مصر) معادل ۱۲ (جنيه) است البته به شرط اینکه بیش از احتیاجات ضروری زندگی مالک و

قرض او (اگر قرضی به عهده اوست) باشد (۴۱) و یک سال بر او بگذرد زیرا بدیهی است که اگر انسان خود مستحق زکات باشد از او مطالبه زکات نخواهد شد در محصولات کشاورزی و میوه ها هم فصلی بوده و وقتش همان هنگام درو و چیدن است و در کالا های تجارتي منوط به طلا و نقره است و در حیوانات با نسبت های معینی که تقریباً معادل همان نسبت مالی است که تقریباً ۱/۴۰ می گردد. اما مستحقین زکات، همانها هستند که قرآن بصراحت و وضوح بیان فرموده است:

فقراء: و آنها کسانی اند که کمتر از حد نصاب زکات مالک اند یا اگر به قدر نصاب دارند و امی به همان مقدار دارند [۴۲]. پیداست که این گروه چه بسا مقداری مال دارند لیکن به مقدار کمی، و اسلام می خواهد که مردم به قدر کفایت و مقداری هم بیش از آن داشته باشند تا به حد امکان از لذایذ دنیا استفاده برند.

مساكين: و آنها کسانی اند که هیچ ندارند و طبعاً سزاوارتر به عطا هستند. من چنین می فهمم که ذکر فقرا از مساکین در آیه شریفه می رساند که داشتن مقدار کمی از مال برای فقرا کفایت نمی کند. گویا که آنها همچون مساکین اند زیرا هدف اسلام محض کفایت به قدر ضرورت نیست بلکه چنان که گذشت، چیزی بیش از حد کفاف منظور اسلام است. **والعالمین (و کارکنان در امر زکات):** و

آنها جمع کنندگان زکات اند. این دسته گرچه غنی و بی نیاز باشند به پاداش عمل شان چیزی داده می شود، بنابر این آن اجرتی است در مقابل کاری که انجام می دهند و این مربوط به قانون کار و مزد است نه در قانون احتیاج و جلوگیری از آن. و **المؤلفه قلوبهم** (آنان که به دست آوردن دلهایشان منظور است). و اینها کسانی اند که تازه داخل اسلام شده اند، و به خاطر تقویت دلهای شان و جذب دیگران، بدانها چیزی داده می شود. لیکن این مصرف پس از خداوند اسلام را در پی جنگهایی با مرتدین در دوران ابوبکر عزت داد، بسته شده و دیگر اسلام محتاج به دست آوردن دلها با مال نشد و با اینکه این عده مورد تصریح قرآن شریف اند عمر مانعی از ندادن به آنها و تصرف کردن برای خود ندید و ما این مثل را حفظ می کنیم تا در محل خود از آن استفاده کنیم [۴۳]. و فی الرقب (در راه برده ها): و آنها برده هایی هستند که با صاحبان خود قرارداد می بندند که در برابر پرداخت مبلغ معینی آزادی خود را پس بگیرند. از زکات بدانها داده می شود تا کار شان آسان شده، به حربت آزادی خود برسند و این مصرف هم به حکم مقتضیات زمان اکنون تمام شده است. [۴۴]

والفارمین (بدهکاران): و آنها کسانی اند که قرض همه ثروت آنان را گرفته، به شرط اینکه در راه معصیت

قرض نکرده باشند. پس عیاشی و نظیر آن مجوز گرفتن زکات نیست. دادن قسمتی از زکات بدانها برای ادای قرضهای آنان و رهایی بخشیدن آنها از بار قرض است و این کار کمکی به زندگی شرافتمندانه آنهاست.

و فی سبیل الله (در راه خدا): و این مصرف عمومی است که حدش بسته به مقتضیات زمان است. تجهیز مجاهدین و درمان بیماران و تعلیم کسانی که خود قدرت مالی بر تحصیل ندارند، و سایر چیزها که مصالح مسلمانان بدان تحقق می یابد، داخل در این مصرف است. این قسمت شامل هر عمل اجتماعی در هر محیط و زمان و مکانی است.

و ابن السبیل (به راه مانده): و آن کسی است که از مال خود جدا شده و به قدر خرچی خود ندارد؛ چون کسانی که از جنگها و غارتها و فشارها گریخته و اموال خود را پشت سر گذاشته اند و راهی بدان اموال ندارند.

این بخشهای استحقاقی زکات شامل همه وجوه ضمانت معیشتی و بیمه اجتماعی در زندگی است. اسلام برای این گروه در صورتی حق زکات می گذارد که وسایل مخصوص ارتزاق را نداشته باشند. اسلام رغبت زیادی بر عزت انسان دارد و با اینکه زکات را بخشش و تفضل قرار نداده بلکه آن را حقی فرض نموده، از این هم غفلت نورزیده که ((دست بالا بهتر از دست پایین است و اینکه دهنده هر که باشد فضیلتی برای خود می بیند و گیرنده مورد تفضل است.)) و بدین جهت بر بی نیازی از راه کار ترغیب نموده و وظیفه

اولیه اجتماع را این قرار داده که برای همه افرادش کار مهیا نماید. سائلی نزد پیغمبر ﷺ آمد تا از آن حضرت چیزی بگیرد، حضرتش درهمی به او داده، امرش کرد که با آن ریسمانی بخرد و هیزم کشی کند و از دسترنج خود زندگی کند و فرمود: ((اگر یکی از شما ها پشته ای هیزم بر پشت بکشد، بهتر است از اینکه از کسی سؤال کند چه بدهد و چه ندهد)) پس این کمک زکات آخرین حفاظت اجتماعی و ضمانت برای فرد ناتوانی است که زحمت خود را می کشد و چیزی پیدا نمی کند و یا کمتر از کفاف می یابد و یا فقط به قدر کفاف پیدا می کند. اسلام در این روش خود دو منظور دارد که هر دو را تامین نموده است: اول اینکه شدیداً می خواهد که هر کس به اندازه توانایی خود کار کند و بر اعانه اجتماعی تکیه نکند تا به تنبلی و سستی روی نیاورد. و دوم اینکه به کسانی که محتاج شده اند به قدر رفع احتیاجشان کمک کند و بار سنگین احتیاجات را از دوششان بردارد و

زندگی شریف و آبرومندانه ای برایشان تامین نماید.

اسم کتاب: عدالت اجتماعی در اسلام

مترجم: سید هادی خسرو

شاهی / محمد علی گرامی

اول

سال ۱۳۹۹

۵۳

فلسفه روزه ماه مبارک رمضان

استاد زین العابدین (کوشان)

روزه به وسیله انجام گناه نگاه میدارد، هر چند چنین گناهی آن چیزی باشد که تنها بر دل می گذرد. مخاطبان این قرآن، مقام تقوا را در پیشگاه خدا و ارزش آن را در ترازوی او میدانند. از اینجا است که روند گفتار در برابر دیده گانشان هدف تابان و رخشانی را بالا می برد تا از راه روزه بدان رو کنند» (فی ظلال القرآن/ج ۱ ص ۲۵۶)

روزه دارای فواید و مزایایی است که این فریضه را از سائر عبادات متمایز می سازد، از جمله: عبادتی است خاص برای الله ﷻ، که انسان مسلمان اجر و ثواب بی حد و حصر را نصیب می گردد، اسباب بخشایش الله ﷻ را فراهم می نماید، و سبب خوشنودی و رضامندی خداوند ﷻ گردیده و شخص روزه دار مستحق دخول جنت از باب الریان که مخصوص روزه داران است می شود، خود را از عذاب خداوند متعال به سبب گناهانی که مرتکب شده است دور می نماید، و هم روزه باعث عفو و مغفرت گناهان یک سال گذشته گردیده و شخص مسلمان را این عبادت در سائر امور، آنچه خداوند ﷻ تشریع نموده است مستقیم و استوار می سازد، زیرا روزه تحقق بخشنده تقوایی است که ممثل اوامر و نواهی الله ﷻ می باشد. (فقه اسلامی و ادله، ج ۲ ص ۴۹۹)

روزه مدرسه بزرگ اخلاقی است که شخص مسلمان در آن به بسیاری از خصایل حمیده و پسندیده تمرین و

"ای مؤمنان روزه بر شما فرض کرده شده است، چنانچه فرض کرده شده بود بر کسانی که قبل از شما بودند، تا باشد که پرهیز گار شوید".

مؤلف فی ظلال القرآن در تفسیر آیه شریفه فوق می نویسد: «خداوند سبحان میداند که تکالیف کاری است که نفس بشری در آن نیازمند یاری و تشویق و ترغیب است تا به انجام آن برخیزد و بدان پاسخ گوید، این نیاز نفسانی حتی در تکلیفی که حکمت و سود فراوانی هم در برداشته باشد، به جای خود باقی است. چنین نیازی تا آن زمان برقرار خواهد بود که نفس به تکلیف قانع و راضی خواهد شد.

از اینجاست که تکلیف با چنین نداء دوست داشتنی خطاب به مؤمنان آغاز می شود که در آن حقیقت اصیل آنان گوشزد می گردد. سپس بعد از نداء دادن آنان بدان شیوه، بر ایشان بیان میدارد که روزه فریضه قدیمی، و در هر دینی بر باورمندان به خدا واجب بوده است، و نخستین هدف روزه آماده ساختن دلهای مؤمنان برای پذیرش و شفافیت و حساسیت و ترس از خدا است.

استاد شهید در ادامه می نگارد: بدین منوال هدف بزرگ روزه که تقوا است نمایان می گردد. چه تقوا است که در دلها بیدار می گردد و این فریضه را محض اطاعت از خدا و فداکاری برای کسب رضایت الله، انجام می دهد. تقوا است که چنین دلهائی را از تباه کردن

روزه رکنی از ارکان اسلام بوده و طبق ارشادات دینی در همه ادیان این فکر وجود داشته است ولی در اثر گذشت زمان، دچار تغییر و تحریف گردیده، و با ظهور دین نجات بخش اسلام و بعثت آخرین فرستاده خدا احکام و مسائل آن مشخص و معین گردید، در حدیثی که امام بخاری رحمه روایت نموده است چنین آمده است: «عن عائشة (رضی الله عنها) أن قریشا كانت تصوم يوم عاشورا فی الجاهلیة ثم أمر رسول الله (صلی الله علیه وسلم) بصیامه حتی فرض رمضان وقال رسول الله (صلی الله علیه وسلم) من شاء فلیصمه و من شاء أفطر» (صحیح البخاری)

"از عایشه رحمه روایت است اینکه قریش در جاهلیت یوم عاشورا را روزه می داشتند، پس رسول الله به روزه گرفتن این روز امر فرمودند، تا آنکه روزه رمضان فرض گردید، رسول الله فرمودند: هر کسی خواهد این روز را روزه بگیرد و هر کس خواهد افطار نماید"

روزه به این صورت در سال دوم بعد از هجرت فرض گردیده است که در واقع گرامی، سودمندی و اثرگذاری مثبت در زندگی اجتماعی، اخلاقی و عملی انسان مشاهده می نماییم. (تاریخ التشریع الاسلامی، ص ۳۸)

خداوند متعال می فرماید:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لِمَلِكُمْ تَتَّقُونَ ﴿۱۸۳﴾

اول

۳ سال ۱۳۹۹

۵۴

ممارست می نماید، چون روزه، مبارزه با نفس و خواهشات نفسانی است، و مجاری شیطان را در بدن انسان تنگ و یا هم مسدود می نماید، زیرا خوردن و نوشیدن، خواهشات نفسانی را در انسان تقویت نموده، ضعف اراده و قلت علاقمندی را به عبادت به ارمغان می آورد، که نتیجه و پیامد روزه برعکس آن است. روزه روح کم ارزش دادن به دنیا و لذا بداند آنرا تقوات نموده و رغبت به آخرت را در انسان افزایش می دهد، روزه دار از آنچه از درد و رنج به سبب روزه احساس می نماید، باعث احیای ترحم و احساسش نسبت به مساکین و بیچارگان می گردد. (الملخص الفقهي، ج ۱ ص ۲۱۳)

رمضان مدرسه است که اگر مسلمانان با اخلاص و در مطابقت با سنت پیامبر ﷺ به آن عمل نمایند و شامل این مدرسه گردند، بی تردید بعد از فراغت از این مدرسه، به انسانهای بهتر از آنچه که بودند تبدیل خواهند شد.

رمضان کورسی است که مسلمانان در آن گذشته ها را پشت سر گذاشته و بسوی دنیای جدید، با همت و عزم جدید و با نشاط و روح جدید روی می آورند، و در این مدرسه یاد آخرت را تازه نموده و این درس را می آموزند که سعادت آخرت و کسب رضای الله ﷻ بهترین و برترین هدف مؤمن بوده و نباید آنرا فراموش کرد، اگر انسان مسلمان بخواهد به قله های بلند آرزو های انسانی و شرعی برسد باید راه و طریقی را که شریعت مقدس اسلامی برایش نشاندهی نموده است بپیماید، و بهترین راه های دستیابی به آن، صیام، قیام، اذکار، دعا، تلاوت قرآن کریم، انفاق در راه الله ﷻ اعتکاف، صبر و استغنا می باشد که همه و همه بخصوص در ماه مبارک رمضان میسر و امکان پذیر می باشد.

ماه مبارک رمضان ماه فرصت هاست، درحقیقت شانس خوبی است برای همه، فرصت نزول رحمت ها، نجات از شر شیطان، فرصت توبه و بازگشت به

بارگاه الهی، دوری از گناه، فرصت خدمت به دیگران، ازدیاد اعمال، شب قدر، باز بودن دروازه های جنت، بسته بودن دروازه های دوزخ، بسته شدن شیطان های جنی، بالا رفتن حساب نفل ها به اندازه ی فرض ها، بالا رفتن حساب فرض ها به هفتاد چند.

ثواب روزه مانند سایر عبادات از ده الی هفتاد مرتبه نبوده بلکه اندازه ثواب آنرا الله ﷻ برای خود گذاشته است که من این ثواب را برای بندگان خویش می دهم امام قرطبی در این مورد می گوید: فضیلت ماه مبارک رمضان بسیار زیاد و ثواب بسیار بزرگ دارد، در فضیلت این ماه مبارک کافی است که الله سبحانه و تعالی این ماه را به خود واگذار نموده است، چنانچه در حدیث شریف پیامبر ﷺ فرموده است: (يقول الله تبارك وتعالى كل عمل ابن آدم له إلا الصوم فإنه لي وأنا أجزي به). (نزہۃ المتقین، ج ۲ ص ۸۶۶)

"پروردگار میگوید، تمامی اعمال فرزندان آدم برای خود شان است، مگر روزه، که خاص برای من است، و من آنرا پاداش میدهم."

زیرا روزه رمضان از دو ویژگی خاصی برخوردار است:

۱- روزه انسانرا از لذت های نفسانی و شهوانی مانع شده، که بقیه عبادات، چنین موانع را ایجاد نمی کنند و از این خصوصیت برخوردار نیستند.

۲- روزه رازی است بین بنده و پروردگار، که این اسرار را بجز الله تبارک و تعالی، هیچکس دیگری نمی داند، بنابر این روزه مخصوص الله تعالی بوده و سایر عبادات، ظاهر و آشکار می باشد که امکان ریا و مردم فریبی را می تواند داشته باشد، ولی در روزه هیچ نوع ریا رخ نمی دهد.

فلسفه تحکیم ارتباطات سه گانه

ایمان حقیقی سه نوع ارتباط را تأمین می کند، ارتباط انسان با خودش، خالقش و جامعه اش، ماه مبارک رمضان این سه نوع ارتباط را نسبت به قبل محکمتر و قویتر می سازد، انسان روزه

دار نخست در ارتباط با اعضای بدن خودش سعی می ورزد که همه را مثبت و در جهت خوشنودی پروردگار و آنچه دستور و ارشاد فرموده است استعمال نماید، سپس ارتباط خود را با خالقش مستحکم می کند و هیچگاهی کاری را که مخالف اوامر الهی باشد انجام نمی دهد، و در مرحله سوم روابطش را با جامعه خویش بصورت انسانی و اخلاقی آنچه لازمه آن است تأمین می کند.

دانشمندان تمامی رشته ها برای زیر دستان خود کورس های عملی را سالانه ترتیب می نمایند که متخصصین این رشته ها با استفاده از این کورس ها برای تقویت مسلک خویش در آن اشتراک می ورزند و این تقویت مسلک در بقیه اوقات سال برای شان زمینه رشد بیشتر و خدمات عالی را امکان پذیر می سازد، ماه مبارک رمضان یک کورس عملی برای انسان سازی است زیرا انسان مومن در این ماه تمامی اعضای بدن خویش را مطابق احکام الهی آماده ساخته و حتی درحالاتیکه تنها میباشد و تمامی امکانات استفاده از خوردنی ها، نوشیدنی ها و شهوت ها برایش مساعد باشد بازهم با بیاد داشتن پروردگار خویش از این اشتباهات خود را بدور میدارد، در هنگام جنگ و اشتباه دیگران، فوراً برای جانب مقابل که او را دشنام داده است می گوید که من روزه دار می باشم، در این ماه مسلمان حقیقی حتی از خوردن خوردنی ها و نوشیدنی های حلال و پاک پرهیز می کند، او بعد از رمضان بدین فکرمی باشد که من در این ماه از حلال ها خود را محافظه نموده و در سایر ماه ها سعی و تلاش میورزد تا از حرام ها خود را محافظه کند.

یکی از شرایط روزه ماه مبارک رمضان، داشتن روزه

تمامی اعضای بدن انسان می باشد زیرا رسول الله می فرماید: «من لم يدع قول الزور والعمل به، فليس لله حاجة في أن يدع طعامه وشرابه» (فيض الباری، ج ۶ ص ۲۷۹)

"هرگاه کسیکه سخنان بد و عمل به بدی ها را ترک نکند، الله ﷻ هیچ نیازی به ترک خوراک و نوشیدنی هایش ندارد"

انسان مسلمان کوشش می کند که در ماه مبارک رمضان با تمامی اعضای بدن خویش الله ﷻ را عبادت کند.

گوشی روزه دار

بر اساس ارشادات الهی و سنت نبوی ﷺ انسان روزه دار گوش خود را روزه دار میسازد و از شنیدن تمامی اموری که در آن رضایت الله متصور نبوده اجتناب میورزد، گوش خود را به شنیدن تلاوت قرآن، احکام الهی، نصیحت ها، و سایر امور مثبت مشغول میسازد.

زبان روزه دار

مسلمان با زبان خود روزه میگیرد، زبان خود را از گفتن سخنان ناجایز مانند غیبت، سخن چینی، مزاح های بیجا، زیاد سخن گفتن، ریشخند بر دیگران حفظ میکند، تا زبانش به دوری از بدیها عادت نموده و به برکت روزه ماه مبارک رمضان در سایر ماهها نیز زبان خود را به عبادت الله ﷻ عادت دهد. پیامبر ﷺ می فرماید: «من يضمن لي ما بين لحييه و ما بين رجليه اضمن له الجنة» (فيض الباری، ج ۶ ص ۲۷۹)

"کسی که از (گناه کردن) با زبان و فرجش برایم تضمین بدهد، من از بهشت رفتن برایش تضمین می دهم"

شخص روزه دار نه تنها خودش با کسی جنگ و تجاوز و بی ادبی نمی کند، بلکه حتی در حالاتیکه شخص دیگری برایش اذیتی برساند و یا دشنامش دهد نیز صبر میکند.

حضرت رسول الله میفرماید: «و إذا كان يوم صوم أحدكم فلا يرفث و لا يصرخ فإن سابه أحد أو قاتله

فليقل إني إمراء صائم». (نزهة المتقين، ج ۲ ص ۸۹۶)

"و چون یکی از شما روزه گرفته باشد، بر وی لازم است که سخن های بیهوده و فحش نگوید و جنگ و جدال نکنند، و اگر دیگر کسی با او جدال و بدگویی کرد، پس (در قابل) بگویند که من روزه دار هستم."

چشمان روزه دار

انسان روزه دار سعی و تلاش میورزد، تا چشمان خود را از دیدن محارم حفظ نموده و هر لحظه چشمان خود را به دیدن قرآن و مطالعه کتب و نشستن با صالحان و دانشمندانی که او را به نیکی ها تشویق میکنند عادت میدهد.

قلب روزه دار

قلب انسان زمانی روزه دار میباشد، فکر و اندیشه اش را بسوی نیکی ها داشته باشد، او هیچگاهی برای بدی ها فکر نمی کند، بلکه کوشش میکند که با داشتن روزه، اندیشه خود را به مثبت گرایی و در متابعت از ارشادات دینی توجیه نماید. از اشتباهات قبلی دیگران که در حق وی نموده اند گذشت نموده و خود را آماده دوستی و محبت با دیگران سازد.

نفس روزه دار

انسان روزه دار کوشش میکند که نفس خود را تربیه نموده، او را از نفس اماره بالسوء به نفس لواحه و از آن به بعد به نفس مطمئنه مبدل سازد.

دست روزه دار

هرگاه کسی دستانش را به نیکی ها عادت داده و برای دسترسی به فقراء مصروف سازد و برای رفع مشکلات انسانهای مظلوم و بیچاره سعی و کوشش ورزد.

فلسفه بستن شیطانها و دروازه های دوزخ

در ماه مبارک رمضان شیطانها با زنجیر ها بسته میشوند و این یک نوع رحمت الهی است که شیطان های جنی را که انسان را هر لحظه به گناهان و نافرمانی از احکام الهی وسوسه میکنند و نمیگذارند که انسان بسوی نیکی ها سیر و حرکت نماید، به برکت ماه مبارک رمضان این شیطانان بسته شده و برای

انسان مومن فرصت است که خود را درمقابل شیطان تقویه نموده و با قدم گذاشتن به نیکی ها، درماههای دیگری چنان مقاومت داشته باشد که حتی شیطانهای جنی نتوانند او را وسوسه نمایند. و به این صورت نفس مطمئنه اش هر لحظه ارتباط قوی با الله ﷻ داشته و هر که با الله ﷻ ارتباط داشته باشد شیطان از وی فرار میکند.

بعضی از مردم تمامی ملامتی های زنده گی شانرا بر شیطان میاندازند و میگویند این شیطان است که مانع من از رفتن به راه نیک میگردد، ولی حالا این بهانه هم از بین میرود و شیطان نمیتواند او را وسوسه کند. درینجا سوال مطرح میگردد، در صورتیکه شیطان ها بسته باشند، پس چرا تعدادی از مردم در ماه مبارک رمضان گناه میکنند؟

در پاسخ این سوال نخست موضوع مهمی را باید یاد آوری نمود و آن اینکه هرگاه شخصی در زنده گی خویش گناهی میکند، داغ سیاهی در قلب وی ظهور میکند، که معنویت قلبش را لکه دار میسازد، ولی هرگاه این شخص دو باره توبه نموده و بسوی نیکی ها میشتابد، این لکه سیاه از قلبش پاک میشود، زیرا الله ﷻ میفرماید: ﴿إِنَّ أَحْسَنَ يَدْرِيْنَ أَلْسِنَاتٍ﴾ هود: ۱۱۴ "نیکی ها گناه ها را محو میسازد"

به این شکل میتوان گفت که هرنیکی اعمال بد را دو باره پاک و صاف میسازد، ولی کسانیکه همیشه گناه میکنند و به گناه و نافرمانی الله ﷻ همیشه مشغول اند و هیچگاهی فکر توبه و بازگشت به نیکی ها را نمی کنند، این لکه های سیاه با زیادت هرگناه بیشتر شده و بالاخره تمامی قلب انسان سیاه میگردد و زمانی کسی به چنین مرض معنوی قلبی مبتلا شد، شیطان قلبش را در تسخیر خود آورده او را به یک شیطان انسانی مبدل میکند او را چنان تحت تاثیر خویش قرار میدهد که هرنیکی در

نظرش بدی و هر بدی در نظرش نیکی جلوه میکند و زمانی شیطان بر قلب انسان حاکمیت حاصل نمود، او را پیرو خود ساخته برایش یک وظیفه شیطانی میدهد، این شخص خودش اکنون شیطان شده است و زمانی حدیث قبلی را میخوانیم که شیطان های جنی بسته میشوند، پس نباید فراموش کرد که انسانهاییکه خود شان با انجام اعمال زشت خود را به شیطان ولی در لباس انسان مبدل نموده اند و نفس آنان (نفس اماره بالسوء) گشته است، با وجود اینکه شیطان های جنی بسته باشد، این نفس شیطانی وی هروقتی او را به بدی میکشاند و حتی در ماه مبارک رمضان.

بر اساس رحمت الهی برای این مردم نیز فرصت است که دو باره رجوع کنند و قبل از اینکه مرگ به سراغ شان بیاید، دروازه های توبه و مغفرت بر روی شان باز گردد فوراً به سوی نیکی ها رفته و از فرصت ماه مبارک رمضان که ماه نزول رحمت ها برای همه است استفاده کند زیرا در رمضان بابهای رحمت، مغفرت و خلاصی از آتش دوزخ برای همه باز است و راه توبه نیز برویش چنان باز است که در هر لحظه رمضان میتواند توبه کند و خود را در صف نیکان شامل کند.

حدیثی از پیامبر ﷺ چنین روایت شده است: «عن أبي هريرة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: (إذا جاء رمضان فتحت أبواب الرحمة و غلقت أبواب النار وصفدت الشياطين)». (رياض الصالحين، ج ۲ ص ۶۹۶)

"از ابو هریره روایت است که رسول الله فرمود: چون رمضان آید، دروازه های بهشت باز شده و دروازه های دوزخ بسته گردیده و شیاطین به زنجیر کشیده می شوند"

وفي صحيح البستي قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «إذا كان رمضان فتحت له أبواب الرحمة و غلقت أبواب جهنم و سلسلت الشياطين» ()

فلسفه بوی دهان روزه دار: بوی دهان

روژه دار، به نزد الله از مشک بهتر تر است، اگر چه الله انسانرا به نظافت و پاکی امر نموده و پیامبر ﷺ برای پاکی دهان مسواک نمودن و شستن دهان را سنت قرار داده است، تا دهان کسی مکروبی نشده و بوی ندهد و همچنان پیامبر ﷺ کسانی را که سیر و پیاز خام خورده باشند، از رفتن به مسجد منع نموده است، تا بوی دهان آنان سبب اذیت نماز گزاران نگردد، ولی دهان انسان روزه دار، در جریان روزه، شاید بویی دهد، که این بوی ولو که خوشایند هم نباشد، به نزد الله بی نهایت باارزش بوده و نسبت به مشک برتر است، زیرا علت این بوی، بی توجهی در نظافت نه، بلکه روزه داشتن مطابق حکم الهی است.

پیامبر ﷺ فرموده اند: «لخولف فم الصائم أطيب عند الله من ريح المسك» (صحیح بخاری ۱۷۶۱)

"همانا بوی دهن روزه دار در نزد خداوند از بوی مشک نیکوتر است"

فلسفه عمره رمضان: بخاطر قدسیت ماه مبارک رمضان فضایل عمره در این ماه نیز بیشتر میگردد و در روایت است که عمره رمضان مساوی با حج فرضی میباشد. رسول الله می فرماید: «عمره فی رمضان تعدل حجة او حجة معی» (متفق علیه)

فلسفه شبهای قدر

شاید برای یک مسلمان این سوال پیدا شود که امت های پیامبران قبلی عمر زیادی داشتند، و شاید عبادت آنان نسبت به عبادت ما بیشتر بوده باشد، مثلاً عمر پیروان نوح ﷺ بیش از هزار سال بود، ولی من که عمرم شاید از شصت و هفتاد تجاوز نکند، هر قدر عبادت کنم به اندازه آنان رسیده نمیتوانم، الله ﷻ بر اساس رحمتش عبادت یک شب را به اندازه هزار ماه عبادت بیان داشته است. چنانچه الله تعالی می فرماید: ﴿لَيْلَةٌ أَلْقَدَرُ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ﴾ (القدر: ۳) "شب قدر بهتر از عبادت هزار ماه میباشد."

هرگاه هزار را تقسیم دوازده ماه کنیم مساوی میشود به هشتاد و سه سال و

هرگاه شخصی در شصت سال عمر خود شبهای قدر را عبادت نماید، و شصت را ضرب هشتاد و سه نمائیم، مساوی میشود به چهار هزار و نه صد و هشتاد سال که چهار چند عمر امت نوح ﷺ میشود.

فلسفه ریان

ریان از کلمه ری به معنای (سیراب شدن) است که هرگاه شخصی بخاطر رضایت پروردگار خویش روزه بگیرد و احساس تشنگی میکند، الله ﷻ برایش درجنت دروازه ی را تخصیص داده که بنام ریان میباشد، یعنی دروازه سیرابی. این دروازه مخصوص روزه دارانی میباشد که با وجود شدت تشنگی بخاطر کسب رضایت الله خود را از نوشیدن حفظ نمودند. و وقتی مینوشند که ندای الله اکبر به گوشش شان رسد. حضرت سهل ﷺ میفرماید که رسول الله فرمود: «إِنَّ فِي الْجَنَّةِ بَابًا يُقَالُ لَهُ الرِّيَّانُ يَدْخُلُ مِنْهُ الصَّائِمُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَا يَدْخُلُ مِنْهُ أَحَدٌ غَيْرُهُمْ يُقَالُ أَيْنَ الصَّائِمُونَ فَيَقُومُونَ لَا يَدْخُلُ مِنْهُ أَحَدٌ غَيْرُهُمْ فَإِذَا دَخَلُوا أُغْلِقَ فَلَمْ يَدْخُلْ مِنْهُ أَحَدٌ» (مختصر صحیح البخاری، ج ۱ ص ۴۴۱)

"در جنت دروازه ای است که ریان نام دارد و از آن در روز قیامت روزه داران داخل جنت میشوند و هیچکسی بدون آنها داخل نمیشوند، گفته میشود روزه داران کجا هستند؟ هیچ کسی بغیر آنان داخل نمیشود و هنگامیکه داخل جنت شدند آن دروازه بسته میشود."

فلسفه شکر نزول قرآن

فعلاً در تمامی دنیا هرقانونی را که هر مکتب سیاسی تطبیق میدهد نموده نتوانست که مردم را متحد سازد، بلکه دامنه جنگ و وحشت روز بروز زیاد شده میرود، ولی قرآن عظیم الشان با احکام الهی خویش توانست که بسیاری از ملت های تاریک و وحشی را بسوی مدنیت سوق دهد.

انسانهاییکه دختران خود را زنده به گور میکردند، بعد از

نزول قرآن، به محبت و افتخار به دختر داشتن آغاز نمودند.

ماه رمضان ماه نزول قرآن، ماه نزول رحمت بر انسانیت است، روزه ماه مبارک رمضان در حقیقت شکری است بخاطر نزول این رحمت الهی بر بشریت. از سلمان فارسی رضی الله عنه روایت است که در آخرین روز ماه شعبان رسول اکرم صلی الله علیه و آله برای ما خطبه ایراد نموده فرمودند: «ای مردم! بر شما ماه با عظمت و بابرکتی سایه افکنده است، یک شب آن ماه (شب قدر) از هزار ماه بهتر است، خداوند روزه آن ماه را فرض کرده و در شب های آن قیام به بارگاه خود (یعنی نماز تراویح را) عبادت نفلی مقرر نموده (که ثواب زیاد دارد) هر شخصی در این ماه عبادت نفلی انجام دهد و قصد او حاصل کردن قرب و رضای الهی باشد به اندازه ی عبادات فرضی دیگر ماه ها به او ثواب هفتاد فرض در ماه های دیگر است.

این ماه، ماه صبر است و عوض صبر بهشت است، ماه همدردی و مواسات است، و این همان ماهی است که در رزق بندگان مؤمن افزوده می شود، هر کس در این ماه به شخص روزه داری (به قصد حصول ثواب و رضای الهی افطار دهد، گناهان او مورد مغفرت قرار گرفته و از آتش دوزخ آزاد می شود و به اندازه ثواب آن روزه دار به او ثواب می رسد بدون اینکه از ثواب آن شخص روزه دار کاسته شود،

عرض شد یا رسول الله! هریک از ما توانائی افطار دادن را ندارد (پس آیا غربا و مساکین از این ثواب بزرگ محروم می شوند؟) آن حضرت صلی الله علیه و آله فرمودند: خداوند این ثواب را به آن کس هم می دهد که اندکی شیر و یا فقط آب به روزه داری افطار بدهد، رسول خدا رشته کلام را ادامه داده فرمودند: و هر کس روزه داری را طعام بدهد، او را

اول

۳
سال
۱۳۹۹

۵۸

خداوند متعال از حوض من (کوثر) چنان سیراب خواهد کرد که هرگز تشنگی را احساس نمی کند، تا آنکه به بهشت می رود (بعد از آن فرمودند) قسمت اول این ماه رحمت است و قسمت میانی آن مغفرت است و قسمت آخر آن، آزادی از آتش دوزخ است (سپس فرمودند) و هر کس در این ماه در کارهای غلام و خادم خود تخفیف و کمی آورد، آورد، خداوند صلی الله علیه و آله او را مورد مغفرت خویش قرار داده و از آتش دوزخ نجاتش می دهد»
(معارف الحدیث، ج ۶ ص ۴۴۲)

فلسفه شدن و قبول شدن روزه

برخی از مردم سوال میکنند که آیا روزه فلان شخص که نماز نمیخواند، قبول میشود، درینجا لازم است که فرق بین شدن و قبول شدن را بدانیم، روزه انسان بی نماز میشود، ولی سوال مهم اینجاست که آیا روزه اش مورد قبول الله صلی الله علیه و آله قرار میگیرد، روزه برای اینست که انسان را به تقوا سوق دهد، و زمانی روزه قبول میشود که آثار تقوا در وجود یک شخص دیده شود و انسان بی نماز هیچگاهی با تقوا نمیباشد.

بنابر این با وجود اینکه فرض وی ادا شده و روزه اش میشود، ولی مورد قبول الله صلی الله علیه و آله قرار نمی گیرد، زیرا الله صلی الله علیه و آله روزه نیکو کاران را میپذیرد و کسیکه با الله صلی الله علیه و آله قطع سخن نموده و سخن نمیگوید، نیکو کار نیست زیرا نماز سخن گفتن با پروردگار است و ترک نماز ترک ارتباط با الله صلی الله علیه و آله است.

چون اگر صیام و روزه، امساک و اجتناب از خوردن و نوشیدن و پرهیز از سائر اعمال ابطال کننده روزه است، این اجتناب و امساک باید مسلمان را به تقوا و پرهیزگاری برساند. پس روزه در واقع تمرین تقوا و پرهیزگاری است که از طریق روزه داری حاصل می شود و این امساک و اجتناب تنها به خورد و نوش محدود نمی شود که مسلمانان از صبح تا شام، شکم های خود را از آب و غذا بدور نگهدارند.

این تقوا چیست که موجب دلیل و فلسفه فرضیت و وجوب روزه برای مسلمانان می شود؟ تقوا اجتناب از

تمامی اعمال و رفتاری که در شریعت اسلام شامل منهیات و منکرات است و عمل به آنچه که در اسلام معروف و واجب شرعی محسوب می شود. ستمگری، حق تلفی، بی عدالتی، قتل، ویرانگری، تجاوز، مردم آزاری، بد امنی، دروغ، تقلب، دزدی، رشوه خواری، احتکار، غیبت، منافقت، فریبکاری، تعصب و کینه ورزی، همه از منکرات اند که در ماه رمضان و روزه داری، همچون امساک از خوردن و نوشیدن، باید از انجام و ارتکاب آن اجتناب و خود داری شود. زیرا در فضای این پرهیز و امساک از منکرات است که روزه ی روزه دار، مسلمان را به مقام و منزلت تقوا می رساند. در غیر آن روزه داری همراه با انجام انواع منکرات و ارتکاب خیانت و جنایت، تظاهر ریاکارانه و دروغین بیش نیست. فلسفه روزه باید وارد نمودن تغییر در روزه دار باشد. یعنی کسی که در آغاز ماه صیام به روزه گرفتن آغاز می نماید، باید در ختم ماه صیام در اعمال، کردار و رفتار خود تغییر قابل ملاحظه را وارد نماید. اگر روزه دار، در آخر ماه صیام در خود تغییر بوجود آورد، یعنی مهربان، صادق، فعال، پرکار و مفید تر در جامعه گردید، در آن صورت است مسلمان واقعی بوده و روزه را بصورتی که لازم و شایسته است، گرفته است. در غیر آن فقط کسی بوده که خویشتن را فریب داده و زحمت بی نتیجه را متحمل گردیده است.

فهرست مراجع:

- ۱- قرآن کریم
- ۲- صحیح البخاری
- ۳- تاریخ التشریع الاسلامی
- ۴- فی ظلال القرآن
- ۵- فقه الاسلامی وادله
- ۶- الملخص الفقہی
- ۷- نزہة المتقین
- ۸- فیض الباری
- ۹- ریاض الصالحین
- ۱۰- صحیح ابن حبان البستی
- ۱۱- صحیح مسلم
- ۱۲- مختصر صحیح البخاری
- ۱۳- معارف الحدیث

نظافت محیط زیست

در پرتو اسلام

الحاج مولوی غلام محمد "جويا"

نظافت و پاکی ماحول زیست و زندگی ما (پاکی در بدن و لباس، مسکن مکان، قریه، منطقه، ساحه و کوچه، راه و سرک، بازار و شهر، ولسوالی ولایت، وطن و مملکت، زمین و مافی های آن و آنچه که در عالم وجود است همه به طوری من وجه محیط زیست ما است.

و اولین چیزی که انسان را به نظر مردم و جامعه صحت و سلامت، فهمیده و هوشیار و یا تنبل و بی اعتنا مریض و معلول معرفی میکند همین نظافت و یا ناپاکی است. نظافت صفت خوب و شخص نظیف نزد هرکس محترم و از آبروی سالم برخوردار است. اگر کسی دارای کمالات و فضائل زیادی باشد. مگر مراعات نظافت را نکرده پس آنان که بر علم و فضل زیاد او وقوف ندارند شخص مذکور را حقیر و ذلیل خواهند پنداشت. و آنانکه بر علم و فضل او و وقوف دارند او را در قسمت نظافت ناقص و بی اعتنا میدانند. و بر علاوه از دیدگاه های مثبت و منفی در نظافت و پاکی و عدم آن در برابر اذهان عامه. ما مسلمان و تابع احکام قرآن و سنت پیغمبر رحمت از برای عالمیان بوده و الله ﷻ در آیه ۲۲۲ سوره بقره میفرماید:

﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُطَهِّرِينَ﴾ (البقرة: ۲۲۲)
ترجمه: (هر آینه خداوند ﷻ دوست دارد توبه کننده گان را و دوست دارد کسانی را که در نظافت سعی بلیغ می نمایند). و همچنان در حدیث پیغمبر ﷺ است که (

الطهور شرط الايمان) نظافت جزء ایمان است. و کسانی که در نظافت بدن، لباس، مکان، قریه منطقه، ساحه و کوچه، راه و سرک، بازار و شهر، ولسوالی ولایت، وطن و مملکت، زمین و مافی ها و فضای آن سعی و تلاش نمی کنند از اخلاق اسلامی بهره کافی ندارند.

علما و دانشمندان طب گفته و میگویند در بدن انسان مسامات خورده اند که به سبب چرک و عرق بند میشوند و بخارات بدن را به خارج نمی گذارند که بر آید. و به این سبب انسان مریض میشود. کسیکه بدن و لباس و محیط خانه شهر و ده و فضای ماحول خود را پاک نگاه ندارد از این گونه امراض و مریضی های جانکاهی دیگر نجات نمی یابد.

لهذا در دین مقدس اسلام نظافت و پاکی آنچه که در ماحول و محیط زیست ما تعلق دارد، گاهی فرض و زمانی سنت، و برای همیشه مستحب میباشد. چنانچه فرضیت وضو و غسل جنابت و سنت بودن غسل در ایام عیدین و جمعه برای همین مقصد میباشد.

بدون اینها وضو و یا غسل کردن هم کار دین و صحت بدن و مستحب میباشد. استعمال مسواک، گرفتن ناخون ها، تراشیدن و یا خوب نگاه داشتن موهای سر، طریقه پیغمبر ﷺ و دیگر پیغمبران سلف بوده است.

کسیکه مسواک نمیزند و یا کریم دندان استعمال نمی کند. علاوه بر اینکه گناهکار و ترک سنت کرده مریض شده و به امراض گوناگون دندان ها مبتلا میگردد.

در جمعه و عیدین غسل کردن سنت دینی ما است. تا مردم دیگر به نسبت تعفن ما نفرت برای شان واقع نشود. و مسلمانان را لازم است که خود را طوری نگه دارند تا دیگران از او نفرت نکنند بلکه نزد همه پاکیزه و با نظافت جلوه گر شوند چنانچه در حدیث شریف آمده است. که آن حضرت ﷺ در حالت نزع روح هم مسواک میزدند و حدیث شریف در کتاب صحیح البخاری باب الجنائز موجود است.

هدف و مقصد پیغمبر ﷺ این بود تا امت محمدی هیچ گاه از نظافت و پاکی بدن، لباس، ماحول خود غفلت نکنند. و در حدیث دیگر ذکر است که آن حضرت ﷺ از نعمت های دنیا چیزیکه مورد پسند شان واقع بود خوش بویی بوده است کسیکه به نظافت بدن، لباس، مکان و محیط زیست خود توجه نکرده و پاکی مکان، شعبه، دفتر و منطقه، شهر وطن و مملکت برایش بی ارزش جلوه می نماید. گویا اخلاق دینی و سنت پیغمبر رحمت ﷺ را نادیده گرفته و بر امراض ساری و مهلک همچون سل، اسهال، امراض قلبی و چند ها مرض جسمی و روحی گرفتار خواهند شد.

چنانچه مشکلات هوایی ناسالم و محیط ناپاک وطن عزیز ما اکثریت قاطع مردم ما دست به گریبان امراض قلبی و امسال آن میباشد.

بناءً: ما انسان ها در حالیکه خلف خدا در زمین و کاینات در

اول

سال ۱۳۹۹

۵۹

مورد اعمار زمین و نظافت در آن بوده و یکی از کوچکترین جایگزینان این زمین میباشیم و زمین یکی از سیاره های کوچکی است که به دور خورشید دور میخورد و به آن تعلق دارد. خورشید یکی از ستاره های است که برای آنها شماری نیست و تحت حصر نمی آیند و این سیاره ها نیز با این همه بزرگی و ضخامت حول انگیز خود صرف یک نقطه کوچکی اند که در فضای بیکران پراکنده شده اند. که مردم و یا متفکرین ما در اثر اتم هرگز تا این حال حدود آنرا نیمدانند. و این فضای بیکران که در آن این ستاره های سرگردانی پراکنده هستند صرف قسمتی از خلق خدا را تمثیل میکنند. انسان با همه این رعایت هایکه از جانب الله ﷻ به او میشود، او را می آفریند و در زمین خلیفه میسازد، و به او همه وسایل خلافت را عنایت میکند، خا در پیدایش او، در ترکیب او و رام گردانیدن این همه نیروها و توان های جهان هستی که در خلافت خود به آن نیاز دارد. با این هم این مخلوق (انسان) گمراه میشود و سرکشی میکند و همچنان نظافت را عملی نمی کند. حتی به درجه که به پروردگار خود شریک می آورد و یا از وجود او انکار میکند حال اینکه الله ﷻ به ایشان پیامبرانی میفرستد پیامبرانی را بعد از پیامبران دیگر و به این پیامبران کتبی نازل میگرددند و با ایشان کار های خارق العاده را نیز همراه می گردانند (معجزات).

این فضل و مرحمت الله ﷻ بر بشر به گونه بیایی فیضان

میشود، به درجه که برایشان در آخرین کتابی که الله ﷻ قرآن نازل گردانیده داستان های ارایه کرده که روی داد های پیشینیان همچون فراعینه مصر در قدرت و سیاست و قارون در اقتصاد و ذوالقرنین در معنویت

را با آنها به طور نمونه باز گو میکند. حالات خود شان را نیز به ایشان بیان میکند از نیروها و توانهایشان با آنان صحبت میکند و نقطه ضعف و ناتوانی شان را روشن میسازد و تمام قصص و اخبار از آدم الی خاتم در قرآن آمده است و این انسان سرنشین کوچک این سیاره زمین یکی از سیاره های کوچک در گردش به دور خورشید که در این جهان بیکران هستی ماحول ما سرگردان است به درجه که نزدیک است از کوچکی که دارد به احساس نیاید و الله ﷻ آفریننده این آسمان ها و زمین به میان آورنده جهان هستی میباشد با آنچه در آن هست و آنکه در آن بود باش دارد صرف به یک کلمه کن فیکون به وجود می آورد.

بناء: انسان ها برای این آفریده شده اند که این حقیقت را بدانند تا ساحه وسیع فضل و مرحمت پروردگار را رعایت و دریابند و از این بشرمند که این همه فضل الله ﷻ و این رعایت بی شائبه و این مرحمت سرشار را به روی برتافتن، انکار و ناسپاسی جواب دهند.

لذا این بیان از ناحیه تماس الهام بخش وجدانی است در عین حال که حقیقت صادقانه واقعی میباشد. بلی قرآن دلهای بشر را به وسیله این حقایق جلب میکند چون وقتی معرفت حقیقت ماحول ما متجلی گردد در انسان اثر بیشتر میگذارد. آری این کلمات قرآن حق است و به حق نازل گردیده ازین رو جز حق چیزی دیگری را نمی گوید و جز حق چیزی ارایه نمیکند و بغیر از حق اشاره ندارد. و در اینجا تماس به حقیقت دیگر که این حقیقت پیامد اعمال فردی است که هر فردی ما مسئول است.

چنانچه الله میفرماید: ﴿كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِيْنَةٌ﴾ ^{المائدة: ۳۸} هر فرد درگیر و اعمال خود است.

به این معنا که هرکس به شخص خود جزای اعمال خود را میببند و هیچ کسی کسی دیگری را بی نیاز نمی سازد، از این رو وقتی پیامبر ﷺ این مردم را رهنمایی

میکند برای خود به رهنمایی آنها نیازی ندارد؛ چون او صرف در برابر اعمال خود مورد سوال قرار میگیرد، همچنان کسانیکه آنها را دعوت میکند هرکدام شان در برابر اعمال خود مسئول میباشد و هرکسی خودش بار خویش را بر میدارد و هیچ کس، کسی دیگر او را یاری نمی رساند و کسیکه پاکیزه و نظیف میگردد برای خودش پاک و صحت مند میگردد و نتیجه این پاکی را خودش کسب میکند نه کسی دیگر چنانچه الله ﷻ در آیه ۱۸ سوره فاطر فرموده است.

﴿وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ۚ وَإِن تَدْعُ مُثْقَلَةٌ إِلَىٰ جِهْلِيهَا لَا يَقْعِلْ مِنْهُ شَيْءٌ ۖ وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ ۚ إِنَّمَا نُنذِرُ الْآلِیْنَ بِخَشَوَاتِ رَبِّهِمْ بِالْغَيْبِ ۖ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ ۖ وَمِنْ تَرَكٍ فَلَئِمَّا يَنْزِلُ لِنَفْسِهِ ۚ وَلِیَّ اللَّهُ الْمَصِیْرُ﴾ ^{فاطر: ۱۸}

ترجمه: (و بر نمیدارد هیچ بردارنده باری دیگری را و اگر بخواند گرانبار، کسی را به سوی بار خویش برداشته نشود، از آن بار چیزی، اگرچی آنکس خویشاوند باشد جز این نیست که بیم میکنی آنان را که میترسند از پروردگار خویش غایبانه و برپا داشته اند نماز را و هرکی پاک شد پس جز این نیست که پاک میشود برای نفع خویش و به سوی خداست بازگشت).

در نتیجه کلام: نظافت محیط با ابعاد وسیع آن که عبارت از آنچه که در ماحول ما قرار داشته از یمین، یسار، فوق و تحت، مرئی و غیر مرئی، محسوس و غیر محسوس، جوهر و عرض، در منزل و مسکن، منطقه، شهر و اداره و مملکت تعلق و ارتباط داشته مسئولیت فرد فرد افراد جامعه، خانواده ها، ارگانهای اجتماعی و مخصوصاً مسئولیت بزرگ دولت جمهوری اسلامی افغانستان بوده تا این محیط مصیبت زده در حال مرگ را به سوی نظافت و تندرستی هدایت فرموده و از هیچ نوع عمل مثبت در این راه دریغ نفرمایند.